

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

**Památná místa České republiky spojená s totalitními
ideologiemi a jejich postavení v cestovním ruchu**
Památky totalitních režimů jako cíle temného turismu
Bakalářská práce

Autor: Richard Gernat
Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Jiří Štyrský, CSc.

Hradec Králové

duben 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne 28.4.2016

Richard Gernat

Poděkování:

Tímto bych rád poděkoval vedoucímu své bakalářské práce doc. PaedDr. Jiřímu Štyrskému, CSc. za metodické vedení práce, odbornou pomoc a cenné rady. Dále bych chtěl poděkovat paní Ing. Jitce Müllerové, ekonomce Památníku Lidice, a paní Kamile Chvojkové, vedoucí NKP Ležáky, za užitečné informace o chodu památníků a ochotný přístup při spolupráci, včetně nabídky osobního setkání v případě potřeby. Děkuji také rodičům za jejich podporu a poskytnuté zázemí.

Anotace

Bakalářská práce popisuje jeden z moderních trendů cestovního ruchu – temný turismus. Rozebírá jeho druhy, motivaci k návštěvě a vybrané turistické cíle v České republice.

Byla zkoumána dvě období totalitních režimů, a sice nacismu a komunismu. Popisuje teoretický rámec těchto období formou důležitých pojmů a časovou osou, která obsahuje zásadní události, které ovlivnily české dějiny a daly vzniknout zkoumaným památkám.

Předmětem práce je popis vybraných míst, průzkum jejich činnosti a nabídky návštěvníkům, z dostupných výročních zpráv. Koncept dovoluje památky mezi sebou porovnávat. Praktická část zahrnuje průzkum prostřednictvím dotazníkového šetření o povědomí veřejnosti ohledně existence těchto památek, včetně znalosti o jejich činnosti a druhy motivace k návštěvě.

Cílem práce je zjistit zásadní mementa po působení totalitních režimů na českém území v podobě památek, porovnat jejich činnost a zjistit jejich postavení v temném cestovním ruchu v České republice.

Klíčová slova: temný turismus, motivace, pieta, Česká republika, památka, totalitní ideologie

Annotation

Title: The Czech Republic sites connected with totalitarian ideologies and its importance in tourism

This bachelor thesis describes one of the modern trends in tourism - dark tourism. It discusses the types and motivation to visit certain tourist destinations in the Czech Republic. It examined two periods of totalitarian regimes – nazism and communism. It describes these periods from theoretical point of view in the form of important terms and timelines that includes major events that influenced czech history of these researched memorials.

The subject of this thesis is a description of certain sites, the research of its activities and offerings to visitors, according to the accessible annual reports. The concept enables to compare the monuments with each other. The practical part is based on a questionnaire about a public knowledge regarding the monuments existence, including the knowledge about its activity and the types of motivation to visit.

The purpose is to determinate important remarks of these totalitarian regimes in the form of memorials, compare its activities and determine their status within the dark tourism in the Czech Republic.

Key words: dark tourism, motivation, piety, Czech Republic, memorial, totalitarian ideology

Obsah

1	ÚVOD.....	1
2	CÍL PRÁCE	2
3	METODIKA ZPRACOVÁNÍ	3
3.1	Výzkumné otázky	3
3.2	Metody výzkumu	4
3.3	Literární rešerše	5
4	TEORETICKÁ ČÁST.....	6
4.1	Vymezení pojmu temný turismus a jeho druhy	6
4.2	Vymezení pojmu památné místo a jeho druhy	9
4.3	Motivace k návštěvě památky temného turismu	15
4.3.1	Základní motivace	15
4.3.2	Motivace v cestovním ruchu.....	16
4.3.3	Motivace v temném cestovním ruchu.....	18
4.4	Nacismus v Československu.....	21
4.4.1	Vymezení základních pojmů	21
4.4.2	Chronologický přehled zásadních událostí	24
4.4.3	Památky po období nacismu v Čechách.....	28
4.5	Komunismus v Československu	31
4.5.1	Vymezení základních pojmů	31
4.5.2	Chronologický přehled zásadních událostí	33
4.5.3	Památky po období komunismu v Čechách.....	37
5	PRAKTICKÁ ČÁST.....	40
5.1	Památky z období nacistického režimu	40
5.1.1	Památník Terezín – Národní kulturní památka	41

5.1.2	Pietní místo Lety – Kulturní památka.....	47
5.1.3	Památník Hodonín.....	51
5.1.4	Památník Lidice – Národní kulturní památka	54
5.1.5	Památník Ležáky – Národní kulturní památka	59
5.2	Památky z období komunistického režimu.....	63
5.2.1	Jáchymovské peklo.....	63
5.2.2	Památník Vojna u Příbrami.....	68
5.2.3	Uranová Golgota – Horní Slavkov.....	72
5.2.4	Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce	77
5.2.5	Pomník obětem komunismu na Petříně	77
5.3	Primární výzkum.....	78
5.3.1	Dotazník	79
5.3.2	Vyhodnocení dotazníku	85
5.3.3	Analýza výsledků	98
6	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ A DISKUSE	100
7	ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ.....	103
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	105
8.1	Tištěné zdroje	105
8.2	Internetové zdroje	107
9	PŘÍLOHY.....	112

Seznam obrázků

Obrázek 1 Koncentrační a internační tábory na území České republiky	29
Obrázek 2 Hlavní věznice a tábory nucené práce v Československu	38
Obrázek 3 Památník Terezín – Národní kulturní památka	44
Obrázek 4 Kulturní památka Pietní místo Lety.....	50
Obrázek 5 Národní kulturní památka Památník Lidice	57
Obrázek 6 Národní kulturní památka Památník Ležáky	61
Obrázek 7 Jáchymovské peklo – naučná stezka.....	66
Obrázek 8 Památník Vojna u Příbrami	70
Obrázek 9 Prací ke svobodě – heslo komunistických pracovních táborů	71
Obrázek 10 Arbeit macht frei – heslo nacistických koncentračních táborů	71
Obrázek 11 Občanské sdružení Permon – autor projektu Uranová Golgota.....	76

Seznam tabulek

Tabulka 1 Návštěvnost Památníku Terezín za rok 2014	46
Tabulka 2 Návštěvnost Malé pevnosti za rok 2014.....	46
Tabulka 3 Návštěvnost bývalých Magdeburských kasáren za rok 2014	46
Tabulka 4 Návštěvnost Muzea ghetta za rok 2014.....	46
Tabulka 5 Návštěvnost KP Lety za rok 2015	51
Tabulka 6 Návštěvnost Památníku Lidice za rok 2015.....	58
Tabulka 7 Návštěvnost NKP Ležáky za rok 2015.....	62
Tabulka 8 Návštěvnost Štoly č. 1 v Jáchymově za rok 2015	67
Tabulka 9 Počet obětí komunismu 1948 - 1989.....	78

Seznam grafů

Graf 1 Znalost pojmu temný turismus	85
Graf 2 Představy o pojmu památné místo spojené s tragickou událostí.....	86
Graf 3 Návštěva památky po období nacismu	87
Graf 4 Návštěva památky po období komunismu	88
Graf 5 Motivace návštěvy památky temného turismu v České republice.....	90
Graf 6 Změna pohledu na život po návštěvě památky temného turismu	91

Graf 7 Informační zdroje o existenci těchto památek.....	93
Graf 8 Hodnocení míry propagace památek temného turismu	94
Graf 9 Ocenění větší propagace památek temného turismu.....	95
Graf 10 Pohlaví respondentů	96
Graf 11 Věkové rozmezí respondentů	96
Graf 12 Zájem o návštěvu památky komunismu – respondenti 31 až 45 let.....	97
Graf 13 Kraj trvalého bydliště respondentů.....	98

1 ÚVOD

Téma bylo vybráno z důvodu zájmu autora o studium totalitních režimů a jejich památek. Ty zkoumal jako turistické cíle pro účastníky cestovního ruchu.

Bakalářská práce v teoretické části představila jejich vznik, historický vývoj a současnou podobu, včetně jejich aktivit a činnosti směrem k návštěvníkům.

Na základě autorova předvýzkumu bylo zjištěno, že lidé obecně neměli potřebný přehled o působení nacismu a komunismu v tehdejší Československu. Teoretická část proto byla vyhrazena pro utvoření historického pozadí. Zabývala se důležitými pojmy, časovou osou s letopočty a událostmi, které zapříčinily vznik těchto památek. Tyto informace jsou nepostradatelné k pochopení existence těchto míst a jejich kontextu s historií. Vymezila základní pojmy ohledně cestovního ruchu, temného turismu, základní motivaci a motivaci k návštěvě v temném cestovním ruchu. V praktické části bakalářské práce byl rozebrán vývoj konkrétních vybraných památek v průběhu minulého století a jejich současná podoba. Včetně expozic, návštěvnosti, vzdělávacích programů a obecně činnosti směrem k návštěvníkům z dostupných informací ve výročních zprávách památníků.

Primární výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření zkoumal postavení památek temného turismu České republiky a povědomí veřejnosti o jejich existenci, činnosti a motivaci k jejich návštěvě. Na základě šetření pak bylo možné porovnat památky těchto období v kontextu prezentace na veřejnosti a její zpětné vazby.

Bakalářská práce je obsáhlejší, protože zkoumá dvě období totalitních režimů a jejich vybraných památek.

Autor je sám účastníkem temného cestovního ruchu a navštívil řadu památek v České republice i v zahraničí. Práce by také měla sloužit jako průvodce hlavních cílů temného turismu České republiky, které připomínají tragické události a osudy lidí, na které by se nemělo nikdy zapomenout.

2 CÍL PRÁCE

Cílem této práce bylo zjistit postavení památek totalitních režimů na území České republiky v cestovním ruchu. Respektive jejich nabídce, expozicím, činnosti směrem k návštěvníkům a motivace účastníků cestovního ruchu k jejich návštěvě.

Tato práce poukazuje na existenci památek totalitních režimů v tehdejší Československu a možnosti jejich návštěvy. Jedná se o důležité odkazy období tragických událostí a osudů, které připomínají tyto památníky. Předmětem práce je zmapovat vybrané hlavní cíle, jejich hlavní činnosti a prozkoumat povědomí veřejnosti o jejich existenci a činnosti.

Provedený předvýzkum prokázal, že bylo nutné uvést historické pozadí a souvislosti, které daly za vznik těmto památkám a které dnes tyto události připomínají.

Součástí práce je dotazníkové šetření, které získalo odpovědi na otázky ohledně povědomí a motivace účastníků cestovního ruchu a zajímalo se také o okolnosti této problematiky.

3 METODIKA ZPRACOVÁNÍ

Metodika zpracování představuje a popisuje výzkumné otázky a způsob hledání odpovědí, včetně metodiky vlastního výzkumu a literární rešerše.

3.1 Výzkumné otázky

Následující otázky byly předmětem výzkumu praktické části bakalářské práce. Byly zaměřeny na památky temného turismu po období totalitních režimů – nacismu a komunismu.

Výzkumné otázky bakalářské práce:

- I. Jsou památky z období nacismu známější a navštěvovanější než ty z období komunismu?
- II. Jsou škola a školní exkurze hlavní informační a poznávací zdroj?
- III. Je Terezín nejznámější a nejnavštěvovanější památka temného turismu v České republice?
- IV. Je propagace památek směrem k veřejnosti dostatečná?
- V. Je webová stránka důležitou součástí propagace památky?
- VI. Je hlavní motivací k návštěvě zájem o historii?

První otázka zkoumala všeobecné povědomí lidí o existenci památek a možnosti jejich návštěvy. Druhá otázka se orientovala na oblast vzdělání a informovanosti, zda je vzdělávací instituce hlavním nositelem informací a fyzického poznávání. Třetí otázka se zaměřila na nejznámější památku temného turismu v České republice a zkoumala, zda je také ve skutečnosti nejnavštěvovanější. Čtvrtá otázka se zabírala propagací památek a související otázkou etiky při propagaci pietního místa. Pátá otázka zkoumala prezentaci památníků na webových stránkách, které jsou v současnosti nedílnou součástí různých sdělení směrem k veřejnosti. Poslední otázka zkoumala motivaci k návštěvě těchto památek.

3.2 Metody výzkumu

Z prvotního záměru autora, použít kombinaci dotazníkového šetření a výzkumu prostřednictvím řízeného rozhovoru bylo využito pouze dotazníkového šetření.

Důvodem bylo, že přesné odpovědi na položené otázky, které byly rozeslány na všechny oficiální e-mailové adresy, nebyly získány.

Výjimkou byla pouze paní Kamila Chvojková, vedoucí NKP Ležáky. Památník Lidice, prostřednictvím paní Ing. Jitky Müllerové, upozornil na své výroční zprávy, což byl pro autora podnět, aby udělal průzkum činnosti pomocí zpracování údajů z poslední dostupné výroční zprávy památníků. Tímto autor děkuje za ochotu při podílení se na výzkumu, i přes plné pracovní zatížení vedení památníků. Vedení ostatních památníků neodpovědělo do uzavření této části autorem. Úplné znění otázek řízeného rozhovoru je uvedeno v Příloze č. 1.

Dotazník zůstal zachován v původní nezměněné podobě, je popsán a rozebrán v praktické části bakalářské práce.

Záměrem bylo také udělat průzkum nabídky cestovních kanceláří v rámci temného turismu v České republice. Jelikož bylo zjištěno, že v současnosti prakticky neexistuje žádná cestovní kancelář, která by nabízela produkty temného turismu, autor se rozhodl tuto část vyřadit z plánovaného výzkumu.

Metody výzkumu bakalářské práce:

- I. Studium poslední dostupné výroční zprávy památníku
- II. Dotazníkové šetření

3.3 Literární rešerše

V teoretické části bakalářské práce byly při vymezení pojmů cestovního ruchu, temného turismu, památného místa a motivaci k návštěvě památek temného turismu použity z větší části knižní zdroje. Níže jsou uvedeny hlavní užívané publikace.

KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 208 s. ISBN 978-80-247-4603-6.

Kniha uvádí a vysvětluje nové trendy v nabídce cestovního ruchu a demonstruje je na konkrétních příkladech z České republiky i zahraničí. Bylo čerpáno zejména z kapitoly týkající se temného cestovního ruchu, která detailně rozděluje jednotlivé druhy temného turismu a teoreticky rozděluje motivace k účasti.

ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2012. 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.

Slovník cestovního ruchu obsahuje detailní přehled a výklad pojmů doplněných o obrazový materiál, grafy a schémata. Obsahuje nejen oblast cestovního ruchu, ale i související oblasti. Při definici pojmů se stal důležitým zdrojem pro odborné zpracování teoretické části bakalářské práce.

V praktické části bylo postupováno dle metodických pokynů podle níže uvedené publikace.

TROUSIL, M. A JAŠÍKOVÁ, V. *Úvod do tvorby odborných prací*. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 240 s. ISBN 978-80-7435-542-4

Kniha obecně vymezuje základní principy, na kterých stojí odborné a vědecké myšlení při tvorbě a zpracování odborné práce. Obsahuje praktické informace pro realizaci empirického šetření a tvorbu samotného odborného textu. Stala se stěžejním dílem při zpracování a vyhodnocení dotazníku dle patřičných náležitostí.

4 TEORETICKÁ ČÁST

Obsahuje základní vymezení pojmů temný turismus a jeho druhy. Dále se zabývala vymezením pojmu památné místo a jeho druhy. Byla popsána motivace k návštěvě památky temného turismu a motivace v cestovním ruchu obecně.

Byla popsána období nacismu a komunismu v Československu, vymezení základních pojmů a chronologický přehled zásadních událostí prostřednictvím časové osy. Zejména událostí, které stály za vznikem památek, jež v současnosti mohou být turistickým cílem návštěvníků.

Na základě výsledků předvýzkumu znalosti lidí o historii Československa a historického pozadí vzniku památek, bylo nezbytné zařadit tyto kapitoly, protože znalosti a povědomí o působení obou režimů nedostatečné.

Historické a širší dobové souvislosti jsou velmi důležité, protože se od nich odvíjí samotná existence a činnost památníků.

4.1 Vymezení pojmu temný turismus a jeho druhy

KOTÍKOVÁ (2013) definovala a klasifikovala temný cestovní ruch jako cestovní ruch, který zahrnuje cestování mimo místo trvalého bydliště za účelem návštěv míst, atraktivit a aktivit spojených se smrtí, utrpením, neštěstím, strachem nebo smutkem. Podle ní je mnoho lidí smrtí, bolestí a strachem do určité míry fascinováno a tento jev je natolik silný, že sloužil ke vzniku celé řady komerčních produktů nabízejících právě tyto pocity. Zejména se jedná o filmy, seriály, ale také o počítačové hry, kdy lidé mohou v různých situacích prožívat strach, tíseň, obavy a také násilí.

Dále KOTÍKOVÁ (2013) uvedla, že proti této fascinaci a zájmem o prožití těchto pocitů stojí přirozená lidská obava ze smrti, která je spojena nejen se zmiňovaným strachem, ale i s úctou. Lidé ve všech kulturách i v různých dobách mrtvé často uctívají a k místům, kde se v minulosti odehrály tragické události, se chovají s pietou.

Právě tento ambivalentní přístup ke smrti, bolesti, utrpení a strachu se odráží ve vzniku nové formy cestovního ruchu, která je nazývána temným cestovním ruchem. V anglickém překladu dark tourism.

KOTÍKOVÁ (2013) v problematice názvosloví upřesnila, že v poslední době sílí snaha zavést do odborné literatury spíše pojem Thanatourism (LEE, BENDLE, YOON A KIM, 2012; WINTER, 2001 In: KOTÍKOVÁ 2013, s. 79). Dále dodává, že: *„Etymologie tohoto výrazu se váže k řeckému slovu thanatos – smrt a toto slovo je považováno za emocionálně neutrální, na rozdíl od označení dark tourism, které má spíše negativní emoční vyznění.“*

Avšak dále problematiku názvosloví KOTÍKOVÁ (2013) uzavírá tak, že i přesto je nadále nejčastěji používán právě pojem dark tourism (SCHACKLEY, LADKIN A BENNETT, 2002; SMITH, 2002; LEVITT, 2010; STONE, 2012 In: KOTÍKOVÁ 2013). ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) uvádějí, že thanatourism je užší pojem dark tourismu a je spojován s místy násilné smrti.

Tato definice názvosloví předurčila, že autor práce v dalším textu uváděl ekvivalenty: temný turismus, temný cestovní ruch, dark tourism.

ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) definovali temný turismus jako individuální nebo masový, zaměřený na místa spojená se smrtí a utrpením. Místa bitev, koncentrační a vyhlazovací tábory, místa živelných katastrof a katastrof způsobených člověkem. Dále jako hromadné hroby, válečné hřbitovy, popraviště, mučírny nebo i místo smrti významné osobnosti, otroctví a podobně. ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) doplňují, že temný cestovní ruch může mít i velký vzdělávací a výchovný význam a je důležité zkoumat motivaci, sociální aspekty a způsob prožívání.

KRAMULOVÁ a TOMKOVÁ (2012) uvedly rozdělení cílů temného turismu:

- I. Tragické události
  - a. místa, kde se odehrávaly války či bitvy
  - b. koncentrační tábory, vězení
  - c. místa násilných zločinů, genocidy, mučení

- II. Katastrofy
  - a. areály postižené zemětřesením, tornády
  - b. tsunami

- III. Tajemná a ezoterická místa
  - a. hrady a zámky, kde bydleli románoví upíři
  - b. podzemní chodby, domy hrůzy
  - c. mučírny, hladomorny, muzea tortury

- IV. Místa odpočinku
  - a. hřbitovy, mauzolea

- V. Chudoba
  - a. okrajové části velkých měst, slumy, chudinské čtvrti
  - b. extrémně chudé a přelidněné země

- VI. Poslední dny
  - a. turisté, kteří věří, že se blíží konec světa, navštěvují na poslední chvíli například tající ledovce

ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) upozorňují, že zájem o tato místa může být zneužit a uvádějí, že tato forma cestovního ruchu je označována jako hyenistická. ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) uvádějí, že její účastníci jsou motivováni vyhledáváním zážitku z přírodních katastrof, pády lavin, požárů, válek, občanských nepokojů, ekologických katastrof se sledováním utrpení druhých, následků těchto katastrof a případně i vykrádáním. Někde je tento typ turismu podporován vytvářením takto zaměřených produktů cestovního ruchu a prodejem.

Podle ZELENKY A PÁSKOVÉ (2012) je cestovní ruch spojován i s termínem nekrogeografie. Ten vysvětlují jako součást geografie, studium hřbitovů a pohřebišť a to včetně jejich velikosti, umístění, počtu, vzhledu a souvislosti s kulturním a geografickým prostředím. Pro cestovní ruch, a to především individuální,

jsou hřbitovy a pohřebiště a tzv. mrtvá města zajímavým zdrojem informací o místních zvycích a vztahu ke svým předkům, světu, umění a smrti.

KOTÍKOVÁ (2013) uzavírá, že rozvoj temného cestovního ruchu je podmíněn ze strany poptávky i nabídky. Jak uvádí DALE A ROBINSON (2011 In: KOTÍKOVÁ 2013) je nutno poukázat i na další významné aspekty temného cestovního ruchu, mezi jinými na stránku politickou nebo ideologickou, komerční, podnikatelskou a na rozměr morální a etický.

4.2 Vymezení pojmu památné místo a jeho druhy

Památné místo je lokalita, která připomíná významnou událost nebo osobnost dějin určitého státu. Památky slouží jako zprostředkovatelé historie pro budoucí generace a mohou být významným nosíkem pro připomenutí pozitivní nebo negativní minulosti.

ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) definovali památku jako hmotný nebo nehmotný objekt nebo jev, který je spojený s minulostí Země, přírody nebo lidstva. Podle nich lze památky dále dělit na:

- I. Kulturní památky
  - a. hmotné – historické, technické, archeologické, architektonické a zahradně architektonické
  - b. nehmotné – tradice, literatura, pověsti, lidová slovesnost, hudba, náboženské a jiné
  - c. významné kulturní památky v České republice jsou vyhlášeny jako národní kulturní památky
  - d. památky v České republice, které nedosahují národního významu, se vyhláší za kulturní památky

II. Přírodní památky

- a. přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar
- b. památné stromy
- c. významné přírodní památky v České republice jsou vyhlášeny jako národní přírodní památky
- d. památky v České republice, které nedosahují národního významu, se vyhláší za přírodní památky

III. Historické památky – artefakty pocházející z minulosti a vztahující se k:

- a. dějinám území
- b. významným osobnostem
- c. významným událostem
- d. stavebním slohem
- e. významný trend je ožívování historických památek prostřednictvím pietních akcí, koncertů, divadelních představení a jiných akcí, které slouží k uctění památky osobností současnosti i minulosti a místem uspořádání vzpomínkové akce na historickou událost

IV. Starověké památky

- a. významné antropogenní relikty z dob starověku a antiky
- b. významná součást kulturního dědictví lidstva
- c. pyramidy, sfinga, koloseum, Velká čínská zeď a jiné

V. Památky dle původu

- a. náboženské památky

Vedle obecného znění pojmu památka, definovali ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) také termín památník. Ten je podle nich vymezen takto:

- I. Stavba, většinou bohatě umělecky zdobená a postavená k oslavě nebo připomenutí historické události, včetně tragických, a významné osobnosti
- II. Stavba, upravené prostranství či artefakt, určená k oslavě nebo připomenutí historické události či významné osobnosti
  - a. muzeum, umělecky zdobená budova, socha či sousoší, specificky koncipované parky

Památku dále rozděluje do několika druhů ATLAS ČESKA (2016) a uvádí je jako nejrozšířenější typy památníků:

- I. Pomník
  - a. sochy a další kamenné a jiné útvary, tvořené napříč uměleckými směry
- II. Mohyla
  - a. umělý zeminy nebo kamení různého tvaru
  - b. ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) doplňují, že mohyla má nejčastěji tvar kuželovitý a jedná se o památník nejčastěji nad hrobem významných lidí, respektive v místech krvavých bitev
- III. Monolit
  - a. specifický druh, tvořený sloupem či pilířem z jednoho kusu kamene
- IV. Sloup
  - a. součást většinou stavby či uceleného sousoší – morové sloupy
- V. Pamětní deska
  - a. rodné domy či působení významných osobností
- VI. Obelisk
  - a. samostatné sloupy ve tvaru nízkého jehlanu
- VII. Pohřebiště
- VIII. Budova

Typy památníku mohou být v určitých případech spojeny a je tedy možné nalézt na jednom místě více druhů.

Cíle temného turismu dle událostí rozdělila KOTÍKOVÁ (2013) do šesti odlišných kategorií a uvádí jejich typické příklady v České republice:

- I. **Hřbitovy.** Mají často charakter parků a některé náhrobky mají nezanedbatelnou uměleckou a historickou hodnotu. Jsou tedy atraktivní pro svoji romantickou atmosféru a cílem návštěvy mohou být samotné hřbitovy, hroby významných osobností nebo hrobky a pomníky, které mají uměleckou hodnotu. Hřbitov sám o sobě může být atraktivitou cestovního ruchu. Exkurze na významných hřbitovech by mohly mít význam také pro školy, protože atmosféra místa působí hlouběji než pouhý výklad nebo text v učebnici.

Příkladem může být Starý židovský hřbitov v Praze nebo Olšanské hřbitovy, kde by měly být instalovány informační tabule a bannery, jejichž prostřednictvím by se mohli návštěvníci orientovat. (KOTÍKOVÁ, 2013)

- II. **Věznice, mučírny, žaláře.** V případě věznic a mučírny se může jednat jak o autentický produkt, který má často bohatou historii nebo o uměle vytvořenou atrakci pro návštěvníky. Zájem návštěvníků mají hlavně staré historické věznice. Tyto věznice a žaláře nabízejí nejen komentované prohlídky, ale i další doprovodné akce – noční prohlídky, svatby, speciální eventy.

Příkladem ve světě může být vyhledávaný cíl návštěvníků skalnatý ostrov Alcatraz nebo bývalá pevnost a věznice Eastern State Penitentiary v Pensylvánii. Mezi nejznámější cíl tohoto druhu temného turismu, někdy označovaném jako prison tourism (STONE, 2009 In: KOTÍKOVÁ 2013), v České republice je hrad Špilberk a jeho kasematy. (KOTÍKOVÁ, 2013)

- III. **Místa genocidy, úmrtí, poprav.** V této kategorii jsou místa hromadných úmrtí a genocidy – koncentrační a vyhlazovací tábory nebo například vražedná pole. Cílem turistů jsou ovšem také místa úmrtí známých nebo historických osobností. V posledních letech vzrostl zájem o návštěvu bitevních polí a bojišť.

Ve světě je jedno z nejnavštěvovanějších míst Waterloo v Belgii, kde proběhla poslední Napoleonova bitva. V České republice je nejpopulárnější Slavkov, kde došlo v roce 1804 k bitvě tří císařů. Co se týče koncentračních a vyhlazovacích táborů, ve světě je nejnavštěvovanější nacistický tábor Auschwitz v Polsku a v Čechách koncentrační tábor Terezín.

Zvláštní kategorií jsou místa poprav, nejznámější v České republice je Staroměstské náměstí v Praze nebo známé popravy po rozsudku inkvizice na Jesenicku v 17. století, kdy bylo popraveno více než 200 osob během tzv. čarodějnických procesů. (KOTÍKOVÁ, 2013)

- IV. **Místa katastrof.** Cílová místa mohou být spojena s katastrofami přírodními nebo těmi, které vznikly v důsledku lidské činnosti – záměrné i neúmyslné. Pro tento typ turismu se někdy používá termín disaster tourism (LISLE, 2004; KELMAN A DODDS, 2009, In: KOTÍKOVÁ 2013).

Ve světě se nacházejí dvě typická místa, a sice Ground Zero v New Yorku, kde došlo 11. září 2001 k teroristickým útokům na Světové obchodní centrum. Další je návštěva města Pripjat' a okolí černobylské jaderné elektrárny na Ukrajině, kde došlo v roce 1986 k výbuchu. (KOTÍKOVÁ, 2013)

- V. **Muzea, památníky, výstavy.** Muzea mohou být součástí i dalších kategorií temného turismu a je tedy nutné je dále rozdělit:

- a. Muzea, která se nacházejí na místě, kde reálně došlo nebo docházelo k neštěstí a utrpení (Muzeum Varšavského povstání ve Varšavě)
- b. Muzea, která se nenacházejí na místě, kde reálně došlo nebo docházelo k neštěstí a utrpení (Muzeum holocaustu ve Washingtonu)

Muzea mohou mít čistě odborný charakter, ale také mohou mít vzdělávací nebo zábavný účel. Památníky bývají součástí muzeí nebo součástí výstavy muzeí, ale mohou být také instalovány k nějaké zvláštní příležitosti. (KOTÍKOVÁ, 2013)

VI. **Rekonstrukce bitev, tragických událostí.** Rekonstrukce bitev se stávají významným eventem cestovního ruchu. Nabízejí příležitost poznat, jak daná událost v minulosti probíhala. Tyto akce bývají velmi populární mezi diváky. Příkladem v České republice může být rekonstrukce bitvy u Slavkova – Austerlitz, které se v roce 2005 zúčastnilo kolem 3 500 samotných účastníků – vojáků a přibližně 30 000 diváků. (KOTÍKOVÁ, 2013)

KOTÍKOVÁ (2013) uvádí, že výše uvedená klasifikace produktů temného turismu podle CRAIGA A THOMPSONA (2012, In: KOTÍKOVÁ 2013) neobsahuje jednu kategorii, a to temnou zábavu. Pocit smutku, soucit a zmíněné vzdělávací a poznávací motivy je součástí všeho také příjemný pocit napětí, který se stává zdrojem zábavy. Různá panoptika či domy hrůzy byly před staletími součástí pouťových atrakcí – oblíbenými místy zábavy.

Naproti tomu je nutné zmínit etický aspekt temného turismu, který bude dále zkoumán v následující kapitole o motivaci k návštěvám památek temného cestovního ruchu.

Etickému aspektu se také věnovala KOTÍKOVÁ (2013, s. 86), která tvrdí: *„Temný cestovní ruch se rychle rozvíjí a zároveň vzniká otázka etického a morálního aspektu tohoto druhu cestovního ruchu. Je správné, aby cílem návštěvy bylo prohlížení si míst či objektů spojených se smrtí či utrpením?“*

Dále porovnává příběhy smyšlené a skutečné a vnáší do problematiky skutečnost, že člověk rozdílně vnímá události před několika staletími, které považuje za historii, která se ho osobně netýká. Na rozdíl k tomu je etický rozměr třeba vnímat v případě neštěstí a katastrof, které se udály nedávno, a které se týkají ještě žijících lidí nebo jejich potomků.

4.3 Motivace k návštěvě památky temného turismu

Kapitola rozdělila základní motivaci, motivaci v cestovním ruchu a poté konkrétně a podrobně druhy motivace k účasti v temném cestovním ruchu.

4.3.1 Základní motivace

Podle MANAGEMENT MANIE (2015) je motivace jedním ze základních psychických procesů. Podněcuje jednání člověka a může být aktivována pomocí různých stimulačních či aktivizačních faktorů. Motivace úzce souvisí s výkonností člověka. Jak dále uvádí MANAGEMENT MANIA (2015), s motivací souvisí i samotné motivování a sebe motivování.

Motivování vysvětluje jako úsilí jednoho lidského jedince nebo jedinců vytvořit u jiného jedince motivaci pro požadované chování. V praxi se člověku nechce z přirozených pohnutek jednat, pokud nemá správnou motivaci. MANAGEMENT MANIA (2015) doplňuje, že důležitou součástí je také sebe motivace, kterou vysvětluje jako úsilí lidského jedince motivovat sám sebe.

Zároveň MANAGEMENT MANIA (2015) rozděluje základní motivační faktory:

- I. Pozitivní motivace – založena na odměně
  - a. faktor hmotné zainteresovanosti
  - b. faktor morálního ocenění
  - c. faktor seberealizace
- II. Negativní motivace – založena na silových faktorech
  - a. faktor existenční
  - b. faktor strachu

ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) definovali motivaci jako kombinaci vnitřních podnětů i vnější stimulace, tzv. marketingového mixu, který vede k realizaci určité osobní aktivity. Motivaci v cestovním ruchu tvoří kombinace vnitřních i vnějších podnětů vedoucích k realizaci cestování u každého a je kritériem pro vymezení forem cestovního ruchu a ovlivňuje spokojenost návštěvníků. Podle nich je v cestovním

ruchu velké množství způsobů třídění návštěvníků podle motivace a úzce souvisí s formami cestovního ruchu a způsobem jeho realizace.

4.3.2 Motivace v cestovním ruchu

V první řadě je nutné definovat, co je to cestovní ruch. V dnešní době má mnoho výkladových podob, a proto byly vybrány dvě nejpřesnější a všeobecně uznávané definice:

- I. **Světová organizace cestovního ruchu** (UNWTO – United Nations World Tourism Organization). Ta definovala cestovní ruch takto: *„Činnost osob cestujících do míst mimo své obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech ne déle než jeden rok, za účelem trávení volného času, služebních cest (osoba nesmí být odměňována ze zdrojů navštíveného místa) či jiným účelem.“* Tvrzení jiný účel není přesné a je tedy nutné jej dodatečně adekvátně ujasnit. Upřesnění jiného účelu je podle ZELENKY A PÁSKOVÉ (2012) zní, že tyto účely jsou: zábava, rekreace, poznávání, setkávání, vzdělávání a pracovní. Přičemž za pracovní činnost nesmí být odměňována subjektem z navštívené země.

- II. **Definice Zelenky a Páskové z Výkladového slovníku cestovního ruchu** (ZELENKA A PÁSKOVÁ, 2012, s. 83). Ti definovali cestovní ruch takto: *„Komplexní společenský jev, zahrnující aktivity osob cestujících mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech ne déle než jeden rok za účelem zábavy, rekreace, vzdělávání, pracovní či jiným účelem, i aktivity subjektů poskytujících služby a produkty těmto cestujícím osobám, tedy i provozování zařízení se službami pro tyto cestující osoby včetně souhrnu aktivit osob, které tyto služby nabízejí a zajišťují, aktivit spojených s využíváním, rozvojem a ochranou zdrojů pro cestovní ruch, souhrn politických a veřejně správních aktivit na uvedené aktivity.“*

Cestovní ruch významně figuruje v hospodářství. NAKONEČNÝ (2009) tvrdí, že pro turismus je ekonomická a společenská krize problém.

I přesto je však pro člověka důležitý a pozvolna se podle něj posouvá Maslowovou pyramidou potřeb na vyšší pozice.

Neklesá ani v současnosti při zvýšeném počtu teroristických útoků a i přesto, že jsou některé destinace nebezpečnější, podle ZELENKY (2015) bude cestovní ruch růst dynamicky nadále i v nejbližší budoucnosti i přes tyto problémy s akty teroristů v minulosti a v budoucnosti.

NAKONEČNÝ (2009) vysvětluje, že člověk potřebuje svá nutkání uspokojit a snaží se dosáhnout ideálního stavu, zde se vyskytuje cestovní ruch a cestování jako jedna z možností uspokojení těchto potřeb. Dále udává, že motivace se dají rozlišit mezi cestovateli individuálními a cestovali, kteří využívají služeb cestovních kanceláří. V první řadě se jedná o volnost při rozhodování, kterou individuální cestovatelé mají, případně další motivy. NAKONEČNÝ (2009) uvádí další typy motivace:

- I. náboženství
- II. změna prostředí
- III. studium kultury
- IV. zlepšení cizího jazyka
- V. gastronomie
- VI. odpočinek
- VII. návštěva příbuzných nebo poznání nových přátel
- VIII. touha po neznámu

Dle závěrů výzkumů VENCLOVÁ A KOL. (2015) uvádějí, že 72% turistů vnímá turismus jako odpočinek a 67% turistů uvádí jako další motiv únik z všedního života. Podle VENCLOVÉ A KOL. (2015) to zároveň znamená, že uvedené procentuální hodnoty se prolínají, což ve výsledku znamená, že lidé chtějí uniknout z všednosti a každodennosti v podobě odpočinku. Uvádí tři základní faktory turistické motivace:

- I. Potřeba úniku
- II. Potřeba kontaktu a prožitku nové odlišné kultury
- III. Potřeba obnovení vlastní prestiže

4.3.3 Motivace v temném cestovním ruchu

STONE (2010, In: KOTÍKOVÁ 2013) uvádí, že současný stav a perspektiva vývoje temného turismu je nutné vysvětlit příčiny jeho vzniku. Ten je podle něj tvořen z několika faktorů:

- I. **Uctění památky zesnulých, pocta mrtvým a utrpení.** Návštěva místa v tomto případě vzdává hold památce konkrétních osob, a to jak osobností významných, tak i obyčejných lidí, kteří byli vězněni, mučeni, popraveni nebo zahynuli tragickou smrtí.
- II. **Vzdělávání, poznání.** Poznávací charakter temného turismu je nesporný. Návštěva těchto destinací může mít cíl vzdělávací a poznávací, protože prostřednictvím návštěv významných historických míst se účastníci nenásilnou formou a názorně seznamují s významnými událostmi historie.
- III. **Osobní prožitek strachu, ohrožení.** Tento motiv může mít různé stupně intenzity a vyznění. Může se jednat o návštěvu objektivně nebezpečných míst, kterými jsou například místa válečných konfliktů, kde se doposud bojuje. Na druhou stranu účast na pohřbech významných osobností nebo účast na rekonstrukcích historických bitev a dalších inscenací, kde návštěvník prožívá událost spojenou se smutkem, strachem a utrpením.
- IV. **Hra, zábava.** Čtvrtá možná motivace návštěvníka dokazuje, že temná turistika může být i zdrojem zábavy. Existují dva typické příklady takových turistických cílů. Události, které se odehrály v době dávno minulé a nedotýkají se pamětníků či jejich potomků ztrácejí etický aspekt piety či pokory ve vztahu ke smrti a utrpení a mohou se stát dokonce zdrojem zábavy. Návštěvy míst, které jsou spojeny s legendárními mytologickými postavami, mají pak za cíl především zábavu. Patří sem i uměle vybudované atrakce, které vzbuzují pocit strachu – strašidelné hrady a zámky nebo domy hrůzy.

Uvedené motivy se mohou navzájem prolínat a často se spojují s ostatními motivy účasti na cestovním ruchu. V mnoha případech dochází k propojení tohoto druhu

turismu s jinými formami cestovního ruchu, a to zejména s poznávacím a vzdělávacím cestovním ruchem a event turismem. (STONE, 2010, In: KOTÍKOVÁ 2013)

Zásadní skutečnosti pro vycestování individuálního jedince jsou motivační faktory, které ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) vysvětlují jako faktory, které mají vliv na motivaci jednotlivce a dělí je na faktory přitahování a vytlačování, respektive na externí a interní faktory. Druhý faktor je motivační cíl cesty, který je definován ZELENKOU A PÁSKOVOU (2012) jako místo na cestě, které významně ovlivnilo rozhodnutí cestujícího uskutečnit cestu do dané destinace a pokládané z individuálních důvodů za prvořadé.

STONE (2012, In: NAVRÁTIL A PÍCHA 2012) vysvětluje, že základním kamenem temného cestovního ruchu je vývoj vztahu sekularizované západní společnosti k přítomnosti smrti ve svém životě.

Dále uvádějí, že smrt v každodenním životě postmoderní společnosti chybí a stala se tak, prostřednictvím globálních médií, které využívají podvědomé fascinace smrtí, vyhledávaným prvkem také v případě cestovního ruchu. (STONE, 2009, In: NAVRÁTIL A PÍCHA 2012)

Motivace může být skryta i v touze prožitku nebo emočního zážitku, neboť podle BIRANA, PORIA A ORENA (2011, In: NAVRÁTIL A PÍCHA 2012) má temný turismus také mnoho společného s heritage tourism a podstatně podle MOWATTA A CHANCELLORA (2011, In: NAVRÁTIL A PÍCHA 2012) je spojen s hlubokým emočním prožitkem.

Autenticita zážitku a prožitku je spojena s pojmem genius loci, který definovali ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) jako tzv. duch místa, ucelený souhrn hmotných i nehmotných projevů historie i současnosti lokality, jedinečný a neopakovatelný, vytvářející svou kontinuální interakci s duchovním světem. Genius loci může být příjemný i nepříjemný, a proto je také spojován s místy tragédie. ZELENKA A PÁSKOVÁ (2012) a ŠÍPEK (2001) to vysvětlují tak, že atmosféra místa může být i negativní a může vzbuzovat pocity smutku, strachu i tísně. Takové pocity se týkají právě

temného turismu. Psychologicky je tento jev obtížně definovatelný a je tvořen řadou momentů od přírodní lokality po psychické a fyzické rozpoložení člověka.

ZELENKA A KOL. (2008) objasňují, že *genius loci* může být také subjektivním jevem, specifickým pro konkrétního člověka. Může se jednat o místo nějaké tragédie, traumatické události nebo naopak šťastného setkání. Uzavírají, že *genius loci* bývá zabarvován hodnotami, se kterými je spjatý.

Propojení přístupů v typologizaci temného cestovního ruchu navrhl SHARPLEY (2009, In: NAVRÁTIL A PÍCHA, 2012), který definoval na základě charakteru původu atraktivity a míry temnosti v poptávce čtyři typy temné turistiky:

- I. **Bledý cestovní ruch.** Turisté s žádným nebo minimálním zájmem o smrt, navštěvující místo neúmyslně, které není záměrně budováno jako atraktivita cestovního ruchu.
- II. **Šedá poptávka po cestovním ruchu.** Účastníci jsou fascinováni smrtí, avšak navštěvují místo záměrně nebudované jako atraktivita cestovního ruchu.
- III. **Šedá nabídka cestovního ruchu.** Místa, která záměrně komercializují smrt, ale jsou navštěvována převážně lidmi, jejichž zájem o smrt není hlavním motivem k návštěvě takového místa.
- IV. **Černý cestovní ruch.** Je tvořen místy záměrně komercializujícími smrt, která jsou navštěvována převážně lidmi fascinovanými smrtí.

NAVRÁTIL A PÍCHA (2012) však podle BIRANA A KOL. (2011, In: NAVRÁTIL A PÍCHA, 2012) uzavírají, že základem pro typologizaci aktivit temného cestovního ruchu zůstává skutečnost, za jak temné dané místo sami návštěvníci považují.

4.4 Nacismus v Československu

Kapitola nastínila obecně a stručně události v Československu. Doba před obsazením Československé republiky, během Protektorátu Čechy a Morava až po osvobození spojenci. Uvedla nástin historických souvislostí s okupací a holocaustem.

Soustředila se na vymezení základních pojmů, které jsou nezbytné pro strukturu práce a užívanou terminologii. Obsahuje chronologický přehled hlavních událostí, které zásadně postihly Československou republiku, pozdější Protektorát Čechy a Morava.

Kapitola se z hlediska zaměření, cíle a metodického výzkumu bakalářské práce omezila pouze na zmíněné vymezení pojmů a nejdůležitější události, které tvoří historické pozadí.

V praktické části bylo uvedeno pět vybraných památek, které byly popsány podrobněji a které byly zkoumány v praktické části.

4.4.1 Vymezení základních pojmů

- I. **Nacistická ideologie.** Byla založena na představě o nadřazenosti německé árijské rasy nad ostatními národy. Čerpala z moderního antisemitismu, který se vyvinul v druhé polovině 19. století, evropského rasismu a pseudovědeckých teorií o čistotě rasy. Jako hlavní protivník nacismu byli označeni Židé, kteří byli v rasistických představách Adolfa Hitlera považováni za podřadný parazitující národ. Podle nacistů stáli Židé také za bolševickou revolucí v Rusku a považovali je za osoby demoralizující mravně a tvořivé árijské a křesťanské národy. (HOLOCAUST, 2011)
- II. **Antisemitismus.** Označuje nenávist a předsudky vůči Židům, které neberou v potaz vlastnosti jednotlivců. Přičítají jim záporné rysy, které jsou údajně typické pro všechny Židy. Nenávist existovala již ve starověku. Židé se stali cílem četných násilných útoku – tzv. pogromů a z mnoha států byli Židé

vypovězení. Moderní antisemitismus vznikl v poslední čtvrtině 19. století, kdy opět oživila zapomenutá nenávisť.

Začaly vznikat politické strany burcující voliče proti údajnému ohrožení ze strany Židů. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

- III. **Rasismus.** Rasismus je teoretickou literaturou popisován třemi rozměry.
- a. předsudky, názory a postoje
  - b. jednání
  - c. vědecké ideologie a doktríny
- Rasistické jednání je dále možné dělit na rasovou segregaci, rasovou diskriminaci a rasově motivované násilí. (DANIELOVÁ, 2006)
- IV. **Norimberské zákony.** Souhrnné označení pro německé rasistické zákony, slavnostně vyhlášené roku 1935 v Norimberku. Především dva ústavní zákony – zákon o říšském občanství a zákon na ochranu německé krve a německé cti. K těmto zákonům lze přiřadit i jiné zákonné úpravy obsahující nástroje k perzekuci rasově méněcenného obyvatelstva – zákon o zdravém manželství. Židé přestali být německými občany a byli vyloučeni z veřejného života. (ŠIMÍČEK, 2009)
- V. **Holocaust a genocida.** Pojem holocaust se objevuje ve významu slova genocida, jako vyhlazení celé skupiny obyvatelstva, rasy nebo národa. Původně se jedná o slovo řeckého původu. V českém překladu se objevilo jako termín celopal, tím se rozuměla oběť, při níž se spalovalo celé obětované zvíře na znamení úplného darování Bohu. Ve staré češtině se pojem holocaust vyjadřoval spojeními oběť zápalná, spálená, výjimečně obětopal nebo spaloběť. K pochopení nového dnešního významu slova holocaust může přispět angličtina, kde holocaust znamenalo vraždění, krveprolití, masakr. V současnosti je holocaust spjat s genocidou do různých jazyků a je především jako připomínka nacistického vyhlazování Židů za druhé světové války. (MICHÁLEK, 1994)
- VI. **Okupace.** Vojenské obsazení cizího území bez úmyslu jej anektovat. Účinná prozatímní kontrola území, které není součástí území okupující mocnosti. Území tedy ovládají nepřátelské ozbrojené síly. Okupace neznamená zánik státu, jedná se vždy o stav dočasný. Okupační síly mohou

vykonávat výkonnou, zákonodárnou i soudní moc, nebo mohou některou z nich či všechny svěřit samosprávě daného státu. (IURIDICTUM, 2014)

- VII. **Koncentrační tábor.** Původně místo sloužící k hromadné internaci nebo věznění lidí, kteří sem byli umisťováni bez řádného soudu nebo jiného právního důvodu. Tábory tohoto typu byly používány již na přelomu 19. a 20. století v koloniích. Obecně v současnosti jsou synonymem koncentračního tábora tábory, které zřizovali nacisté. V těch nacistický režim zadržoval, vykořisťoval, mučil a zabíjel své skutečné i údajné nepřátele. Vyhlazovací tábory byly určeny výhradně k likvidaci uvězněných. Dále se mohly dělit na tábory internační, pracovní nebo vyhlazovací. (ABC HISTORY, 2016) HONSOVÁ (2013) doplňuje, že koncentrační tábor byl nástroj totalitní moci sloužící k izolaci a likvidaci odpůrců režimu či nepohodlných skupin obyvatel.
- VIII. **Internační tábor.** Místo sloužící k soustředění, internaci příslušníků států, s nimiž nebylo Německo ve válečném konfliktu. Internovaní lidé byli nasazováni k nuceným pracím. V případě odmítnutí vykonání práce nebo porušení táborových směrnic byli deportováni do koncentračních táborů. (LUTÍN, 2016)
- IX. **Ghetto.** Označení uzavřených židovských čtvrtí, mimo které nesměli Židé bydlet. Ve středověku a raném novověku sloužila k oddělení Židů od křesťanů, zatímco v době nacistů byla krokem k jejich zavraždění. Nejznámější ghetta vznikala ve velkých městech s významným podílem židovského obyvatelstva. Přehlcenost a absence hygienických, stravovacích a ubytovacích podmínek znamenala úmrtí vyčerpáním a hladem přímo na ulici. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

4.4.2 Chronologický přehled zásadních událostí

Přehled znázorňuje důležité události, jak nacistický režim poznamenal tehdejší Československo. Byla uvedena pouze zásadní data, která vykreslila historické pozadí. Z hlediska dějin Československa stěžejní, jelikož zapříčinily vznik památek, které byly později zkoumány v praktické části práce. Pro zachování kontextu byly uvedeny také některé události v tehdejším nacistickém Německu.

Časová osa byla zpracována podle ANNE FRANK GUIDE (2016).

I. 1933

- 21. 1. Nepovedený pokus českých fašistů o puč v Židenicích u Brna.
- 30. 1. Adolf Hitler byl jmenován kancléřem a předsedou německé vlády.
- 31. 1. Po nástupu Adolfa Hitlera k moci z Německa utekli do Československa tisíce uprchlíků. Do Prahy se přesunulo exilové vedení německé sociální demokracie.
- 20. 3. Zřízen první koncentrační tábor v Dachau. První vězni byli političtí odpůrci a protivníci.

V průběhu tohoto roku Hitlerova vláda v Německu organizovala bojkot židovských obchodů, lékařů a právníků. Němci nesměli nakupovat od Židů. Hitlerova vláda zakázala všechny ostatní politické strany a stala se absolutním vládcem. V Německu byla ustavena diktatura. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

II. 1934

Po smrti prezidenta Paula von Hindenburga se Hitler stal německým prezidentem a tituloval se německým vůdcem a říšským kancléřem. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

III. 1935

- 15. 9. V Německu byly přijaty norimberské zákony. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

IV. 1936

Německá armáda překročila hranice demilitarizované zóny. Obsadila Porýní a porušila tak mírovou smlouvu z Versailles, která byla přijata po první světové válce. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

V. 1938

- 12. 3. Anšlus Rakouska. Tisíce rakouských občanů uprchli do Československa. Československé úřady zavřeli hranici pro židovské uprchlíky a posílali je zpět do Rakouska.
- 23. 9. Vyhlášena všeobecná mobilisace k obraně proti Německu.
- 29. 9. Mnichovská dohoda. Západní velmoce na setkání v Mnichově ustoupily Hitlerovi a nařídily Československu postoupit pohraničí českých zemí, tzv. Sudety, ve prospěch Německa. V následujících dnech uprchlo z pohraničí na 150 tisíc Čechů, Němců a Židů.
- 9. 11. Křišťálová noc. Nacisté organizovali po celém Německu protizidovský pogrom. Při něm byly ničeny židovské synagogy, obchody a domy. Bylo zatčeno více než třicet tisíc Židů a stovky jich bylo zavražděno.
- 10. 11. Křišťálová noc v Sudetech. Proběhla s jednodenním zpožděním, byly vypáleny synagogy a zničeny židovské obchody a domy. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

VI. 1939

- 14. 3. Německá vojska zahájila okupaci Československa. Německo přimělo prezidenta Emila Háchu, aby odevzdal osud země do rukou Adolfa Hitlera. Československá armáda až na výjimky nekladla okupantům žádný odpor, jak měla nařízeno.
- 16. 3. Vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava Adolfem Hitlerem.
- 21. 6. Arizace Protektorátu, ve kterém začaly platit nařízení o židovském majetku. Židům bylo zakázáno svobodně nakládat s vlastními podniky a penězi.

- 4. 7. Židům bylo zakázáno pracovat jako advokáti, notáři, soudci, lékaři, novináři a učitelé na nežidovských školách. Nesměli být členy politických stran a kulturních spolků, byli tedy vytlačeni z veřejného života.
- 12. 7. Židovským dětem bylo zakázáno chodit do německých škol.
- 5. 8. Židům v Praze a postupně dalších městech bylo zakázáno chodit do kaváren, divadel a na koncerty. Své obchody museli označit nápisem židovský obchod. V následujícím měsíci měli zakázáno vlastnit rozhlasové přijímače.
- 28. 10. V den 21. výročí vzniku samostatného Československa se konaly demonstrace proti okupantům. V Praze byl postřelen student Jan Opletal, který na následky zranění 11. 11. 1939 zemřel.
- 15. 11. Židovští studenti měli zakázáno navštěvovat německé vysoké školy.
- 17. 11. Na pohřbu Jana Opletala přes zákaz nacistů demonstrovali pražští studenti. Během noci byli zatčeni a později popraveni nebo posíláni do koncentračních táborů. Nacisté uzavřeli české vysoké školy.
(ANNE FRANK GUIDE, 2016)

VII. 1940

V průběhu roku německá armáda napadla okolní státy a v Protektorátu došlo k dalším represivním opatřením vůči Židům. Byli úplně vyřazeni z veřejného života, včetně činností jako řídit automobil nebo se seskupovat. Dostali zákaz stěhovat se.
(ANNE FRANK GUIDE, 2016)

VIII. 1941

- 1. 9. V Německu a v Protektorátu bylo Židům nařízeno, aby od šesti let věku nosili na oděvu žlutou Davidovu hvězdu.
- 3. 9. První oběti osvětimských plynových komor – 600 sovětských válečných zajatců a 250 dalších vězňů.
- 1. 10. První deportace německých Židů do koncentračních táborů v Polsku.

16. 10. První transport z Prahy do ghetta v polském městě Łódź. Z Protektorátu bylo deportováno pět tisíc Židů. Přežilo 276.
24. 11. Do Terezína přijel první transport tzv. komanda výstavby. Začalo se budovat ghetto. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

IX. 1942

1. 1. Začalo masové vraždění Židů v plynových komorách v Osvětimi.
9. 1. Z Terezína byl vypraven první transport do ghetta v Rize.
20. 1. Konference ve Wannsee. Vysoce postavení nacističtí pohlaváři jednali o provedení Hitlerova příkazu z roku 1941 – vyvraždění všech jedenácti milionů evropských Židů. Jednalo se o tzv. Konečném řešení židovské otázky.
27. 5. Operace Anthropoid. Atentát na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha.
2. 6. Do Terezína přijel první transport z Německa.
10. 6. Nacisté jako odplatu za atentát vypálili obec Lidice a srovnali ji se zemí, muže zastřelili, ženy byly deportovány do koncentračních táborů, děti poslány na převýchovu nebo deportovány.
24. 6. Obec Ležáky postihl stejný osud jako Lidice. Byla vypálena a srovnána se zemí. Muži zastřeleni, ženy deportovány do koncentračních táborů, děti poslány na převýchovu nebo deportovány. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

X. 1943

19. 4. Povstání ve varšavském ghettu. Německé armádě trvalo několik týdnů, než povstalce porazila a ghetto srovnala se zemí. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

XI. 1944

8. 3. V koncentračním táboře Auschwitz-Birkenau je během jedné noci zavražděno téměř čtyři tisíce vězňů terezínského rodinného tábora.

- 23. 6. Návštěva komise Mezinárodního výboru Červeného kříže v Terezíně. Terezínské ghetto bylo uměle zkrášleno a v kontrolní zprávě byly podmínky idealizovány.
- 10. 7. V koncentračním táboře Auschwitz-Birkenau bylo zavražděno na 3 500 českých Židů z druhého transportu.
- 30. 10. Nacisté naposledy vraždili vězně v plynových komorách koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau. Posléze byly zničeny kvůli blížící se Rudé armádě. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

XII. 1945

- 20. 4. Do Terezína začaly přicházet pochody smrti z jiných koncentračních táborů.
- 4. 5. Osvobození Terezína, který byl vzat pod správu Červeného kříže. Vězni tak definitivně získali svobodu.
- 5. 5. Pražské povstání proti Němcům.
- 8. 5. Kapitulace Německa.
- 9. 5. Rudá armáda osvobodila Prahu.
- 20. 11. Hlavní nacističtí váleční zločinci byli postaveni před mezinárodní soudní tribunál v Norimberku. Někteří z nich byli odsouzeni k trestu smrti a jiní dostávají vysoké tresty. (ANNE FRANK GUIDE, 2016)

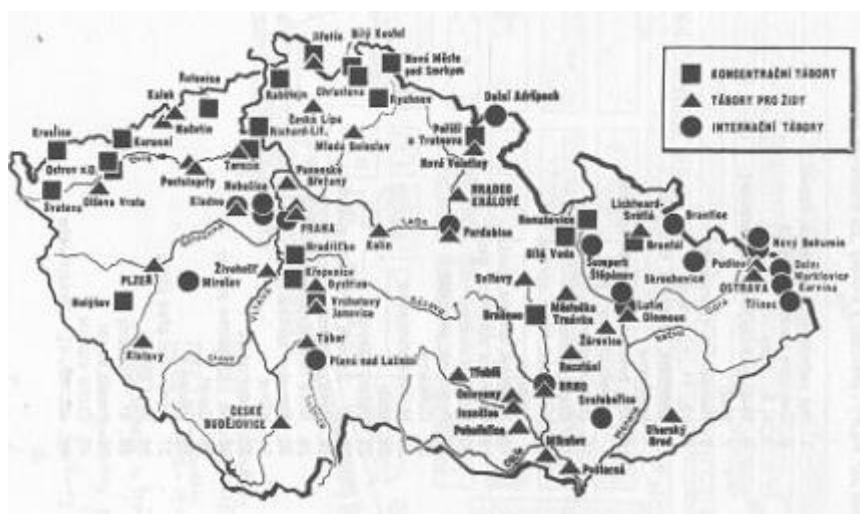
4.4.3 Památky po období nacismu v Čechách

Vzhledem k německé politice rasové nesnášenlivosti a nadřazenosti rasy, byli Češi jako Slované nežádoucí pro budoucí plánovanou tisíciletou říši. Podle toho se Němci také chovali.

Konečné řešení židovské otázky bylo praktikováno i na našem území. Památná místa, která připomínají osudy Židů, válečných obětí, hrdinných československých odbojářů a dalších často nevinných lidí, jsou spjata s událostmi, které se děly v období sedmi let hrůzy, teroru a útlaku, tedy lety 1938 až 1945.

4.4.3.1 Koncentrační, internační tábory a ghetta

HONSOVÁ (2013) uvádí, že koncentrační tábory se staly nedílnou součástí správních soustav nacistického Německa. Po celé Evropě existovalo těchto nacistických táborů kolem dvaceti tisíc. Byli sem internováni lidé, kteří z nejrůznějších důvodů neodpovídali nacistickým představám o tom, jak by měl vypadat řádný Němec. V roce 1940 byla ustaven jako hlavní koncentrační tábor Auschwitz, který se stal symbolem nacistického teroru.

Obrázek 1 Koncentrační a internační tábory na území České republiky

Zdroj: Převezato z OBEC LUTÍN – ČÁSTI LUTÍN A TŘEBČÍN (2016)

K největším ghattům patřilo vedle polských také terezínské, které mělo mezi ostatními zvláštní postavení. Jak doplňuje HONSOVÁ (2013), nacisté se rozhodli Terezín využívat k propagandě, k natáčení filmů a k návštěvám mezinárodních delegací.

Byly vybrány tři nejznámější koncentrační tábory na území České republiky, kterým se později autor podrobněji věnoval v praktické části. V té bylo zkoumáno i povědomí veřejnosti o existenci těchto táborů, jejich historii a možnost návštěvy.

- I. Terezín
- II. Lety u Písku
- III. Hodonín u Kunštátu

4.4.3.2 Vyhlazené vesnice

MAREK (2013) uvádí, že datum 27. května 1942 patří mezi osudové mezníky moderních českých dějin. Operace Anthropoid – útok dvojice československých vojáků na významného nacistického zločince Reinharda Heydricha. Ze strany německého okupačního aparátu vyvolal vlnu teroru, jejímž nejsmutnějším symbolem je tragický osud dvou českých vesnic. LIDICE MEMORIAL (2015) popisuje, že zpráva o zničení Lidic obletěla celý svět. Vymazání české vesnice z povrchu světa nacistům nevyšlo. Na počest Lidicím byla řada obcí po celém světě přejmenována jejich jménem a Lidice nepřestaly žít v myslích lidí celého světa. Stejný osud potkal vesnici Ležáky o čtrnáct dní později.

V praktické části se byly uvedeny dvě tato památná místa po nacistickém teroru a jejich postavení v temném cestovním ruchu v České republice.

- I. Lidice
- II. Ležáky

4.4.3.3 Pomníky obětem nacismu

Na území současné České republiky byly vystavěny stovky památníků a pomníků na počest lidem, kteří zahynuli nebo byli zavražděni během nacistické okupace.

Praktická část popisovala pět vybraných památek z této doby.

Byly podrobněji popsány a zkoumány. Předmětem byl jejich vznik, historie, současná expozice, činnost, návštěvnost, vzdělávací programy a nabídka potenciálním návštěvníkům.

4.5 Komunismus v Československu

Kapitola nastínila obecně a stručně události v Československu. Doba po komunistickém převratu, průběh od zániku demokracie k řízení státu jednou stranou a novým lidově demokratickým zřízením. Uvedla nástin historických souvislostí s vládou jedné strany a politickými represemi.

Soustředila se na vymezení základních pojmů, které byly nezbytné pro další strukturu práce a užívanou terminologii. Obsahuje chronologický přehled hlavních událostí, které zásadně postihly tehdejší Československou republiku.

Kapitola se z hlediska zaměření bakalářské práce omezila pouze na zmíněné vymezení pojmů a nejdůležitější události, které vytvořily historické pozadí.

V praktické části byly uvedeny tři vybrané památky, které byly popsány podrobněji a které byly zkoumány v praktické části.

4.5.1 Vymezení základních pojmů

- I. **Komunistická ideologie.** Usiluje o dosažení společného vlastnictví a rovnostářství i násilnou cestou. Odmítá třídní rozdíly mezi lidmi. Idea sociálně spravedlivé společnosti, která vzniká jako důsledek nespravedlnosti světa. (VÝZNAM SLOV, 2016)
- II. **Socialismus.** Vychází ze dvou předpokladů, kdy existuje sociální spravedlnost jako rovnost. Nerovnost je nespravedlnost. Soukromé vlastnictví vedlo k nerovnosti, proto bylo znárodněno – socializováno, tedy převedeno na společnost. Sovětský vzor socialismu byl úzce spjat s totalitarismem a despotismem, který vycházel ze stalinismu. Skutečného socialismu je dosaženo tehdy, kdy je nastolena plná rovnost v beztřídní společnosti. (HEYWOOD, 1994)
- III. **Politické represe.** Potlačování, útisk nebo odvěta politického režimu k osobám s jiným politickým přesvědčením nebo smýšlením. (SLOVNÍK CIZÍCH SLOV ABZ, 2016) HAVRÁNEK, BĚLIČ A KOL. (1989) doplňují, že jde o užití nebo užívání moci, násilí jako prostředku k potlačení odporce.

Užívání násilí s účelem potlačení uskutečňovaného nebo možného nežádoucího chování.

- IV. **Perzekuce.** Pronásledování, stíhání, útisk, šikanování, bezohledné trestání na základě rasy, pohlaví, sexuální orientace, politického přesvědčení nebo odlišného přesvědčení. (SLOVNÍK CIZÍCH SLOV ABZ, 2016) HAVRÁNEK, BĚLIČ A KOL. (1989) doplňují, že perzekuce označuje pronásledování pro příslušnost národní, rasovou nebo politickou.
- V. **Mukl.** Muž určený k likvidaci. Označení pro vězně zejména politického v 50. letech 20. století. Osoby zatčené pro svoji politickou nebo jinou činnost nebo příslušnost, která byla v té době státem pronásledovaná. Souzení na základě zfalšovaných důkazů či vynucených přiznání. (SLOVNÍK CIZÍCH SLOV ABZ, 2016)
- VI. **Mimořádný lidový soud.** Vznikly na základě rozhodnutí prezidenta Edvarda Beneše a vlády v červnu 1945. Podle dvou retribučních dekretů měli být potrestáni nacističtí zločinci, jejich přísluhovači, zrádci, kolaboranti a udavači. Během 24 mimořádných lidových soudů v českých zemích bylo odsouzeno přibližně 23 tisíc lidí, z toho 738 k trestu smrti. Měly mimořádné pravomoci, jednání bylo zkrácené a proti rozsudku nebylo odvolání. Poprava byla provedena dvě hodiny po rozsudku. Předseda byl jmenován právníky ministerstva spravedlnosti a další dva členové soudu byli laici z doporučení národního výboru. (MODERNÍ DĚJINY, 2011)
- VII. **Monstrproces.** Různé vykonstruované politické procesy, monstrprocesy s politickými elitami, duchovními, ale i s komunistickými funkcionáři. Státní bezpečnost připravovala nebo konstruovala důkladně obvinění, nutila oběti fyzickým i psychickým násilím k naučení scénáře procesu a přiznání. Obvinění měla být co největší, aby padly co možná největší tresty. Jednalo se o upevnění komunistického režimu a zastrašení obyvatel Československa. Za účasti sovětských poradců došlo k legitimaci násilného počínání vyšetřovatelů, kteří radili a vytvářeli podmínky a obvinění podle sovětského vzoru. (POLITIČTÍ VĚZNI, 2012)
- VIII. **Gulag.** Zkratka tří ruských slov Glavnoe upravlenie lagerej neboli Hlavní správa táborů. Časem slovo gulag označovalo nejen správu koncentračních

táborů, ale samotný systém sovětské otrocké práce ve všech variantách – pracovní, kárné, kriminální, politické a tranzitní tábory. Od roku 1917 v nich zemřely milióny lidí na nemoc, podvýživu, vyčerpání nebo byli ubiti či zastřeleni. (APLEBAUM, 2003, In: DRDA, 2012) GULAG (2015) doplňuje, že tyto tábory začaly vznikat již v roce 1919 a rozkvět zažily za Stalinovy vlády. Velkou část vězňů tvořili nevinní lidé zavřeni z nejrůznějších politických důvodů, národní příslušnosti nebo dokonce bez zjevné příčiny. Počet táborů je odhadován až na třicet tisíc po celém území Sovětského svazu a celkový počet vězňů na 15 – 18 milionů, z nichž nejméně 1,5 milionu nepřežilo. Pokles vězňů byl zaznamenán po Stalinově smrti a ke zrušení gulagů došlo v roce 1960.

- IX. **Tábor nucených prací.** Forma perzekuce a teroru komunistického režimu v letech 1948 – 1954. Hlavní účel byla likvidace nepřátel nového státního zřízení, ale také zdroj pracovní síly zejména pro těžký průmysl. Na základě přijetí zákona o táborech nucených prací začali být odpůrci režimu internováni bez řádného soudního řízení. Významnou roli z pohledu československého vězeňství měly tábory při uranových dolech. Pro nesplnění původních představ byly tyto tábory v roce 1954 zrušeny. (SIVOŠ, 2016)

4.5.2 Chronologický přehled zásadních událostí

Přehled znázorňuje důležité události, jak komunistický režim poznamenal tehdejší Československo. Byla uvedena pouze zásadní data, která vykreslila historické pozadí. Stěžejní události z hlediska dějin Československa, které zapříčinily vznik památek, které byly poté zkoumány v praktické části práce.

Časová osa byla zpracována podle MACHA, TOTEVA, KREJČÍŘÍKA (2016), BÁRTY (2010), TOTALMAGU (2016), POLITICKÝCH VĚZŇŮ (2016), TOTALITY (2016), ÚSTAVU PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ (2015) A ÚSTAVU PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ (2016).

I. 1946

28. 3. VIII. sjezd KSČ schválil dosavadní politickou linii směřující k likvidaci demokracie v Československu a stanovil nové úkoly při rozšiřování a upevňování své moci za pomoci diktatury proletariátu. (MACH, 2016)
26. 5. První poválečné demokratické parlamentní volby – Komunistická strana Československa získala největší počet hlasů – 40 %. Klement Gottwald se stal ministerským předsedou. Komunisté se poprvé dostali v Československu do vlády. (KREJČÍŘÍK, 2016)

II. 1948

20. 2. Ministři tří nekomunistických stran oznámili definitivní rozhodnutí podat demisi. Komunisté aktivizovali masy k nátlakovým akcím, protože považovali prozatímní postup za málo revoluční a neodpovídající představám o bolševické revoluci. (TOTEV, 2016)
21. 2. Demonstrace na Staroměstském náměstí. Organizace Lidových milicí. (TOTEV, 2016)
22. 2. Nátlak komunistů na vedení ostatních politických stran. Vykonstruovaná informace Státní bezpečnosti o přípravě ozbrojeného puče posloužila komunistům k vydání rozkazu ozbrojení Lidových milicí, provedení prohlídky stranických sekretariátů a rozkazem ministra vnitra byly hlídány mosty, budovy, rozhlas a pošty. Do Prahy se přesouvaly útvary pohraničních pluků. Sovětské vedení jasně podpořilo kroky KSČ. (TOTEV, 2016)
23. 2. Začal otevřený ozbrojený teror komunistů a byla omezována činnost nekomunistických stran. (TOTEV, 2016)
24. 2. Stupňující se represe vygradovaly ve výhrůžky zatýkáním. Ve 12 hodin začala generální stávka, která se stala výlučně politickou situací a měla zesílit tlak na prezidenta Edvarda Beneše. Komunistický převrat uvnitř sociální demokracie. (TOTEV, 2016)
25. 2. Uchopení moci komunisty – tzv. Vítězný únor. Prezident přijal demisi ministrů a doplnil vládu podle Gottwaldova návrhu.

Masová demonstrace na Václavském náměstí se v případě neúspěchu měla přesunout na Hradčany. Studenti, kteří uspořádali pochod proti nastolování komunistické diktatury a na obranu demokracie. Pro mnoho studentů měl tragickou dohru v podobě uvěznění. (TOTEV, 2016)

Podle BÁRTY (2010) po únoru 1948 opustily republiku desetitisíce až statisíce lidí a emigrovaly do západních států. Nastala tak tzv. druhá emigrační vlna. Odpor opravdový i potencionální byl likvidován za pomoci tvrdých represí. Krátce po převratu začaly politické procesy s odpůrci režimu. Procesy vedla KSČ a od října 1949 na ně dohlíželi sovětští poradci.

- 6. 10. Národní shromáždění schválilo zákon na ochranu lidové demokratické republiky, který umožňoval zatýkat tisíce často nevinných lidí nepohodlných režimu. (BÁRTA, 2010)
- 25. 10. Národní shromáždění schválilo zákon o táborech nucené práce, do nichž mohli být občané posláni bez soudního rozsudku. (BÁRTA, 2010)

III. 1949

- 21. 6. První justiční vražda v totalitním Československu. Generál Heliodor Píka byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen k trestu smrti. (TOTALMAG, 2016)
- 5. 11. První masová justiční vražda. (TOTALMAG, 2016)

IV. 1950

- 1. 9. Vznik pomocně technických praporů rozkazem ministra národní obrany Alexeje Čepičky. Byly určeny pro politicky nespolehlivé osoby a určeny zejména pro stavební práce nebo práce v dolech.

Výběr do PTP probíhal na základě osobních, politických a sociálních hledisek osob samotných i jejich příbuzných. (POLITIČTÍ VĚZNI, 2016)
Přehled útvarů PTP podle BÍLKA (1996) viz Příloha č. 2.

Začátkem 50. let začal vznik a internace do oddílů pomocných technických praporů a do táborů nucených prací. (POLITIČTÍ VĚZNI, 2016)

V. 1952

27. 6. Popravena Milada Horáková. Nejznámější vykonstruovaný proces a justiční vražda politických represí v 50. letech. Intervence za milost od zahraničních státníků a osobností nepomohly a Gottwald potvrdil trest smrti. Ohlasy, které odsoudily tento barbarský čin, neutečly ani po vykonání rozsudku. (TOTALITA, 2016)
3. 12. Popraven Rudolf Slánský. Bývalý generální tajemník KSČ v rámci politických čistek v komunistické straně. (ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ, 2016)

Všechny tyto procesy probíhaly podle předem připraveného scénáře před pečlivě vybraným obecnstvem. Oběti byly vybírány podle potřeb režimu a obžalovaní se své výpovědi učili nazpaměť. Celkem bylo v letech 1948 až 1960 popraveno za politické trestné činy 248 lidí – 247 mužů a Milada Horáková, dalších téměř 4 500 zemřelo ve vazbě nebo vězení. (BÁRTA, 2010)

VI. 1955

1. 5. Odhalen Stalinův pomník. Zbořen 1962. (BÁRTA, 2010)

Před polovinou nebo v polovině 50. let skončila tvrdá represivní opatření komunistické strany. Důvodem byla sílící nespokojenost lidí s těmito skutečnostmi. Byly zrušeny oddíly PTP a skončila většina táborů nucených prací jako neúspěšný projekt. Odpovědnost za přehmaty na začátku vlády byly shozeny na ministra Alexeje Čepičku, který byl zbaven funkcí a donucen opustit politiku a veřejný život.

Největší nepřátelé režimu byli ve vězení, pod policejním dohledem nebo utekli za hranice. Na povrch se začaly dostávat informace o nezákonných procesech. (BÁRTA, 2010)

Bylo nutné uvést ještě jeden důležitý rok v českých dějinách, ačkoliv se netýká politických represí v padesátých letech. Událost je též spjata s památkou temného cestovního ruchu.

VII. 1968

20. 8. - 21. 8. Invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa. (ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ, 2015)

4.5.3 Památky po období komunismu v Čechách

Zničení demokratických principů, a vznik předpokladů pro negativní vývoj, mělo pro československou společnost dlouhodobé tragické následky. Jedno z opatření bylo podloženo zákonem o vzniku táborů nucené práce. Sloužily k internaci politických vězňů a osob, které byly politicky nespolehlivé nebo byly označeny za nepřátele lidově demokratického zřízení.

Na území současné České republiky se nachází velké množství upomínek na oběti této doby, se kterými jsou spjata památná místa, která připomínají zločiny s požehnáním komunistické strany.

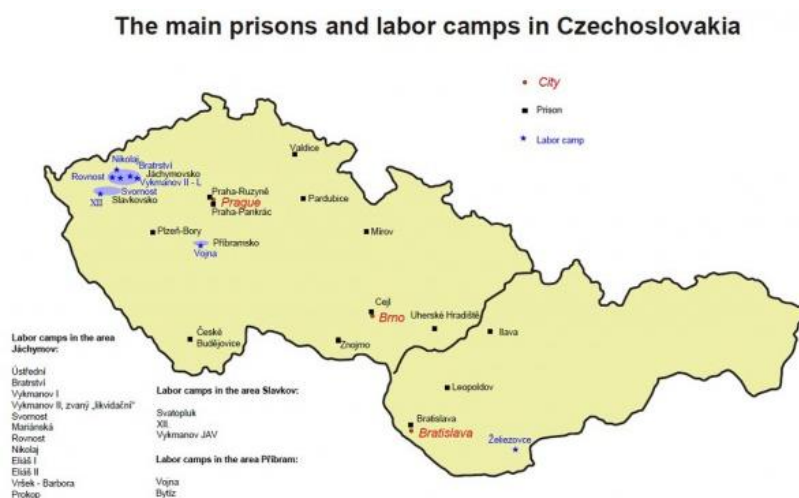
4.5.3.1 Tábory nucené práce a internační tábory

ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK (2013) uvádí, že po osvobození vzniklo na řadě míst na pět set různých táborů, ve kterých byli soustředěni Němci a osoby podezřelé z činů proti republice.

Ke konci roku 1945 se ustálily tři typy táborů, v nichž byli uvězněni:

- I. **Internační.** Osoby, které měly být souzené mimořádnými lidovými soudy pro činy dle retribučního dekretu.
- II. **Sběrné.** Němci, kteří zde byli soustředěni před odsunem.
- III. **Pracovní.** Osoby, které zde byly přiděleny na práci.

Tábory nucené práce byly zřízeny zákonem v roce 1948 a staly se zdrojem levné pracovní síly. (ARCHIV BEZPEČNOSTNÍCH SLOŽEK, 2013)

Obrázek 2 Hlavní věznice a tábory nucené práce v Československu

Zdroj: použito z POLITIČTÍ VĚZNI (2016)

Byly vybrány tři tábory nucených prací na území současné České republiky, které byly podrobněji popsány v praktické části. Dotazníkové šetření zkoumalo i povědomí veřejnosti o existenci těchto táborů, jejich historii a možnost návštěvy.

- I. Jáchymov
- II. Lešetice u Příbrami
- III. Horní Slavkov

Kompletní přehledná tabulka táborů s jejich krycími názvy a roky vzniku a zániku podle PETRÁŠOVÉ (2002) je uvedena v příloze – Příloha č. 3.

4.5.3.2 Pomníky obětem komunismu

Na území současné České republiky byly vystavěny stovky památníků a pomníků ke vzpomínce a uctění lidem, kteří zahynuli nebo byli zavražděni při politických represích komunistické strany v padesátých letech minulého století. Praktická část popisovala další dva památníky připomínající tuto dobu.

- I. Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce
- II. Pomník obětem komunismu na Petříně

Pomníky nebylo možné zkoumat podle zadaných výzkumných otázek. Avšak vzhledem ke kontextu událostí, závažnosti jejich sdělení a odkazu pro další generace bylo jejich představení nezbytné.

5 PRAKTICKÁ ČÁST

Zkoumala konkrétní památky jako turistické cíle temného cestovního ruchu v České republice. Zahrnuje primární výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření.

Byla rozdělena na tři části:

- I. **Památky z období nacistického režimu.** Popisuje jednotlivé vybrané památky období nacismu – rozebírá jejich vznik a historický vývoj, dále expozici, co je možné vidět a navštívit. Jejich současnou činnost, návštěvnost a vzdělávací programy na základě studia výročních zpráv památek a dostupných informací.
- II. **Památky z období komunistického režimu.** Použita stejná struktura jako u památek z období nacismu. Díky stejnému postupu a neměnnosti kritérií existuje možnost porovnání mezi oběma obdobími zkoumanými památníky.
- III. **Primární výzkum.** Dotazníkové šetření, jeho vyhodnocení prostřednictvím komentářů, grafického znázornění a analýzu výsledků.

5.1 Památky z období nacistického režimu

Uvedeno pět vybraných památek z období nacismu. Každá památka byla zpracována podle osnovy, která umožňuje orientaci a možnost porovnání.

- I. **Vznik a historický vývoj.** Obsahuje minulost, události a zdůvodňuje, proč se dané místo stalo památníkem.
- II. **Expozice.** Upřesňuje, co v současné době může návštěvník na místě najít a co daná památka nabízí.
- III. **Činnost, programy, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu.** Objasňuje, jak se památka prezentuje veřejnosti, jaké pořádá výstavy a akce, které je možné navštívit. Obsahuje výčet vzdělávacích programů,

případně projektů a soutěží, kterými aktivně zapojuje veřejnost a pomáhá tak udržovat povědomí o událostech a obdobích, které připomíná.

„Říká se, že čas zhojí všechny rány, ale jsou události, které ve vědomí přetrvávají jako trýznivé trauma a o nichž víme, že by neměly zapadnout do hlubiny zapomnění, neboť nesou varovné poselství o době, kdy se lidskost převrátila ve svůj pravý opak.“

Přemysl Veverka, autor literatury faktu

Citát použit z Výroční zprávy za rok 2015 Památníku Lidice (LIDICE MEMORIAL, 2015)

5.1.1 Památník Terezín – Národní kulturní památka

I. Vznik a historický vývoj

Dle PEVNOSTI TEREZÍN (2013) v zájmu ochrany země před vpádem pruských vojsk rozhodla Marie Terezie a její syn Josef II., který byl v té době jejím spoluvladařem a nejvyšším poradcem ve věcech vojenských, v roce 1780 zbudovat dvě pevnosti. Dne 10. října 1780 na staveništi Josef II. osobně položil základní kámen k výstavbě pevnosti, která trvala přibližně deset let. Poté byla prohlášena za bojeschopnou, avšak v boji se nikdy neuplatnila a nepřátelská vojska se jí vyhýbala. (PEVNOST TEREZÍN, 2013)

Jak dále uvádí PEVNOST TEREZÍN (2013) po stavební i taktické stránce patří pevnost mezi nejdokonalejší fortifikační stavby na světě. MĚSTO TEREZÍN (2016) uvádí, že opevnění bylo ve tvaru hvězd a strategická výhoda vznikla rozdělením na dvě poloviny. PEVNOST TEREZÍN (2013) upřesňuje, že se skládá se ze tří částí:

- a) Velká pevnost
- b) Malá pevnost
- c) Opevněný prostor mezi Malou a Velkou pevností

MĚSTO TEREZÍN (2016) doplňuje, že už v 19. století sloužila Malá pevnost jako vojenská a politická věznice. Podle PEVNOSTI TEREZÍN (2013) se zde již v dobách habsburské monarchie ocitla řada politických a vojenských odpůrců tehdejšího politické moci.

Nejsmutnější část dějin Terezína proběhla v průběhu druhé světové války a za okupace Hitlerovým Německem. MĚSTO TEREZÍN (2016) tvrdí, že už roku 1940 si nacisté všimli výhod, které nabízelo opevněné město Terezín. Za druhé světové války udělali z Terezína nacisté největší koncentrační tábor v českých zemích. PEVNOST TEREZÍN (2013) upřesňuje, že Malá pevnost byla v tomto období přeměněna na nechvalně proslulé vězení pražského gestapa. Dále udává, že nacistická okupační moc z Hlavní pevnosti, a města samotného, vystěhovala původní obyvatelstvo a na konci roku 1941 zde zřídila židovské ghetto.

i. Policejní věznice v Malé pevnosti

Podle MĚSTA TEREZÍN (2016) v Malé pevnosti, kde se nacházel policejní žalář, bylo kromě českých občanů držena také řada obyvatel Sovětského svazu, Polska a Francie. V terezínské pevnosti byla uvězněna i Milada Horáková, oběť poválečných komunistických vykonstruovaných procesů. Pouť těchto vězňů pokračovala před soud nebo do koncentračních táborů.

Životní podmínky se v průběhu války zhoršovaly a vězni byli nuceni podílet se na válečné výrobě a tvrdě pracovat ve prospěch Říše. V roce 1943 zde byly zahájeny popravy bez soudního řízení. (MĚSTO TEREZÍN, 2016)

Podle MĚSTA TEREZÍN (2016) za pět let fungování nacistické policejní věznice pražského Gestapa prošlo jejími branami na 32 000 lidí. V Malé pevnosti našlo v průběhu války smrt 2 600 vězňů a 250 bylo zastřeleno.

ii. Židovské ghetto Terezín

MĚSTO TEREZÍN (2016) vysvětluje, že v rámci tzv. Konečného řešení židovské otázky bylo rozhodnuto shromáždit Židy z Čech a Moravy do Terezína. Město mělo příhodnou polohu, strategickou polohu a v jeho blízkosti už fungovala policejní věznice. První transport z Prahy vyjel 24. listopadu 1941. Do června 1942 sdílelo Terezín spolu s Židy i původní obyvatelstvo, které se s vězněnými nesmělo dostat do styku. Zatímco Hitler šířil myšlenku, že Židům daroval město, ve skutečnosti Terezín nezvládal nápor nových a nových vězňů. (MĚSTO TEREZÍN, 2016)

V září 1942 dosáhl počet obyvatel Velké pevnosti – židovského ghetta maxima. Uvnitř hradeb se tísnilo 58 500 mužů, žen a dětí. Kromě Židů z Protektorátu zde byli Němci, Rakušané, Holanďané, Dánové a později i Slováci a Maďaři. Vězni trpěli nedostatkem vody, jídla a žili v katastrofálních hygienických podmínkách, které vyvolávaly epidemie. (MĚSTO TEREZÍN, 2016)

Podle MĚSTA TEREZÍN (2016) největší strach vyvolávala hrozba transportů. Terezín sloužil jako přestupná stanice do vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau v Polsku. Od října 1942 prakticky všechny transporty mířily právě tam. Ve více než šedesáti transportech vypravených z Terezína bylo 87 000 osob, z nichž se osvobození dočkalo jen 3 800. Smutný osud čekal především staré lidi a děti neschopné práce. Za necelé čtyři roky fungování prošlo branami terezínského ghetta více než 140 000 mužů, žen i dětí. Na 35 000 jich zahynulo přímo v Terezíně.

Na konci války podle MĚSTA TEREZÍN (2016) přibylo k vězňům na 15 000 Židů z tzv. evakuačních transportů nebo pochodů smrti. Ti pocházeli z vyklizených koncentračních táborů, které nacisté rušili důvodu postupu osvobozeneckých armád. Terezín byl osvobozen 8. května 1945 Rudou armádou, avšak lidé umírali dál, protože zbídačení lidé z evakuačních transportů byli nakaženi skvrnitým tyfem. Po několik následujících týdnů, kdy byla nad Terezínem vyhlášena karanténa, umírali další stovky lidí.

Repatriace vězňů byla ukončena až 21. srpna, kdy se Židé z třiceti zemí světa konečně dočkali návratu domů. (MĚSTO TEREZÍN, 2016)

Tato smutná historie Terezína pokračovala i po konci války. Podle MĚSTA TEREZÍN (2016) v období let 1945 až 1948 byli v Malé pevnosti vězněni váleční zajatci a později i německé obyvatelstvo. Obyvatelé se do města samotného vrátili až v květnu 1947, kdy zde byl zřízen Památník.

Obrázek 3 Památník Terezín – Národní kulturní památka
Zdroj: použito z PAMÁTNÍK TEREZÍN (2016)

PEVNOST TEREZÍN (2013) uvádí, že Malá pevnost byla v roce 1947 prohlášena Památníkem národního utrpení, z iniciativy vlády znovuoobnoveného Československa, a celé město v roce 1992 památkovou rezervací.

„V České republice je jedinou institucí svého druhu. Jeho posláním je uchovávat památku obětí rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace, rozvíjet muzejní, výzkumnou a vzdělávací činnost, jakož i pečovat o místa spojená s utrpením a smrtí desetitisíců obětí vlády násilí.“ (PAMÁTNÍK TEREZÍN, 2016)

II. Expozice

Podle MĚSTA TEREZÍN (2016) zahrnuje Památník Terezín pietní místa, stavby a expozice po celém městě. Expozice podle PAMÁTNÍKU TEREZÍN (2016):

- a. **Malá pevnost.** V roce 1994 otevřena nová stálá expozice o historii policejní věznice. Podává svědectví o perzekuci českého národa za nacistického režimu a zaznamenává osudy českých vězňů zavlčených do jiných nacistických koncentračních táborů.
- b. **Muzeum ghetta.** Otevřeno v roce 1991 v budově bývalé terezínské školy. Vznikla ve spolupráci s bývalými vězni terezínského ghetta.
- c. **Bývalá Magdeburská kasárna.** Otevřena v roce 1997 v budově kasáren.
- d. **Kolumbárium, obřadní místnosti a ústřední márnice.**
- e. **Bývalé krematorium na Židovském hřbitově.**

- f. **Modlitebna z doby terezínské ghetta a replika mansardy.**
- g. **Stálá expozice ČR v Osvětimi.** Posláním je ukázat mechanismus deportací z bývalého Protektorátu Čechy a Morava do Osvětimi v pozadí tehdejší situace v zemi a v kontextu okupační politiky.
- h. **Stálá expozice ČR v Ravensbrücku.** Pojednává o systému nacistické perzekuce v českých zemích a o osudech českých vězeňkyň v koncentračním táboře Ravensbrück. Zachycení zničení obce Lidice, kde se věnuje osudu lidických žen, deportovaných do tohoto tábora.

Tabulka s úplnou nabídkou expozic a jejich tematikou: Příloha č. 4.

III. Činnost, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu

Údaje byly zpracovány z poslední dostupné výroční zprávy – 2014. (PAMÁTNÍK TEREZÍN, 2016) Prezentaci na webu hodnotil autor v pozici zájemce o návštěvu památky.

i. Činnost

Podle PAMÁTNÍKU TEREZÍN (2016) vydává Památník Terezín Zpravodaj – Vzdělávací a informační bulletin. Ten je publikován čtyřikrát ročně vzdělávacím oddělením a svým obsahem je určen především pedagogům a všem, kteří se zajímají o historii spjatou s Terezínem. Účast na akcích v oblasti cestovního ruchu a spolupráce s institucemi, které působí v cestovním ruchu. Účast na veletrzích cestovního ruchu. Památník Terezín pořádá každý rok pietní akce. Konají se při významných výročí, zpřístupnění dalších prostor tábora nebo otevření nové expozice.

Podle PAMÁTNÍKU TEREZÍN (2016) byly vybrány tři každoročně pořádané akce, které je možné navštívit:

- a. **Terezínská tryzna.** Vzpomínková akce u příležitosti výročí osvobození a k uctění obětí nacistické perzekuce. Propagační materiál letošního ročníku viz Příloha č. 5.
- b. **JOM HA'ŠOA.** Vzpomínková akce na paměť obětí šoa konaná u příležitosti výročí povstání ve varšavském ghettu.

- c. **Pietní akt u příležitosti narození Milady Horákové a Pietní akt u příležitosti popravu Milady Horákové.** Kladení věnců.
- d. **Výročí poslední popravu v Malé pevnosti.** Kladení věnců.

ii. **Návštěvnost**

NÁVŠTĚVNOST PAMÁTNÍKU TEREZÍN - ROK 2014				
	CELKEM	Cizinci	Mládež cizinci	Mládež ČR
2014	252 612	201 502	122 686	25 425
2013	215 478	175 719	110 686	19 943
ROZDÍL	+ 37 134	+ 25 783	+ 12 000	+ 5 482

Tabulka 1 Návštěvnost Památníku Terezín za rok 2014
Zdroj: vlastní zpracování podle PAMÁTNÍKU TEREZÍN (2016)

NÁVŠTĚVNOST V MALÉ PEVNOSTI - ROK 2014				
	CELKEM	Cizinci	Mládež cizinci	Mládež ČR
2014	244 407	194 452	119 625	25 082
2013	208 547	169 224	107 220	19 722
ROZDÍL	+ 35 860	+ 25 228	+ 12 405	+ 5 360

Tabulka 2 Návštěvnost Malé pevnosti za rok 2014
Zdroj: vlastní zpracování podle PAMÁTNÍKU TEREZÍN (2016)

NÁVŠTĚVNOST BÝVALÝCH MAGDEBURSKÝCH KASÁREN - ROK 2014				
	CELKEM	Cizinci	Mládež cizinci	Mládež ČR
2014	82 905	67 610	40 424	10 585
2013	71 721	59 510	36 698	8 536
ROZDÍL	+ 11 184	+ 8 100	+ 3 728	+ 2 049

Tabulka 3 Návštěvnost bývalých Magdeburských kasáren za rok 2014
Zdroj: vlastní zpracování podle PAMÁTNÍKU TEREZÍN (2016)

NÁVŠTĚVNOST V MUZEU GHETTA - ROK 2014				
	CELKEM	Cizinci	Mládež cizinci	Mládež ČR
2014	174 185	135 744	77 988	20 577
2013	150 640	120 121	71 111	16 324
ROZDÍL	+ 23 545	+ 15 623	+ 6 877	+ 4 253

Tabulka 4 Návštěvnost Muzea ghetta za rok 2014
Zdroj: vlastní zpracování podle PAMÁTNÍKU TEREZÍN (2016)

iii. Vzdělávání

PAMÁTNÍK TEREZÍN (2016) uvádí, že pořádá celou řadu vzdělávacích programů a seminářů. V roce 2014 bylo uspořádáno 104 jednodenních a 35 vícedenních seminářů, spojených s prohlídkami expozic, přednáškami, besedami s pamětníky, workshopy, filmovými projekcemi a samostatnými tvůrčími aktivitami. Organizační zajištění seminářů vzdělávacího oddělení pro pedagogy – Jak vyučovat o holokaustu.

iv. Prezentace na webu

Oficiální webová adresa: <http://www.pamatnik-terezin.cz/>

Webové stránky jsou zpracovány velmi kvalitně a ve dvou jazykových mutacích. Jsou podány úplné a vyčerpávající informace o historii, současnosti, činnosti, expozicích, aktuálních událostech, fotogalerie a užitečných odkazů. Oficiální stránka také na sociálních sítích.

5.1.2 Pietní místo Lety – Kulturní památka

I. Vznik a historický vývoj

Podle LETY MEMORIAL (2016) stál cikánský tábor v Letech dva kilometry od stejnojmenné obce. Vznik tábora se datuje na 6. června 1940, kdy sem dorazili první dozorcí – četníci a práce na táboře jim byla nařízena rozkazem. Poté sem bylo přivezeno prvních 12 vězňů, kteří měli připravit ubytování pro další vězněné osoby. Vězni přicházeli do tábora z výkonu trestu a pobyt v pracovním táboře je měl naučit pracovat.

Jak dále uvádí LETY MEMORIAL (2016), vězni byli zařazováni do tříd a nově příchozí byl automaticky zařazen do třetí nejnižší třídy. Předmětem práce byla výstavba silnice, obdělávání polí nebo práce v lese v okolí tábora. V táboře fungovala akutní zdravotní péče. Za dobré chování vězeň postupoval třídami a tato cesta byla možností jak být propuštěn. Do konce roku 1940 prošlo táborem 233 osob.

V roce 1941 tábor fungoval podle určeného záměru. Do tábora bylo přivezeno 537 osob, z nichž 45 bylo romského původu. Tento rok byla zaznamenána tři úmrtí, příčina byla označena jako těžká práce a zdravotní stav osob. (LETY MEMORIAL, 2016)

1942 – zlomový rok. LETY MEMORIAL (2016) pokračuje, že 10. července byl vydán výnos o potírání tzv. cikánského zlořádu. Policejní úřady a četnické stanice tento výnos konkretizovaly jako potírání cikánů, cikánských míšenců a osob žijících po cikánsku.

Doposud kárný pracovní tábor v Letech se změnil na tzv. cikánský tábor. Na konci července bylo odvezeno 93 vězňů a v táboře zůstalo 20 vězňů, převážně jen muži romského původu. V následujícím měsíci bylo evidováno obrovské množství nově uvězněných. Příliv byl tak silný, že 15. srpna bylo v táboře 1 145 osob.

LETY MEMORIAL (2016) dále uvádí, že většina vězňů přišla do tábora ve špatném zdravotním stavu. Nejčastěji se u nich vyskytovala podvýživa, slabost, kožní a pohlavní choroby nebo tuberkulóza. Budovy, které byly vlhké a plesnivé, jejich zdravotní stav zhoršovaly. Velitel tábora podcenil začínající příznaky břišního tyfu a ke konci roku vypukla v táboře epidemie. Byl odvolán a nahrazen dosavadním velitelem cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu.

Ještě v roce 1942 odjel první transport do koncentračního tábora Auschwitz. Před příchodem nového velitele bylo 93 vězňů s označením asociál odesláno do pražské donucovací pracovny a odtud 2. prosince deportováni do Auschwitz. (LETY MEMORIAL, 2016)

V roce 1943 nemocnost a úmrtnost vězňů přerostla v katastrofické rozměry. K břišnímu tyfu se přidal skrvnitý tyfus. Z důvodů těchto vážných nemocí a jejich možnému přenosu byla na tábor uvalena karanténa, včetně personálu. Ta platila až do úplné likvidace tábora. V době epidemie byla kapacita tábora vyčerpaná. Obava z dalšího šíření znamenala zřízení provizorního oploceného pohřebiště.

Doposud byl využíván hřbitov v blízkých Mirovicích, kde bylo do této chvíle pohřbeno 174 obětí tábora. Avšak i nemocní vězni byli zařazeni do osvětimského transportu. (LETY MEMORIAL, 2016)

Podle LHOTKY (2015) prošlo internací v táboře 1 309 osob. Čtvrtina byla propuštěna nebo utekla. Ostatní vězni zemřeli v táboře nebo byli transportováni do Osvětimi. Velké transporty byly celkem dva. Zbývajících 198 vězňů bylo přemístěno do dalšího

cikánského tábora v Hodoníně u Kunštátu. Celkový počet obětí cikánského tábora Lety byl podle LETY MEMORIAL (2016).

- a) **V táboře.** 326 obětí.
- b) **Deportace.** Branou vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau prošlo 420 letských vězňů, z nichž bylo 215 mužů a chlapců a 205 žen a dívek.

II. Expozice

„Historie cikánského tábora v Letech nekončí jeho likvidací v roce 1943. Pravda, během komunistického režimu jako by se po něm slehla zem. Tehdejší vládcí sice skloňovali v souvislosti s Cikány a posléze i Romy slovo asimilace ve všech pádech, ale zabývat se místem, kde tito lidé trpěli a umírali, nepovažovali za potřebné.“

LETY MEMORIAL (2016)

ŠMÍD (2015) uvádí, že na místě zaniklého lágru se kvůli tyfové nákaze nesmělo dlouhá léta nic pěstovat. V sedmdesátých letech minulého století postavili komunisté na místě bývalého tábora velkovýkrmnu vepřů, která zde stojí dodnes. Je to projev absolutní neúcty a pohrdání vzpomínky k obětovaným lidským životům.

ROMEJA (2015) uvádí, že až v roce 1995 byl tehdejším prezidentem Václavem Havlem odhalen skromný pomník obětem cikánského tábora. Podle LETY MEMORIAL (2016) v roce 2009 postupně přebíral péči o pietní místo Památník Lidice. V té době se na území bývalého pohřebiště nacházel žulový pomník s nápisem „Obětem cikánského internačního tábora v Letech“, pravoslavný dřevěný kříž a informační tabule s popisem událostí v letech 1942 až 1943. Místo bylo upravováno obcí Lety pouze při příležitosti výročí, avšak celkově bylo místo zanedbané. Památník Lidice zahájil péči o pietní místo, zpracoval projektové studie v několika variantách a navrhl řešení pro úpravu pietního místa tábora v Letech. (LETY MEMORIAL, 2016)

Podle LETY MEMORIAL (2016) byla 18. června 2010 slavnostně otevřena nově vytvořená Kulturní památka Lety, která byla zároveň zapojena do badatelských, kulturních, výtvarných a vzdělávacích programů Památníku Lidice,

cílená zejména k pedagogům a k mládeži. Proběhla rekonstrukce přístupových cest, parkoviště a přilehlého prostoru u pietního území, kde byl vytvořen přírodní amfiteátr. Byly vybudovány dvě repliky původních ubikací se stálou expozicí a vytvořena naučná stezka. Na obecním úřadu v Letech byl pronajat a upraven prostor pro Infocentrum. Zároveň otevřena nová expozice s názvem Lety – život za plotem. (LETY MEMORIAL, 2016)

Obrázek 4 Kulturní památka Pietní místo Lety
Zdroj: použito z MINISTERSTVO KULTURY ČESKÉ REPUBLIKY (2016)

Památník Lidice definuje své poslání jako péči o uchování trvalé vzpomínky na utrpení Romů internovaných v bývalém cikánském táboře v Letech, včetně péče a úpravy pietního místa. Jejich cílem je dosažení toho, aby se pietní území Lety stalo důstojným místem, jaké si podobné kulturní památky na oběti nacistické represe zaslouží. (LETY MEMORIAL, 2016)

LETY MEMORIAL (2016) uzavírají, že historie a kultura Romů stejně jako tematika holocaustu je dlouhodobě zpracovávána Památníkem Terezín a Muzeem romské kultury v Brně. Památník Lidice se tak bude zaměřovat na témata spojená se současnými projevy nacionalismu, rasismu a xenofobie.

III. Činnost, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu

Údaje byly zpracovány z poslední dostupné výroční zprávy – 2015. (PAMÁTNÍK LIDICE, 2016) Prezentaci na webu hodnotil autor v pozici zájemce o návštěvu památky.

i. Činnost

Pietní vzpomínka – 13. května 2015.

Pietní akt – 3. srpna 2015. Uctění obětí romského holocaustu a vzpomínka na zahájení a ukončení provozu cikánského tábora Lety.

ii. Návštěvnost

Stabilizovaná. Přínos – prodloužení provozní doby i během zimních měsíců.

cizinci	ČR	studenti cizinci	studenti ČR	vzdělávání	ostatní	kultura	infocentrum	CELKEM
35	7 300	0	175	203	0	0	805	8 518

Tabulka 5 Návštěvnost KP Lety za rok 2015

Zdroj: vlastní zpracování podle Památníku Lidice (2016)

iii. Vzdělávání

Sobě blíž – první ročník vzdělávacího projektu. Cílem bylo seznámit žáky s historií tábora s historií Romů, jejich tradicemi a kulturou. Mezinárodní veletrh cestovního ruchu ITEP 2015 v Plzni. Informace k veřejnosti o odkazu památníku, jeho seminářů a besed. Množství vzdělávacích programů a projektů pro děti předškolního věku až po studenty vysokých škol. Památník plánuje větší počet vzdělávacích programů pro studenty, uvádí to jako svoji rezervu.

iv. Prezentace na webu

Oficiální webová adresa: <http://www.lety-memorial.cz/>

Webové stránky jsou zpracovány kvalitně a přehledně. Zájemce o návštěvu zde najde lokalitu, dostupnost, základní informace, historii, aktuální články o činnosti. V roce 2015 založeny oficiální stránky na sociálních sítích.

5.1.3 Památník Hodonín

I. Vznik a historický vývoj

STRAKA (2014) tvrdí, že tábor v Hodoníně u Kunštátu byl vybudován v roce 1940. Byli v něm internováni asociálové, dle tehdejší terminologie.

Začátkem roku 1942 se z internačního tábora stal sběrný tábor, který byl po půl roce přeměněn na cikánský tábor. Podle něj se nacházel na okraji lesa u Hodonína. STRAKA (2014) uvádí, že v něm bylo postupně vězněno 1 369 osob. Naproti tomu NEČAS (1999) publikoval údaj 1 229 osob.

Podle STRAKY (2014) byla kapacita ubikací koncipována původně pro 200 až 300 lidí, avšak nebyla nikdy dodržena. Osudy vězňů popisuje takto:

- a) **Úmrtí v táboře.** Internaci v přeplněném táboře nepřežilo 207 vězňů, z toho 194 zahynulo přímo v lágru. Mrtví byli pohřbíváni na hřbitově v Černovicích, nebo na táborovém pohřebišti.
- b) **Deportace.** 21. srpna 1943 byla většina vězněných transportována do koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau.
- c) **Zůstalo 62 osob.** Jedna osoba zemřela, 27 bylo propuštěno na svobodu, 22 bylo převezeno do zemské donucovací pracovny v Brně a 12 bylo určeno na úklidové práce při opuštění tábora.

NÁRODNÍ PEDAGOGICKÉ MUZEUM A KNIHOVNA J. A. KOMENSKÉHO (dále jen NPMK, 2016) popisuje, že hodonínský tábor sloužil pro internaci či ubytování dalších skupin osob v různých mezidobí. STRAKA (2014) doplňuje některé informace, především o přesnější dataci v rámci měsíců.

Přehled je zpracován z údajů NPMK (2016) a STRAKY (2014):

- a) Kárný pracovní tábor, 1940 – 1941.
- b) Sběrný tábor, 1942.
- c) Cikánský tábor, 1942 – 1943.
- d) Výcvikové středisko Wehrmachtu, 1944 – 1945.
- e) Ubytování rumunské armády, květen/červen 1945.
- f) Lazaret Rudé armády, léto 1945.
- g) Internační tábor pro odsun Němců, 1945 – 1946.
- h) Tábor nucených prací, 1949 – 1950.

- i) Středisko výcviku a rekreace vězeňské služby, do 1955
- j) Rekreční středisko, do 2009.

Podle NPMK (2016) mezi lety 1955 – 2009 objekt vystřídal několik majitelů. Ti ho využívali jako dětskou zotavovnu, pionýrský tábor a naposledy jako rekreační středisko. V roce 2009 tábor odkoupilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a v roce 2012 bylo předáno NPMK J. A. Komenského.

II. Expozice

FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY (2012) ve své tiskové zprávě uvádí, že Česká republika je v posledních dvou desetiletích konfrontována v záležitosti vyrovnání se s minulostí. Zejména v případě romského holocaustu a protektorátních událostí v letech 1939 – 1945.

Dále uvádí, že tábor v Letech u Písku je známý, ale méně se ví o tábore pro moravské Romy v Hodoníně u Kunštátu. Tento prostor byl odkoupen státem a realizací vládního záměru zde bude vybudovat Památník romského holocaustu s expozicí. Tím bylo pověřeno Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského. Odborným grantem se stal tým Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.

Tisková zpráva dále upřesňuje, že na projektu památníku spolupracují mimo zmíněné instituce odborníci z Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR a Muzea romské kultury v Brně.

STRAKA (2014) tvrdí, že koncem roku 2011 probíhaly v bývalém areálu demoliční práce, které měly odstranit všechny objekty kromě původních budov cikánského tábora. V roce 2012 byly ukončeny a začala rekonstrukce jediného zachovalého vězeňského baráku a ubytovna strážných. Téhož roku bylo zahájeno budování Památníku Hodonín, jehož areál by měl být veřejnosti otevřen roku 2016, tedy letos.

„Smyslem budovaného památníku je především důstojné uctění památky všech trpících, kteří hodonínských táborem prošli. Památník ale bude plnit i funkci vzdělávání zejména mladých lidí.“ (NPMK, 2016)

NPMK (2016) uvádí, že cílem Památníku Hodonín je zejména:

- a) **Uctít památku všech obětí internace v táboře.** Zvláštní důraz bude kladen na oběti romského holocaustu.
- b) **Vzdělávat a informovat o temné historii tábora zhruba deseti válečných a poválečných let.** Zvýraznění problematiky holocaustu Romů včetně souvislosti s holocaustem Židů a likvidací českého národa v období druhé světové války.
- c) **Poskytnutí podrobných informací o tomto táboře.** Památník Hodonín jako vhodné neformální místo pro vzdělávání zejména mladých lidí.

NPMK (2016) dále uvádí, co plánuje v nově vybudovaném Památníku instalovat:

- a) **Stálá expozice o celých dějinách tábora.** Zvláštní zaměření na protektorátní cikánský tábor v Hodoníně u Kunštátu v obecně historickém kontextu romského holocaustu v českých zemích v období druhé světové války.
- b) **Krátkodobé výstavy a další doprovodné akce.** Doplnění stálé expozice.

III. Činnost, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu

Údaje nejsou k dispozici. Památník má být otevřen v letošním roce.

5.1.4 Památník Lidice – Národní kulturní památka

MAREK (2013) popisuje, že 27. května 1942 provedli českoslovenští parašutisté atentát na zastupujícího říšského protektora a jednoho z architektů holocaustu Reinharda Heydricha. Cíl operace Anthropoid byl splněn. Tento den patří mezi osudové mezníky českých moderních dějin. Tento čin byl popsán ve stovkách článků, knih i televizních a filmových dokumentů i v několika hraných filmech. Vlnu teroru, kterou rozpoutal tento útok dvojice československých vojáků

a jejímž nejsmutnějším symbolem je tragický osud obcí Lidice a Ležáky a popravy stovek nejobětavějších příslušníků domácího odboje. (MAREK, 2013)

I. Vznik a historický vývoj

Lidice, byla podle LIDICE MEMORIAL (2015) vesnice na Kladensku, která oživila rozvojem průmyslových podniků v Kladně. Především v druhé polovině 19. století začala žít rušným a zároveň těžkým životem horníků a hutníků. Rozvoj je patrný z počtu obyvatel, kdy v 1848 žilo ve vesnici 270 obyvatel ve 33 domech. V roce 1890 již bydlelo v Lidicích 506 obyvatel v 50 domech. Tragickou změnu osudu připravila Lidicím okupace Československa.

LIDICE MEMORIAL (2015) dále uvádí, že za účelem tvrdého potlačení vzrůstajícího protifašistického odboje byl v září roku 1941 jmenován do funkce zastupujícího říšského protektora šéf bezpečnostní policie, bezpečnostní služby a generál policie SS-Obergruppenführer Reinhard Heydrich.

Jeho vcelku krátké působení přineslo zatčení tisíců odbojářů a jejich spolupracovníků. Okupanti popravovali a vraždili lidi bez jakéhokoliv soudu – účelem bylo šířit atmosféru strachu po celé zemi. Osudy lidí českého národa zamíchalo rozhodnutí československé vlády v Londýně, které schválilo plán atentátu na Heydricha. Provedení úkolu, při kterém byl Heydrich smrtelně raněn, otočilo koly dějin a přineslo události, které zasáhly celý svět. (LIDICE MEMORIAL, 2015) Důvod, proč se nacisté obrátili právě k Lidicím, popisuje LIDICE MEMORIAL (2015) a OBEC LIDICE (2016) tak, že u kladenského gestapa vyvolal podezření na spojitost s rodinou Horákových v Lidicích nejasný dopis zaměstnankyni slánské továrny, který zadržel spolumajitel Pála.

Horákovi, jejichž syn byl příslušníkem československého zahraničního vojska ve Velké Británii, nebyli vyšetřováním nijak usvědčeni. Přestože nebyly nalezeny žádné kompromitující materiály, zbraně ani vysílačka, nacisté potřebovali vykonat akt pomsty. Rozhodli se uskutečnit ho právě na obyvatelích Lidic. (LIDICE MEMORIAL, 2015, OBEC LIDICE, 2016)

LIDICE MEMORIAL (2015) popisuje, že osud vesnice, ve které žilo 503 obyvatel, se začal naplňovat 10. června 1942 několik hodin po půlnoci. O událostech,

které se toho dne odehrávaly, vypovídá dokumentární film natočený samotnými vykonavateli.

„Film je němý, ale dodnes mu rozumí všichni bez rozdílu barvy pleti a jazyka.“

(LIDICE MEMORIAL, 2015) Jak uvádí dále, sloužil i jako dokument č. 379 při soudním procesu s hlavními německými pohlaváry v Norimberku a jeho sestříhané pasáže je možné zhlédnout ve videodokumentu promítaném v lidickém muzeu.

Následky nacistické odplaty byly neuvěřitelné a tragické. Tak je popisuje LIDICE MEMORIAL (2015) a LIDICE (2016):

- a) **173 lidických mužů zastřeleno.** Na zahradě Horákova statku z rozkazu K. H. Franka.
- b) **Ženy odvezeny do Ravensbrücku.** Ženy a děti byly odvečeny do tělocvičny gymnázia, kde trpěly hladem a zimou po tři dny. Poté byly rozděleny od dětí a poslány do koncentračního tábora v Braniborsku, kde pod přísným dozorem šily vojenské pláště. Do konce války netušily, co se s jejich rodinami stalo. Po konci války se zpět do vlasti vrátilo 143 lidických žen a po dvouletém pátrání 17 dětí.
- c) **Ze 105 dětí přežilo 17.** Děti žily následující tři dny po rozdělení od matek ve sběrném táboře. Devět dětí bylo dáno na převýchovu do Německa. Sedm nejmladších, do jednoho roku, bylo umístěno do německého dětského domova v Praze. Ostatní byly odvezeny do vyhlazovacího tábora Chełmno v Polsku, kde byly otráveny výfukovými plyny v nákladních automobilech. Ze 105 dětí jich 82 zemřelo v Chełmnu, 6 v kojeneckém ústavu a jen 17 z nich se vrátilo domů.
- d) **Vypálení a odpal budov.** Likvidační četa se nezastavila ani před kostelem sv. Martina, ani před hřbitovem.
- e) **Terénní úpravy.** Doslovné srovnání se zemí bylo dokončeno v roce 1943 a po živé obci zbyla jen holá pláň. Do konce války území Lidic označovaly jen zákazové cedule.

Zpráva o zničení Lidic, jak uvádí LIDICE MEMORIAL (2015), obletěla a zasáhla celý svět. Záměr nacistů o vymazání české vesnice z mapy nevyšel. Na počest Lidicím se řada obcí po celém světě přejmenovala jejich jménem a jméno Lidice nesou dodnes i tehdy narozená děvčátka.

II. Expozice

Podle LIDICE MEMORIAL (2015) byl v létě 1947 položen základní kámen nových Lidic asi 300 metrů od původní vesnice. Za velkého přispění dobrovolníků z celé republiky i zahraničí byla vybudována moderní vesnice o 150 domcích a zároveň došlo k úpravě pietního území včetně společného hrobu lidických mužů, stavbě památníku a muzea. Dále uvádí, že mezi pietním územím a novou vesnicí byl 19. června 1955 slavnostně otevřen Sad míru a přátelství, kde byly vysázeny tisíce keřů růží z různých částí světa. Růže se stala symbolem nových Lidic.

Areál Lidic byl podle LIDICE MEMORIAL (2015) prohlášen kulturní památkou v roce 1962. V roce 1995 byl prohlášen za národní kulturní památku.

Stěžejní dílo, kterým je osazeno pietní území, je pomník 82 lidických dětí. Je věnován všem dětským obětem druhé světové války. Kompletně byl pomník dokončen v roce 2000. Dále se zde nachází socha truchlící ženy u hrobu lidických mužů, socha matky s dítětem u základů původní školy, socha ženy chránící si obličej před plameny a sousoší chlapce s děvčetem, které nese název Mír.

LIDICE MEMORIAL (2015) uvádí, že novodobá historie památníku započala v roce 2001, kdy ministerstvo kultury zřídilo příspěvkovou organizaci Památník Lidice. Ta má na starosti rovněž péči o NKP Pietní území Ležáky a KP Lety u Písku. Prioritou bylo obnovit péči o historické objekty a areál národní kulturní památky, což bylo v porevolučním období zanedbáno.

Obrázek 5 Národní kulturní památka Památník Lidice
Zdroj: použito z LIDICE MEMORIAL (2015)

V roce 2003 byl obnoven růžový sad a proběhla rekonstrukce Lidické galerie. V červnu 2006 u příležitosti 64. výročí této tragédie byla otevřena v budově muzea multimediální expozice. V dubnu 2008 otevřeno vzdělávací středisko pro mládež a badatelna. V současnosti se zřizuje expozice o budování nových Lidic a jejich poválečné bytové kultuře v původním rodinném domě přiléhajícím k objektu galerie. (LIDICE MEMORIAL, 2015)

III. Činnost, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu

Údaje byly zpracovány z poslední dostupné výroční zprávy – 2015. (PAMÁTNÍK LIDICE, 2016) Prezentaci na webu hodnotil autor v pozici zájemce o návštěvu památky.

i. Činnost

Smlouvy o spolupráci s řadou obdobných paměťových institucí i v zahraničí. Účast na mezinárodních veletrzích cestovního ruchu v tuzemsku i v zahraničí – prezentace a propagace. Nespočet doprovodných kulturně vzdělávacích akcí a programů. Samozřejmostí jsou pietní akce a připomínky důležitých výročí.

ii. Návštěvnost

cizinci	ČR	studenti cizinci	studenti ČR	vzdělávání	zdarma	ostatní	výstavní síně	kultura	CELKEM	
2 201	4 629	8 142	7 447	3 293	10 296	3 456	2 316	4 058	46 039	2015
2 464	3 922	8 492	7 400	689	10 760	4 848	0	3 902	42 477	2014
- 263	+ 707	- 350	+ 47	+ 2 604	- 464	- 1 392	+ 2 316	+ 156	+ 3 562	ROZDÍL

Tabulka 6 Návštěvnost Památníku Lidice za rok 2015
Zdroj: vlastní zpracování podle Památníku Lidice (2016)

Vyšší návštěvnost vzdělávacích programů v Lidické galerii se projevila především díky propagaci a počtu doprovodných vzdělávacích programů.

iii. Vzdělávání

Lidická galerie – vzdělávací středisko s nabídkou výběru několika filmů a dokumentárních filmů. Poskytování odborných konzultací studentům, badatelům,

pracovníkům masmédií, ale i řadovým občanům. Spolupráce při poskytování služeb s řadou institucí a organizací z domova i ze světa.

iv. Prezentace na webu

Oficiální webová adresa: <http://www.lidice-memorial.cz/>

Webové stránky jsou zpracovány kvalitně a přehledně, včetně optimalizace pro chytré telefony a tablety. Zájemce o návštěvu zde najde lokalitu, dostupnost, základní informace, historii, aktuální články o činnosti. V roce 2015 založeny oficiální stránky na sociálních sítích.

5.1.5 Památník Ležáky – Národní kulturní památka

I. Vznik a historický vývoj

Nacistická odplata za smrt zastupujícího říšského protektora Heydricha stihla ještě jednu obec v Čechách – Ležáky. Podle LEŽÁKY MEMORIAL (2016) byly Ležáky malou obcí na Chrudimsku, která měla devět budov a mlýn. Dohromady 54 obyvatel. Spojitost osudu Ležáků s heydrichiádou vznikla na základě spojitosti skupiny Silver A, jejíž telegrafista Potůček obsluhoval vysílačku, která se pohybovala v blízkosti Ležáků a posléze přímo v ležáckém mlýně. Velitel této skupiny porušil vnitřní nařízení a vytvořil hlavní stan v Pardubicích. Nacisté tušili spojení parašutistů s vysílačkou v okolí Ležáků a zahájili rozsáhlé pátrání. Potůček byl pronásledován a jeho cesta skončila 2. července 1942, když ho mezi Rosicemi a Trnovou na Pardubicku zastřelil český četník.

Jak dále uvádí LEŽÁKY MEMORIAL (2016) gestapo zahájilo rozsáhlé kontroly v katastru Miřetic, kam Ležáky patřily. Gestapo nebo čeští četníci na jejich příkaz zatkli všechny podezřelé. Nátlaku podlehli i jejich okolní dosud nezatčení spolupracovníci, kteří spáchali sebevraždu.

Osudový den – 24. června 1942. LEŽÁKY MEMORIAL (2016) popisuje události tak, že ráno vyjelo z pardubické služebny gestapa ozbrojená kolona aut. Starostové okolních vesnic Louky a Miřetic, pod které Ležáky spadaly, museli vydat policejní přihlášky obyvatel, soupis dobytka a parcelní protokoly. Vesnice byla obklíčena a uzavřena jednotkami SS a českými četníky. Nepřítomní obyvatelé byli eskortováni

do vesnice a 47 obyvatel Ležáků bylo převezeno do pardubického Zámečku. Nacisté vesnici vyrabovali a poté zapalovali dům od domů. Vesnice hořela celou noc. Osudy obyvatel Ležáků popisuje LEŽÁKY MEMORIAL (2016) takto:

- a) **18 žen a 16 mužů zastřeleno.** 34 obyvatel Ležáků zastřelili nacisté ještě téhož večera nedaleko pardubického Zámečku.
- b) **7 dříve zatčených obyvatel spolupracujících s parašutisty z Ležáků zastřeleno.** Gestapo zastřelilo ještě dalších více než čtyřicet spolupracovníků parašutistů ještě 2. července.
- c) **13 dětí odvezeno.** V noci odvezli nacisté děti do Prahy a poté transportovali do internačního tábora Łódź v Polsku. Dvě děti byly uznány za vhodné k poněmčení a byly předány do německých rodin. 11 dětí našlo smrt v plynovém voze ve vyhlazovacím táboře Chełmno. V Chełmnu se potkaly s lidickými dětmi.
- d) **Domy byly vypáleny a zbourány.**
- e) **Terénní úpravy.** Byly provedeny vězni pracovních táborů.

LEŽÁKY MEMORIAL (2016) doplňují, že i další muži a ženy buď v blízkosti Ležáků, nebo z Pardubicka, byli zatčeni jako spolupracovníci skupiny Silver A a deportováni do koncentračních táborů Auschwitz, Buchenwald a Ravensbrück. Přežili jen někteří z nich.

II. Expozice

„Prostor vypálené obce Ležáky byl bezprostředně po skončení války osazován intuitivními pomníky, seskládanými z navršených kamenů, na něž byly položeny desky s označením, která rodina na tom kterém místě žila. Ležáky se záhy proměnily v poutní místo, jehož fyzicky vyznačeným středobodem se stal kříž vztyčený na vrcholu Zárubka“, popisuje situaci po konci války LEŽÁKY MEMORIAL (2015).

Dále doplňuje, že návrh na vybudování a komplexní úpravu pietního místa přinesl architekt Ladislav Žák, který se snažil v konceptu úprav Ležáků zachovat území v jeho přirozené podstatě a zároveň na patřičných místech připomenout pietní rozměr. Památníky navrhl podle LEŽÁKY MEMORIAL (2015):

- a) **Památníky výškové.** Pro jednotlivé osoby.
- b) **Památníky podélné.** Hrobodomy – pro rodiny.
- c) **Zvláštní typ pro ležácký Švandův mlýn.**

Pro jediné dvě přeživší holčičky, sestry Štulíkovy, které se vrátily z převýchovy z Německa, byly ve Včelákově postaveny nové dva rodinné domy podle vzoru Lidic. V 60. letech byla dokončena stavba muzea. V Ležákách bylo pietní území v roce 1978, a opětovně roku 1995, prohlášeno vládou za Národní kulturní památku. (LEŽÁKY MEMORIAL, 2015)

Obrázek 6 Národní kulturní památka Památník Ležáky
Zdroj: použito z LEŽÁKY MEMORIAL (2015)

Od roku 2008 přešla správa území pod Památník Lidice. Toto období je charakteristické pro udržovací práce a spolupráci s architekty, kteří předtím pracovali v Lidicích. Byl vytvořen projekt kaple, který byl v padesátých letech kvůli politickým a finančním důvodům zamítnut. Rovněž budova multifunkčního muzea v prostoru bývalého kamenolomu. Ani jedna stavba nebyla z dostupných informací realizována. (LEŽÁKY MEMORIAL, 2015)

III. Činnost, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu

Údaje byly zpracovány z poslední dostupné výroční zprávy – 2015. (PAMÁTNÍK LIDICE, 2016) Prezentaci na webu hodnotil autor v pozici zájemce o návštěvu památky.

i. Činnost

Památník pořádá nespočet kulturně naučných a kulturně historických akcí. Zajímavostí jsou akce sportovní, například 2. ročník Memoriálu Josefa Štulíka přespolní běh pro mládež. Prezentace na veletrzích cestovního ruchu.

ii. Návštěvnost

cizinci	ČR	studenti cizinci	studenti ČR	vzdělávání	zdarma	ostatní	soutěže	kultura	CELKEM
99	2 686	51	1 223	1 062	4 708	669	700	1 500	12 698

Tabulka 7 Návštěvnost NKP Ležáky za rok 2015

Zdroj: vlastní zpracování podle PAMÁTNÍKU LIDICE (2016)

Prodloužení provozní doby na celý rok a zajištění autobusového spojení Pardubice – Ležáky v letních měsících. Značné rezervy v účasti studentů na vzdělávacích programech.

iii. Vzdělávání

I přes účast na veletrzích cestovního ruchu a výukových programech na úrovni základních a středních škol byla uvedena jako značná rezerva účast studentů na vzdělávacích programech.

iv. Prezentace na webu

Oficiální webová adresa: <http://www.lezaky-memorial.cz/>

Webové stránky jsou zpracovány kvalitně a přehledně, včetně optimalizace pro chytré telefony a tablety. Zájemce o návštěvu zde najde lokalitu, dostupnost, základní informace, historii, aktuální články o činnosti. V roce 2015 založeny oficiální stránky na sociálních sítích.

Autor považoval za nutné uvést přínosnou a velmi hodnotnou odpověď od Kamily Chvojkové, vedoucí NKP Ležáky, na otázku ohledně chování Němců při návštěvě Památníku Ležáky:

„Z mého hlediska mohu říci, že návštěvníci z Německa, které jsem zde měla, nebo u kterých jsem byla přítomna, tak všichni na tomto místě se omlouvali za své předky.“ Odpověď použita z řízeného rozhovoru sestaveného autorem.

Fotografie jednotlivých památníků jsou uvedeny v příloze – viz Příloha č. 6.

5.2 Památky z období komunistického režimu

„Aby osoby mohly býti vychovány k práci jako občanské povinnosti a aby mohlo býti využito jejich pracovních schopností.“ JILÍK (2016, upraveno podle zákona 247/1948 Sb.)

5.2.1 Jáchymovské peklo

I. Vznik a historický vývoj

Podle MĚSTA JÁCHYMOV (2014) bylo začátkem 16. století zdejší údolí bohatým nalezištěm kvalitního stříbra a přilákala řadu prospektorů a horníků nejen z Čech, ale také Saska, Tyrol a Porýní. Počet obyvatel přerostl 18 000 a město bylo druhým nejlidnatějším městem v Čechách. Dále uvádí, že z jáchymovského stříbra se zde razily mince. Podle původu místa – údolí, německy Thal, což byl i název města, začala historie stříbrné mince označované Thaler, nebo tolar.

MĚSTO JÁCHYMOV (2014) popisuje, že v 18. století se zde kromě stříbra těžilo olovo, arsen, nikl, kobalt, bismut a v okolí města i cín. Smolinec, který se stal osudovou surovinou pro Jáchymov, nacházeli horníci tam, kde již nebylo stříbro. Jáchymov získal monopol na výrobu radia a roku 1906 byly založeny první radonové lázně na světě. V roce 1918 se stal součástí nově vzniklého Československa a byl cílem řady známých osobností. Roku 1938 byl připojen k nacistickému Německu a za druhé světové války fungoval jako lazaret.

Dějiny, které byly i předmětem výzkumu, zažil Jáchymov v 50. letech 20. století, kdy se podle MĚSTO JÁCHYMOV (2014) stal synonymem pro rabování uranu

a komunistické pracovní tábory – známé Jáchymovské peklo. Byli zde vězněni lidé, kteří byli odsouzeni ve vykonstruovaných politických procesech.

Už na přelomu 40. a 50. let nahrazovali tyto lidé německé válečné zajatce. Odsouzeni byli i lidé, kteří bojovali proti fašismu a nahrazovali německé zajatce v táborech, jelikož působili v západním evropském bloku. (POLITIČTÍ VĚZNI, 2016) Jak dále uvádí POLITIČTÍ VĚZNI (2016) podmínky na těchto táborech byly velmi kruté, vězni pracovali v uranových dolech, kde byli vystaveni nebezpečnému záření. Práce byla těžká a hrozilo nebezpečí úrazu. Stravování nedostačující. Vězňům komplikovaly život přírodní podmínky, neboť v zimě klesala teplota v táborech hluboko pod bod mrazu.

II. Expozice

Podle KOURY (2005) v Jáchymově zaujme na první pohled tyčící se budova, kterou vězni nazvali věží smrti. Političtí vězni zde drtili uranovou rudu bez jakýchkoliv ochranných pomůcek. Pro označení táborů komunisté projevíli velkou dávku cynismu. KOURA (2005) jmenuje tři hlavní tábory v okolí Jáchymova a uvádí, v jakém stavu jsou v současnosti.

- a) **Svornost (K). 1949 – 1954.** Zbytky tábora se nacházejí několik stovek metrů nad jáchymovským náměstím. Vězni k němu sestupovali po schodech, obklopených ostnatým drátem a přezdívaných mauthausenské. Po jejich likvidaci byla část obnovena v 90. letech a na jejich konci je pouze dřevěná strážní věž – tzv. špačkárna.
- b) **Rovnost (P). 1949 – 1961.** Bývalý tábor se nachází několik kilometrů za Jáchymovem a na jeho místě se dnes rozprostírá luxusní hotel a několik rekreačních objektů. Tábor připomíná pouze cedule naučné stezky Jáchymovské peklo. Bývalá převlékárna je dnes zdevastovaná budova bez využití a chátrající malý cihlový hrad, který vězni museli stavět pro obveselení bachařů je dnes paradoxně nejzachovalejší památkou.

- c) **Bratrství (M). 1950 – 1954.** Z tohoto tábora se téměř nic nedochovalo. Na jeho místě dnes stojí dětský chatový tábor.
- d) **Nikolaj (A). 1951 – 1958.** Nedochovalo se nic. Zbyla pouze mírně zarostlá lesní pěšina. Toto místo však bylo svědkem drastických her, kde bachaři organizovali rvačky mezi politickými a kriminálními vězni, kterým říkali třídní boje.
- e) **Policejní stanice pro vyšetřování vězňů.** V současnosti zde je lázeňský dům Lužice.

Roky činnosti jednotlivých táborů byly doplněny podle POLITICKÝCH VĚZŇŮ (2016). Speciální výstava k uranovým lágrům nabízí Jáchymovské muzeum. KOURA (2005) pokračuje, že výstava je umístěná ve dvou místnostech.

- a) Základní informace o těžbě uranu na Jáchymovsku.
- b) Využívání pracovní síly vězňů pro sovětské hospodářství.
- c) Každodenní život muklů v táborech pod rudou hvězdou.

K vidění je, podle KOURY (2005), i model lágru Rovnost nebo vězeňská uniforma. KOURA (2005) však upozorňuje, že v padesátých letech prošlo Jáchymovem asi 65 tisíc vězňů, z toho každý druhý politický. Přesný počet není znám. Jedná se tedy o přibližně stejný počet vězňů jako v terezínské Malé pevnosti za druhé světové války. Oproti Terezínu však v Jáchymově nejde o výstavní a vzdělávací instituci, která mladé návštěvníky seznamuje s nelidskými podmínkami v táborech.

V Jáchymově podle MĚSTO JÁCHYMOV (2014) byla vybudována naučná stezka Jáchymovské peklo. Byla postavena i ve spolupráci okresního Klubu Českých turistů. V roce 2015 byla obnovena díky aktivitě občanského sdružení Političtí vězni.

Obrázek 7 Jáchymovské peklo – naučná stezka
Zdroj: použito z Politických vězňů (2015)

POLITIČTÍ VĚZNI (2015) uvádí, že znovuobnovenou stezku převzalo do vlastní správy město Jáchymov a bude se starat o její údržbu. Muzeum Sokolov podpořilo tento projekt a v současnosti na trase stezky spravuje skanzen Štola č. 1.

MĚSTO JÁCHYMOV (2014) uvádí, že naučná stezka je dlouhá 8,5 kilometru a na její trase se nachází několik informačních zastavení. Současné zastávky upřesňuje TAGGMANAGER (2016), na který odkazuje MĚSTO JÁCHYMOV (2014) jako stránku věnovanou naučné stezce.

- i. Křížová cesta.
- ii. Důl Svornost.
- iii. Hornický skanzen. Štola č. 1, kterou spravuje muzeum Sokolov.
- iv. Mauthausenenské schody.
- v. Tábor Svornost (K).
- vi. Městský rybník.
- vii. Tábor Nikolaj (A).
- viii. Jáchymovské lesy.
- ix. Důl Eduard.
- x. Heinzův pomník.
- xi. Tábory Eliáš I a II (N).
- xii. Skautský kříž.
- xiii. Tábor Rovnost (P).

- xiv. Důl Rovnost.
- xv. Švýcar.
- xvi. Kaplička Matky Boží.
- xvii. Kaplička Panny Marie Altöttinské.

III. Činnost, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu

Údaje byly zpracovány z poslední dostupné výroční zprávy – 2015. (MUZEUM SOKOLOV, 2016) Informace se týkaly pouze Štoly č. 1, kterou spravuje Muzeum Sokolov. Jiné údaje nebyly k dispozici. Prezentaci na webu hodnotil autor v pozici zájemce o návštěvu památky.

i. Činnost

Rozšíření prohlídkové trasy. Dokončen vstupní objekt Štoly č. 1 v Jáchymově, včetně obnovy Mauthausenských schodů a prostoru bývalého lágru Svornost. Štola č. 1 je v návrhu na kulturní památku.

ii. Návštěvnost

2014	2015	ROZDÍL
8 215	7 566	- 649

Tabulka 8 Návštěvnost Štoly č. 1 v Jáchymově za rok 2015
Zdroj: vlastní zpracování podle Muzea Sokolov (2016)

Důvodem snížené návštěvnosti byly probíhající stavební práce na rekonstrukci.

iii. Vzdělávání

Vydání letáků pro pobočku Štola č. 1. Zajištění exkurzí pro základní školy ve spolupráci s Krajským úřadem Karlovarského kraje. V období od 7. 5. do 26. 6. se uskutečnilo 21 komentovaných prohlídek, které absolvovalo 956 dětí ze základních škol.

iv. Prezentace na webu

Oficiální stránka pro NS Jáchymovské peklo neexistuje.

5.2.2 Památník Vojna u Příbrami

I. Vznik a historický vývoj

MUZEUM PŘÍBRAM (2016) popisuje, že tento původně zajatecký tábor pro německé válečné zajatce je situovaný mezi bývalými uranovými šachtami. Na rozhraní obcí Lazsko, Lešetice a Zavržice v místě známém výskytem železné, stříbrné a uranové rudy byl nejprve v letech 1947 – 1949 vybudován německými válečnými zajatci tábor. Byl pojmenován podle nedalekého vrchu Vojna, na jehož úpatí se nachází. MUZEUM PŘÍBRAM (2016) pokračuje, že po odchodu německých zajatců byl problém se zaplněním pracovních míst. Po komunistickém převratu začali být od roku 1949 internováni političtí vězni. Postupně vznikl největší tábor nucených prací v oblasti těžby uranu v Československu. K 3. květnu měl 761 chovanců. Ostrahu vykonávala samostatná rota speciálního útvaru Sboru národní bezpečnosti s názvem Jeřáb III.

Reorganizace tábora v roce 1951, jak popisuje MUZEUM PŘÍBRAM (2016), přeměnila Tábor nucených prací na Nápravně pracovní tábor, s dobovým označením NPT - U. Byli sem umisťováni především „nejnebezpečnější a zvláště státně bezpečnostní zločinci“. Lidé z řad stoupců demokracie odsouzení ve vykonstruovaných procesech. Spolu s nimi zde absolvovali výkon trestu také vězni kriminální, retribuční a odsouzení za tzv. černý obchod.

Nejčastější rozsudky vykonstruovaných procesů, které posílaly nevinné osoby na deset a více let do pracovních táborů podle MUZEA PŘÍBRAM (2016) zněly:

- a) **Za velezradu, pokus o velezradu, napomáhání k velezradě, vyzvědačství.**
- b) **Pokus o nedovolené opuštění republiky.**
- c) **Podvracení lidově demokratického zřízení.** Zejména podle zákona č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky a zákona č. 86/1950 Sb.)

Vězni se podle MUZEA PŘÍBRAM (2016) podíleli na práci v příbramských uranových dolech a na výstavbě nové části města Příbram. K 1. červenci 1956 bylo v táboře 1 517 potrestaných. V roce 1953 vznikl na Příbramsku nový velký tábor s označením Z, poblíž u osady Bytíz. Tam se ke konci roku 1954 nacházelo 1 580 odsouzených a v roce 1956 už 1 894 odsouzených osob, s početným zastoupením politických vězňů. (MUZEUM PŘÍBRAM, 2016)

Amnestie v roce 1960 rozhodla o tom, že Nápravně pracovní tábor Vojna byl k 1. červnu 1961 zrušen. Zbylí vězni byli z části převedeni do Nápravně pracovního tábora Bytíz. Toto vězeňské zařízení funguje dosud, ale v jiných podmínkách. Do roku 2000 využívala areál Vojny armáda.

II. Expozice

ŠINDELÁŘOVÁ (2008) popisuje, že muzeum obětí komunismu stojí na místě bývalého zajateckého tábora z let 1947 až 1949. V období 1949 až 1951 zde byl tábor nucených prací a následně do roku 1961 vězeňské zařízení pro politické vězně režimu. MUZEUM PŘÍBRAM (2016) tvrdí, že autenticky dochovaný vězeňský areál je svého druhu ojedinělý ve střední Evropě a nabízí následující expozice.

- a) Perzekuce po únoru 1948 a třetí odboj.
- b) Protikomunistický odpor.
- c) Dějiny uranového hornictví.

Vzhledem k tomu, že se jedná o poslední lokalitu, kde se zachovaly některé autentické vězeňské objekty z doby komunistické perzekuce, rozhodla vláda v roce 1999 vybudovat zde památník, jako pietní místo připomínající utrpení občanů v době komunistické zvlá. Realizace částečné rekonstrukce byla spojena s vybudováním tematické expozice v areálu Památníku vojna, jako pobočky Hornického muzea Příbram. (MUZEUM PŘÍBRAM, 2016)

Obrázek 8 Památník Vojna u Příbrami
Zdroj: CS MUSEUMS (2016)

„Z šestnácti historicky nejdůležitějších staveb, které se zde dochovaly, je zpřístupněna budova velitelství tábora, korekce, tzv. bunkr, ubytovací objekt G, kulturní dům, někdejší vězeňská ošetřovna a další, situované mezi bývalými uranovými šachtami Vojna č. I a II.“ (MUZEUM PŘÍBRAM, 2016)

V dlouhé řadě jmen politických vězňů poutají pozornost patřící lidem, kteří se zasloužili o český stát. Poúnorové Československo je odsoudilo k nuceným pracím při těžbě uranu za ostatními dráty. Nechyběli mezi nimi známí vědci, umělci, duchovní, politici a sportovci – hokejoví reprezentanti, mistři světa z let 1947 a 1949. (MUZEUM PŘÍBRAM, 2016)

Zvláště hořká ironie osudu bylo uvěznění mnohých hrdinů protifašistického odboje. Spolu s nimi byli jejich nedávní protivníci, hitlerovští váleční zločinci nebo příslušníci bývalého nacistického aparátu, kolaboranti a zrádci, které vedení tábora záměrně dosazovalo na místa kápa mezi potrestanými. S těmito vězni museli strádat dlouhá léta lidé zcela nevinní. (MUZEUM PŘÍBRAM, 2016)

Návštěvníky vítá autentický nápis „Prací ke svobodě“, jenž byl mottem nápravně pracovních táborů. (MUZEUM PŘÍBRAM, 2016)

Je nutné doplnit, že podobnost s německým „Arbeit macht frei“ v německých koncentračních táborech není čistě náhodná. Prokazatelně je vidět podobnost obou ideologií v nakládání s odpůrci režimu. Při návštěvě si každý návštěvník může udělat představu sám.

**Obrázek 10 Arbeit macht frei – heslo
nacistických koncentračních táborů**

Zdroj: použito z Památník Terezín (2011) Zdroj: použito z Vojna u Příbrami (2016)

**Obrázek 9 Prací ke svobodě – heslo
komunistických pracovních táborů**

Byl vybrán jeden zajímavý příklad určité absurdity tehdejšího vězeňského a soudního systému. Je uveden ve znění, jak ho publikovalo MUZEUM PŘÍBRAM (2016):
„Touha po svobodě vedla mnohé z vězňů k organizování pokusů o útěk, vesměs neúspěšných. Docházelo i k protestním akcím, známá je například hladovka na táboře Vojna v červenci 1955, která skončila 11 rozsudky za velezradu a pobuřování, s tresty v rozmezí od 4 do 12 let. Korunním svědkem při vyšetřování tohoto případu se stal retribuční vězeň Pampl, za okupace příslušník nacistického Sicherheitsdienstu, který organizátory akce z řad politických vězňů prozradil Státní bezpečnosti. Po pěti letech se dostal za vzorné chování na svobodu, naopak poslední z iniciátorů hladovky byl na svobodu propuštěn až na amnestii v roce 1968. Tyto osudy by nám měly být mementem.“ (MUZEUM PŘÍBRAM, 2016)

III. Činnost, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu

Údaje byly zpracovány z oficiální webové stránky. (MUZEUM PŘÍBRAM, 2016)
Prezentaci na webu hodnotil autor v pozici zájemce o návštěvu památky.

i. Činnost

Festival muzejních nocí – noční prohlídka.

Ani gram uranu okupantům – výstava dokumentů událostí roku 1968 v Příbrami.

Skautská lilie za ostnatým drátem – osudy českého skautského hnutí v době komunismu.

Galerie ORBIS PICTUS: EUROPA v roce 2016.

Rozšíření funkční expozice kolejové důlní techniky.

ii. Návštěvnost

Podle výroční zprávy Muzea Příbram za rok 2015 navštívilo pietní akt v Den památky obětí komunistického režimu s bohoslužbou za oběti totality ve spolupráci s Českou křesťanskou akademií celkem 130 osob.

Jiné údaje o návštěvnosti nejsou k dispozici.

iii. Vzdělávání

Informace o vzdělávacích programech nebyly k dispozici.

iv. Prezentace na webu

Oficiální webová adresa: <http://www.muzeum-pribram.cz/cz/pamatnik-vojna-lesetice>

Webové stránky jsou zpracovány přehledně. Zájemce o návštěvu zde najde základní informace, historii, aktuální články o činnosti. Návštěvník může prostřednictvím webu zjistit také nabízené prohlídkové trasy. Souhrnné informace uvádí také SOVADINA (2013).

5.2.3 Uranová Golgota – Horní Slavkov

I. Vznik a historický vývoj

BURSÍK (2007) uvádí, že oblast Horního Slavkova byla třetím významným místem těžby uranu na území Československa po druhé světové válce. I zde vznikly po komunistickém uchopení moci trestanecké pracovní tábory, kam byli posíláni v hojné míře političtí vězni. Přesto se může zdát, že existence těchto táborů v blízkosti Horního Slavkova zůstává ve stínu existence táborů na Jáchymovsku a Příbramsku. BURSÍK (2007) upozorňuje, že lze nepochybně vystopovat vzor táborového komplexu v Sovětském svazu a jeho gulagu.

BURSÍK (2007) udává, že v důsledku rozrůstající se těžby docházelo ke zřizování nových táborů. TOMEK (2016) doplňuje, že už od roku 1949 v oblasti existovalo

několik vězeňských táborů pro potřeby uranového průmyslu a tyto tábory organizačně spadaly pod Správu táborů Ostrov. Prvním byl tábor Prokop. BURSÍK (2007) upřesňuje, že tento tábor, který se původně jmenoval Horní Slavkov, byl původně určen pro německé válečné zajatce. V průběhu dalších dvou let vznikly v oblasti Horního Slavkova ještě další tři tábory – Ležnice, Svatopluk a XII. (BURSÍK 2007)

BURSÍK (2007) dodává, že trestanecké tábory dostávaly nejčastěji jména podle důlních šachet. Každý tábor měl z důvodů co největšího utajení i své krycí označení ve formě abecedních písmen. Tábory se od sebe lišily velikostí, podobou a podmínkami života. Společnou vlastností byla nepřipravenost na masový příchod vězňů.

Názvy a charakteristiky táborů na území Horního Slavkova byly zpracovány podle BURSÍKA (2007) a TOMKA (2016).

- a) **Prokop (T). 1949 – 1950.** Původně Horní Slavkov. Původně pro německé válečné zajatce jako trestanecký lágr. V srpnu 1949 zde bylo umístěno na 500 osob. Z důvodu přeplnění vězni, kteří se vraceli z práce, čekali na uvolnění lůžka po vězni nastupujícím na směnu. Vypuknutí nemocí, zahmyzení a výskyt parazitů byl důsledkem těchto kriticky nevyhovujících hygienických podmínek.
- b) **Ležnice (O). 1950 – 1955.** Patřil k menším táborům. Na konci roku 1950 zde bylo 831 vězňů. Pamětníci uvádějí, že docházelo k fyzickým trestům a týrání. Korekce byla jedním z trestů, kde vězni byli nazí, byli bití a v případě minusových teplot měli omrzliny. Z tábora Ležnice byl plánován útek několika vězňů, který byl však vyzrazen. V březnu 1951 probíhal soudní proces s 21 vězni, který již odsouzené vězně odsoudil v některých případech až na dalších 20 let vězení. Zajímavostí je, že byli odsouzeni

i za věci, kterých se nedopustili. Příkladem může být trest za velezradu nebo předpokládané opuštění hranic.

- c) **Svatopluk (V). 1950 – 1955.** Několik měsíců po založení zde již bylo internováno 1070 odsouzených a na konci roku 1953 dokonce 1 584 vězňů.
- d) **XII (X). 1951 – 1954.** Tzv. Dvanáctka. Nechvalně proslulý tábor obývalo na konci roku 1953 celkem 1 987 vězňů. Docházelo zde k fyzickému týrání vězňů. Tento tábor se proslavil útekem jedenácti vězňů v říjnu roku 1951. Tu noc bylo nedaleko tábora zastřeleno pět prchajících vězňů. Jeden byl zastřelen při pokusu přechodu hranic. Jeden spáchal sebevraždu a dva byli odsouzeni k trestu smrti. Poslední obětí byl dozorce z řad SNB, který však s útekem neměl nic společného. Pouze dva vězni přežili.

BURSÍK (2007) uzavírá, že v souvislosti s odchodem především retribučních vězňů, tj. vězňů odsouzených za své činy za války – kolaboranti, denuncianti a pomocníci nacistického režimu (POLITIČTÍ VĚZNI, 2016), a postupně vyčerpáním zásob uranové rudy docházelo k rušení nápravně pracovních táborů v oblasti Horního Slavkova. Jako první byl uzavřen tábor XII, avšak v souvislosti s amnestií a následným dalším omezením těžby bylo rozhodnuto o uzavření všech slavkovských táborů. Vězni, na které se amnestie v roce 1955 nevztahovala, byli přesunuti do zbylých trestaneckých táborů na Jáchymovsku a Příbramsku. (BURSÍK, 2007)

II. Expozice

MUZEUM SOKOLOV (2003) udává, že Muzeum Horní Slavkov a Hornické muzeum Krásno jsou jeho pobočky a na jejich stránkách je možné najít odkazy na obě tato muzea. Tyto instituce posléze popisují jejich zaměření a vystavované předměty.

MUZEUM HORNÍ SLAVKOV (2003) je umístěno v architektonicky nejcenějším objektu v Horním Slavkově, kde ve stálé expozici prezentuje hlavní historické mezníky a významné obory lidské činnosti, které výrazně ovlivnily dějiny města.

Udává, že v muzeu se nachází několik sálů, z nichž dva jsou věnovány hornictví. Podle Muzea Horní Slavkov (2003) je ve třetím sále hornictví II. věnován prostor novodobým těžebním aktivitám.

- i. Shrnutí těžby uranu v okolí Horního Slavkova a historie cínového dolu Jeroným u bývalé Čisté. Expozici doplňují měřicí a záchranné přístroje, důlní svítidla, přilby, hornická uniforma vzor 52 a drobné exponáty připomínající činnost uranových dolů v oblasti.

HORNICKÉ MUZEUM KRÁSNO (2003) je situováno v místě historického cínové dolu Vilém. Informuje o historii hornictví v regionu a vystavuje mnoho exponátů od těžních parních strojů po nejrůznější artefakty z mineralogie a geologie. Dále udává, že v budově bývalé trafostanice je v přízemí vystaveno zařízení ze 40. let 20. století a transformátory z roku 1959. V prvním patře je výstava obrazů s hornickou tematikou, většinou z 50. – 60. let 20. století. HORNICKÉ MUZEUM KRÁSNO (2003) informuje o zamýšlené expozici:

- i. Připomenutí utrpení politických vězňů využívaných jako levná pracovní síla při těžbě uranu v okolí Horního Slavkova.

Podle BURSÍKA (2007) tragické okolnosti útěku vězňů z tábora XII připomíná v současnosti symbolický náhrobek na hřbitově v Horním Slavkově.

Občanské sdružení PERMON (2016) se popisuje jako sdružení nadšenců hornické historie s hlavním zaměřením na lokality karlovarského kraje. Klade si za úkol budovat a udržovat sounáležitost k regionu a vzdělávat a zachraňovat hornické památky. Na základě toho se rozhodlo zmapovat dobu padesátých let minulého století z dob těžby uranové rudy.

Obrázek 11 Občanské sdružení Permon – autor projektu Uranová Golgota
Zdroj: PERMON (2016)

Jak dále Občanské sdružení PERMON (2016) uvádí, v listopadu 2012 otevřelo naučnou stezku po okolí Horního Slavkova s názvem Uranová Golgota. Slavnostně byla otevřena v městském muzeu za účasti široké laické i odborné veřejnosti, pamětníků a bývalých horníků.

Naučná stezka dle Občanského sdružení PERMON (2016) obsahuje 12 zastávek s informačními panely, které je možné prohlédnout i prostřednictvím internetu.

- i. Základní informace o trase.
- ii. Tábor XII.
- iii. Mineralogie uranového revíru.
- iv. Pichtova hora.
- v. Stříbrný potok.
- vi. Jáma č. 7.
- vii. Jáma č. 15.
- viii. Puškařova stoka.
- ix. Jáma č. 11.
- x. Tábor Prokop.
- xi. Šachta č. 8 a 8a.
- xii. Jáma č. 1, 2.
- xiii. Jáma č. 3.

III. Činnost, návštěvnost, vzdělávání, prezentace na webu

Údaje nebyly k dispozici.

5.2.4 Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce

Podle JANA PALACHA (2016) je neokázalý Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce umístěn několik metrů od kašny před budovou Národního muzea na Václavském náměstí v Praze. Nachází se v místě, kde se Jan Palach 16. ledna 1969 polil benzínem a zapálil. Podle BLAŽKA (2016) tak učinil na znamení nesouhlasu s nastupující normalizací a počínající lhostejností obyvatel. Na tomto místě se v následujících dnech konala hladovka na podporu jeho požadavků a vystavena jeho posmrtná maska.

Dále JAN PALACH (2016) uvádí, že na rozdíl od naprosté většiny vzpomínkových artefaktů zdůraznili autoři pomníku horizontálu – z dlažby chodníku vystupují dvě nízké kruhové mohyly spojené bronzovým křížem. Poloha kříže označuje směr, kde zapálený Jan Palach padnul k zemi. Na jeho levém rameně jsou umístěna jména Jana Palacha a Jana Zajíce s jejich životními letopočty. (JAN PALACH, 2016)

Autoři pomníku podle JANA PALACHA (2016) zdůvodnili symbol ležícího kříže. Kříž byl vždy v naší kultuře spojen s obětí. Významem se blíží smírčím křížům. O tomto kříži nelze rozhodnout, je-li před vztyčením nebo je z lhostejnosti už povalen, stejně jako vynořující se vrcholky mohyl se mohou propadat do podzemí. Podzemí, jako do povědomí lidí, do zapomínané a zatlačované historie.

„Málokdo tento pomník zná. Mnoho lidí přes něj přejde, aniž by si ho všimlo. Na kříži je nevýrazný nápis. Pomník nikomu nic nevnucuje, zcela se nehodí ke vzpomínkovým slavnostem. Není heroický, je právě pouze tou soukromou připomínkou.“ Václav Cílek.
Citát byl použit z článku o popisu památníku na webové stránce Jan Palach (JAN PALACH, 2016)

5.2.5 Pomník obětem komunismu na Petříně

Podle BLAŽKA (2016) je monument situován v ose mezi Hvězdárnou na vrcholu Petřína a Vítěznou ulicí v údolí. Pomník obětem komunismu tvoří zužující se masivní schodiště, v jehož horní části se nachází sedm soch. Představují postupně korodující a rozpadající se mužské postavy, které mají symbolicky znázorňovat postupné

fyzické i psychické utrpení politických vězňů v padesátých letech. V dolní části schodiště je na kovových deskách podle BLAŽKA (2016) napsáno.

OBĚTI KOMUNISMU 1948 - 1989	
205 486	odsouzeno
248	popraveno
4 500	zemřelo ve věznicích
327	zahynulo na hranicích
170 938	emigrovalo

Tabulka 9 Počet obětí komunismu 1948 - 1989
Zdroj: vlastní zpracování podle BLAŽKA (2016)

Podle BLAŽKA (2016) je autorem pomníku sochař Olbram Zoubek. Pomník, který byl slavnostně odhalen 22. května 2002 za přítomnosti zástupců Konfederace politických vězňů, popisuje takto: *„Vycházel jsem ze slova mukul: muž určený k likvidaci. Nepadá, pořád stojí, postava nemá tendenci se vzdát, zlomit, podrobit, ale stojí, i když je štípaná blesky, ohlodávaná a ničená... Snad pomník navazuje i určitý kontakt s divákem s uměním. Mimochodem, dosud jsem dělal skoro všechny sochy bez soklu, jenom na terénu. A tady se to zvlášť hodilo. Sochy bez plint stojí bosými chodidly na betonu. Můžete se mezi nimi dívat i na Národní divadlo, je to pohled nový, jako by se ti mrtví dívali i na nás, na Vítěznou třídu k Národnímu divadlu.“*

Fotografie jednotlivých památníků jsou uvedeny v příloze – viz Příloha č. 7.

5.3 Primární výzkum

Výzkum provedený pomocí dotazníkové šetření. Uvedeno znění dotazníku – otázky, možnosti odpovědí a cíl každé otázky. Vyhodnocení dotazníku obsahuje popis odpovědí respondentů, jejich počet a procentuální poměr. Pro přehledné vyhodnocení jsou některé otázky opatřeny grafem.

Dotazník byl šířen pomocí sociálních sítí, kde se mohl dostat k širokému spektru lidí. Na dotazník v období od 15. 2. 2016 do 15. 4. 2016 odpovědělo 576 respondentů.

5.3.1 Dotazník

Název: **Temný turismus v České republice - památky po období nacismu a komunismu**

Dotazník v plném znění, tak jak byl šířen mezi respondenty viz Příloha č. 8.

Otázka č. 1: **Znáte pojem temný turismus – dark tourism?**

- a. *Ano*
- b. *Ano, ale neznám význam pojmu*
- c. *Ne*

Cíl: Zjištění znalosti a povědomí tohoto termínu.

Otázka č. 2: **Co si představíte pod pojmem památné místo v České republice spojené s tragickou událostí?**

- a. *Nacistické koncentrační tábory na českém území*
- b. *Vyhlazené vesnice nacisty*
- c. *Komunistické nápravně pracovní tábory*
- d. *Památníky obětem*
- e. *Nic si nepředstavím*
- f. *Jiná odpověď*

Cíl: Zjištění, jak respondenti vnímají pojem památka spojená s tragickou událostí. Nabízené možnosti byly zvoleny tak, aby usměrnily respondenty k potřebné konkrétnější problematice i v případě, kdyby neznali, nebo nikdy neslyšeli, význam pojmu temný turismus uvedený v první otázce. Tento koncept se dle uvážení autora a jeho vyhodnocení předvýzkumu ukázal jako klíčový a zdařilý.

Otázka č. 3: **Navštívil/a jste památku temného turismu spojenou s nacistickým režimem?**

- a. *Ano*
- b. *Ne, ale měl/a bych o to zájem*
- c. *Ne, nejel/a bych na takové místo*

Cíl: Zjištění, zda respondent památku navštívil. Bylo zkoumáno i to, zda má zájem takovou památku navštívit, pokud tak ještě neučinil nebo zda vědomě odmítá takovou památku navštívit.

Otázka č. 4: **Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte, jakou památku jste navštívil/a.**

- a. *Volná odpověď*

Cíl: Zjištění, jakou památku respondent navštívil. Umožněna volná odpověď z důvodu velkého množství památek.

Otázka č. 5: **Navštívil/a jste památku temného turismu spojenou s komunistickým režimem?**

- a. *Ano*
- b. *Ne, ale měl/a bych o to zájem*
- c. *Ne, nejel/a bych na takové místo*

Cíl: Zjištění, zda respondent památku navštívil. Bylo zkoumáno i to, zda má zájem takovou památku navštívit, pokud tak ještě neučinil nebo zda vědomě odmítá takovou památku navštívit.

Otázka č. 6: **Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte, jakou památku jste navštívil/a.**

a. Volná odpověď

Cíl: Zjištění, jakou památku respondent navštívil. Umožněna volná odpověď z důvodu velkého množství památek.

Otázka č. 7: **Pokud jste odpověděl/a alespoň na jednu z předchozích otázek (3. a 5.) ANO, byla tato památka přímo cíl Vaší cesty?**

a. Ano

b. Ne

Cíl: Zjištění, byla-li památka temného turismu přímo cílem jeho cesty nebo pouze součástí doprovodného programu nebo jiné akce.

Otázka č. 8: **Pokud jste navštívil/a památku temného turismu v České republice, co bylo motivací návštěvy? (více odpovědí)**

a. Zajímají mě dějiny mé země

b. Projížděl/a jsem kolem

c. Navštívil/a jsem vzpomínkovou akci

d. Nikdy bych nejel/a na místo, kde byl páchán zločin

e. Jiná odpověď

Cíl: Zjištění motivace návštěvy památky temného turismu. Možnosti byly uvedeny dle největší pravděpodobnosti návštěvy. Respondent dostal prostor i možnost vyjádřit svoji motivaci sám.

Otázka č. 9: **Pokud nenavštívil/a, uvažujete o návštěvě nějaké památky temného turismu v České republice?**

- a. *Ano*
- b. *Ne*

Cíl: Zjištění, zda respondent plánuje návštěvu, pokud tak dosud neučinil.

Otázka č. 10: **Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte proč.**

- a. *Volná odpověď*

Cíl: Zjištění, proč o návštěvě památky temného turismu uvažuje.

Otázka č. 11: **Pokud jste navštívil/a podobné místo u nás či ve světě, změnila návštěva této památky Váš pohled na život?**

- a. *Ano*
- b. *Ne, nezměnila*
- c. *Ne, protože jsem takové místo nenavštívil*

Cíl: Zjištění, zda návštěva památka temného turismu ovlivnila nebo zasáhla jeho život prožitkem. Případně ovlivnila jeho vnímání světa a života po návštěvě místa, kde se odehrávala lidská tragédie.

Otázka č. 12: **Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, jak se změnil Váš pohled na život?**

- a. *Volná odpověď*

Cíl: Zjištění, jak konkrétně byl zasažen návštěvou takového místa. Z důvodu různých možných prožitků byla zvolena volná odpověď.

Otázka č. 13: **Kde jste se o možnostech návštěvy těchto památek dozvěděl/a?**

- a. *Rodina, přátelé*
- b. *Škola*
- c. *Informační tištěné materiály (průvodci, brožury, noviny)*
- d. *Internet*
- e. *Jiná odpověď*

Cíl: Zjištění, jaká forma propagace památek nejvíce cílí na potenciální zájemce o návštěvu.

Otázka č. 14: **Myslíte, že propagace k návštěvě těchto míst je dostatečná?**

- a. *Ano*
- b. *Spíše ano*
- c. *Spíše ne*
- d. *Ne*
- e. *Nevím*

Cíl: Zjištění, za jak dostatečnou považuje respondent propagaci těchto míst.

Otázka č. 15: **Ocenil/a byste větší propagaci těchto míst?**

- a. *Ano, rád bych se dozvěděl/a, jaké památky je možné navštívit*
- b. *Ne, nemělo by to na moje rozhodování vliv*
- c. *Nepokládám masovou propagaci pietních míst za vhodnou*
- d. *Nezajímá mě to*

Cíl: Zjištění, do jaké míry by respondent uvítal zvýšenou propagaci míst a pokud by to mělo vliv na rozhodnutí o jeho návštěvě. Byla zmíněna i otázka etiky v případě propagace takové památky.

Otázka č. 16: **Pohlaví.**

- a. *Muž*
- b. *Žena*

Cíl: Zjištění, jakou roli ve znalosti nebo vnímání těchto památek hraje pohlaví.

Otázka č. 17: **Věk.**

- a. *18 a méně let*
- b. *19 – 30 let*
- c. *31 – 45 let*
- d. *46 – 59 let*
- e. *60 a více let*

Cíl: Zjištění, jakou roli ve znalosti nebo vnímání těchto památek hraje věk.

Otázka č. 18: **Kraj trvalého bydliště.**

- a. *Hlavní město Praha*
- b. *Středočeský kraj*
- c. *Jihočeský kraj*
- d. *Plzeňský kraj*
- e. *Karlovarský kraj*
- f. *Ústecký kraj*
- g. *Liberecký kraj*
- h. *Královehradecký kraj*
- i. *Pardubický kraj*
- j. *Kraj Vysočina*
- k. *Jihomoravský kraj*
- l. *Olomoucký kraj*

m. Moravskoslezský kraj

n. Zlínský kraj

o. Jiný stát

Cíl: Zjištění, jak rozhodující faktor je místo bydliště, respektive vzdálenost od památek.

5.3.2 Vyhodnocení dotazníku

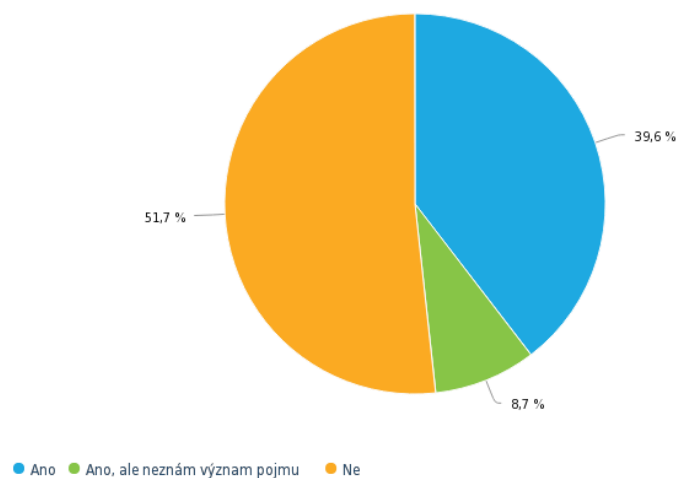

Otázka č. 1: **Znáte pojem temný turismus – dark tourism?**

Typ: uzavřená, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď: Z 576 lidí odpovědělo zamítavě 298 (51,7 %) dotazovaných. 228 (39,6 %) respondentů zná pojem. 50 (8,7 %) neví, co znamená, ale znají ho.

Výsledek: Většina respondentů termín nezná. Ale oproti tomu se objevil nemalý počet těch, kteří pojem znají. Malé procento lidí uvedlo, že pojem zná, ale neví, co znamená.

Graf 1 Znalost pojmu temný turismus

Zdroj: vlastní zpracování

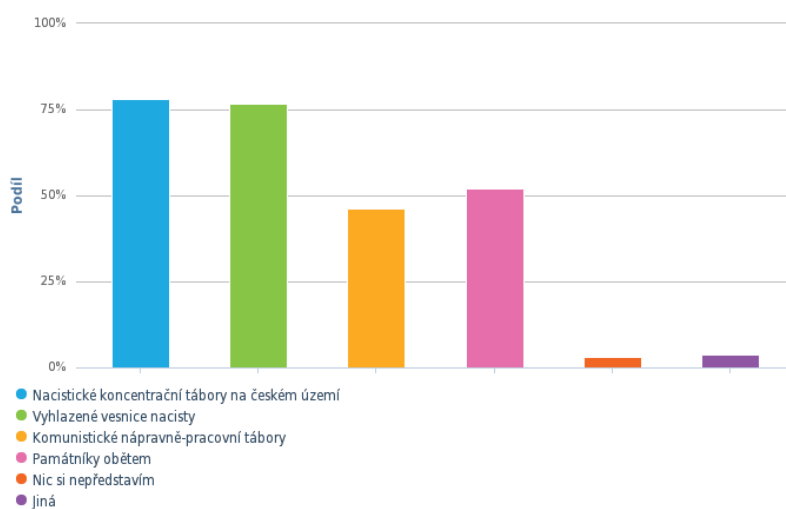
Otázka č. 2: **Co si představíte pod pojmem památné místo v České republice spojené s tragickou událostí?**

Typ: polouzavřená, povinná, více možností; Odpovědělo: 576

Odpověď: 450 (78,1 %) respondentů si vybavilo nacistické koncentrační tábory a 442 (76,7 %) vyhlazené vesnice nacisty. 300 (52,1 %) dotazovaných

si představilo památníky obětem a až na čtvrtém místě uvedlo 266 (46,2 %) lidí památky po období komunismu. Zanedbatelné procento lidí si nepředstavilo nic i při daných možnostech a ve volné odpovědi se nejčastěji objevovaly pojmy – bojiště, vysídlené vesnice v pohraničí nebo bývalé věznice. Nejčastější kombinace odpovědí se objevovala u prvních dvou možností.

Výsledek: Je zřejmé, že památky nacismu jsou veřejnosti dobře známé. Vzhledem k tomu, že památky z období komunismu skončily až na čtvrtém místě, je možné označit výsledek této otázky tak, že v poměru s nacismem jsou tyto památky v menším povědomí veřejnosti.

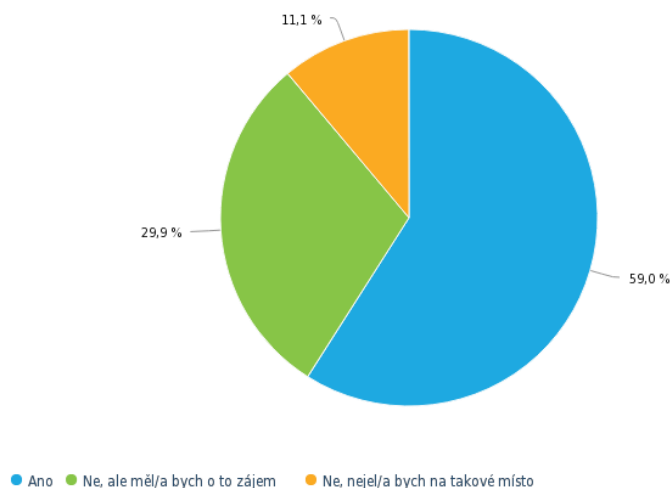
Graf 2 Představy o pojmu památné místo spojené s tragickou událostí
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 3: Navštívil/a jste památku temného turismu spojenou s nacistickým režimem?

Typ: uzavřená, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď: Z celkového počtu navštívilo 340 (59 %) respondentů památku temného turismu spojenou s nacismem. Dalších 172 (29,9 %) takovou památku nenavštívilo, ale má zájem tak učinit. Třetí odpověď byla pro ty, kteří odmítají takové místo navštívit, i přesto, že ho znají.

Výsledek: Většina takovou památku navštívila, a pokud tak ještě neučinili, mají zájem ji navštívit. Malý podíl respondentů takové místo navštívit odmítá i přesto, že si uvědomují jejich existenci.

Graf 3 Návštěva památky po období nacismu
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 4: **Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte, jakou památku jste navštívil/a.**

Typ: otevřená, filtrační, nepovinná; Odpovědělo: 330

Odpověď: Osvětim – 94 (28,5 %)   Ležáky – 46 (13,9 %)
Terezín – 216 (65,5 %)   Lety – 12 (3,6 %)
Lidice – 104 (31,5 %)

Respondenti měli možnost uvést více možností a mezi nejčastější kombinace patřily Terezín a Osvětim; Terezín a Lidice; Lidice, Ležáky a Terezín. Tři respondenti uvedli stopy operace Anthropoid v Praze. Nejčastější návštěvy zahraničních míst kromě Osvětimi byly koncentrační tábory Dachau a Mauthausen.

Výsledek: Výzkum potvrdil, že Terezín je nejnavštěvovanější památka temného turismu spojená s nacismem v Čechách. Hned za ní byly Lidice, poté Ležáky a v minimální míře tábor Lety. Ze zahraničních míst jednoznačně koncentrační tábor Auschwitz v Polsku.

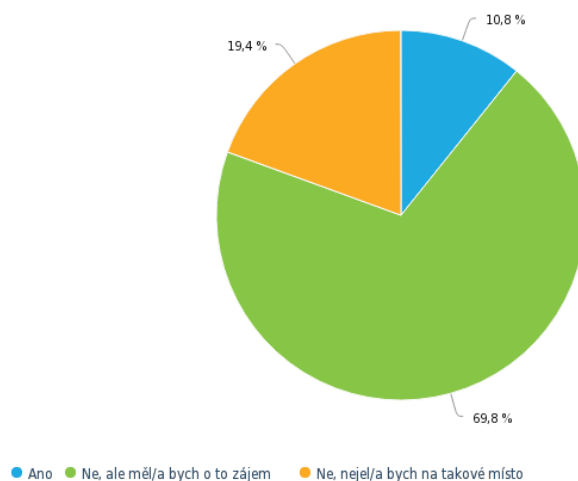

Otázka č. 5: **Navštívil/a jste památku temného turismu spojenou s komunistickým režimem?**

Typ: uzavřená, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď: Celkem 402 (69,8 %) dotazovaných takovou památku nenavštívilo, ale mělo by o to zájem. Pouze 62 (10,8 %) respondentů navštívilo památku temného turismu spojenou s komunismem. 112 (19,4 %) lidí odmítají takové místo navštívit.

Výsledek: Oproti nacismu je povědomí o těchto památkách mnohem menší. Lidé mají zájem památky navštívit, ale nevědí jaké a kde. Výzkum potvrdil, že památky po období komunismu nejsou v povědomí respondentů ukotveny.

Graf 4 Návštěva památky po období komunismu
Zdroj: Vlastní zpracování

Otázka č. 6: **Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte, jakou památku jste navštívil/a.**

Typ: otevřená, filtrační, nepovinná; Odpovědělo: 62

Odpověď: Jáchymov – 28 (45,2 %)   Uherské Hradiště – 2 (3,2 %)
Vojna – 12 (19,4 %)   P. J. Palacha a J. Zajíce – 8 (12,9 %)
Horní Slavkov – 4 (6,5 %)   P. obětím komunismu – 4 (6,5 %)
Respondenti měli možnost uvést více možností a v této otázce se neobjevilo nikdy více odpovědí než jedna památka.

Výsledek: Výzkum potvrdil, že Jáchymov je nejznámější památka po období komunismu. Oproti otázce ohledně nacismu je na první pohled jasně patrné, že tyto památky nejsou tak známé a ani tak navštěvované.

Otázka č. 7: **Pokud jste odpověděl/a alespoň na jednu z předchozích otázek (3. a 5.) ANO, byla tato památka přímo cíl Vaší cesty?**

Typ: uzavřená, filtrační, nepovinná; Odpovědělo: 402

Odpověď: 320 - Ano (79,6 %)

82 - Ne (20,4 %)

Výsledek: Většina respondentů uvedla, že památka byla přímo cílem jejich cesty. 82 dotázaných uvedlo, že uvedené památky nebyly hlavním programem jejich vycestování, ale pouze doprovodná akce.

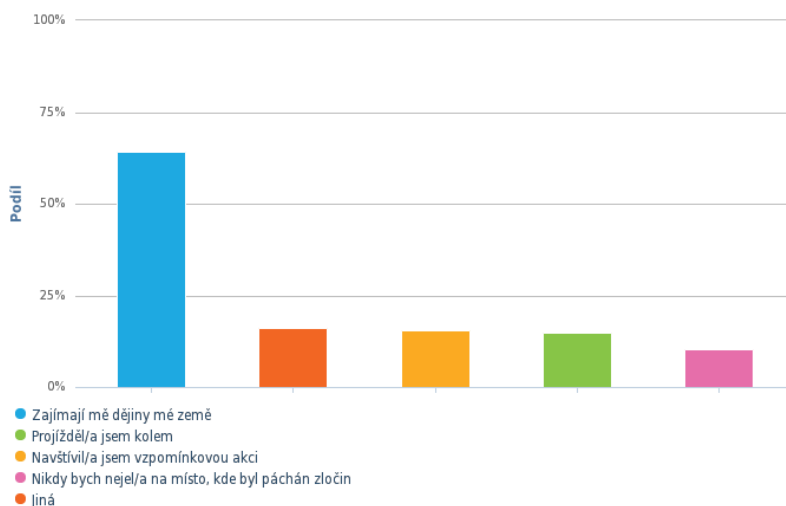
Otázka č. 8: **Pokud jste navštívil/a památku temného turismu v České republice, co bylo motivací návštěvy?**

Typ: polouzavřená, filtrační, nepovinná, více možností; Odpovědělo: 430

Odpověď: Celkem 276 (64,2 %) respondentů uvedlo, že takovou památku navštívilo z důvodu zájmu o dějiny České republiky. 70 (16,3 %) respondentů využilo možnosti jiné odpovědi. Odpověď ve všech těchto případech byla školní exkurze. Následovali odpovědi ve vyrovnaném počtu 66 (15,3 %) – návštěva vzpomínkové akce a 64 (14,9 %) dotázaných uvedlo, že projíždělo kolem. 44 (10,2 %) lidí využilo možnosti odpovědět negativně, že by nikdy nejeli na místo, kde byl páchan zločin.

Výsledek: Z toho výzkumu je zřejmé, že motivace většiny lidí je zájem o dějiny státu, ve kterém žije. Druhá nejpočetnější část respondentů uvedla ve volné odpovědi motivaci jako školní exkurzi, která byla z jedné třetiny doplněna slovy o povinnosti návštěvy – nebyla to tedy motivace jich samotných. Z dalších dvou odpovědí vyplývá, že motivací je i pořádání vzpomínkových akcí, které respondenty motivovaly k návštěvě. Z hlediska možné kombinace odpovědí byla

nejčastější zájem o dějiny a návštěva vzpomínkové akce zároveň. Případně školní exkurze a návštěva vzpomínkové akce.

Graf 5 Motivace návštěvy památky temného turismu v České republice
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 9: **Pokud nenavštívil/a, uvažujete o návštěvě nějaké památky temného turismu v České republice?**

Typ: uzavřená, filtrační, nepovinná; Odpovědělo: 406

Odpověď: Ano – 262 (64,5 %)

Ne – 144 (35,5 %)

Výsledek: Dvě třetiny dotázaných uvažuje o návštěvě takové památky, pokud tak ještě neučinili. Jedna třetina respondentů takovou návštěvu neplánuje.

Otázka č. 10: **Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte proč.**

Typ: otevřená, filtrační, nepovinná; Odpovědělo: 262

Odpověď: Ze zvědavosti – 66 (25,2 %)   Zájem o historii – 54 (20,6 %)

Ze zájmu – 42 (16 %)   Poznání – 28 (10,7 %)

Uctít památku – 48 (18,3 %)   Aplikace teorie – 24 (9,2 %)

Výsledek: Odpovědi byly velmi vyrovnané – nejvíce lidí by jelo ze zvědavosti či ze zájmu vlastního nebo historického. Uctít památku by jelo

48 respondentů. Aplikovat teoretické znalosti návštěvou místa 24 z nich. Z hlediska vyrovnanosti je možné vyvodit, že se může jednat také o kombinace uvedených motivací.

Otázka č. 11: **Pokud jste navštívil/a podobné místo u nás či ve světě, změnila návštěva této památky Váš pohled na život?**

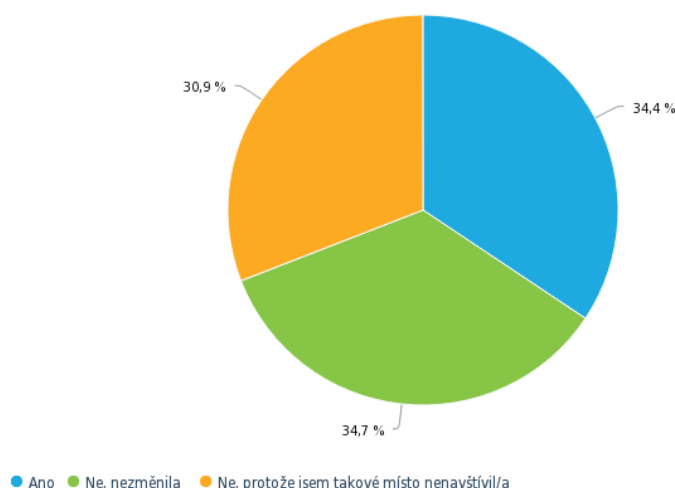
Typ: uzavřená, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď: Ano – 198 (34,4 %)

Ne, nezměnila – 200 (34,7 %)

Ne, protože jsem takové místo nenavštívil – 178 (30,9 %)

Výsledek: Odpovědi respondentů ohledně změny pohledu na život jsou prakticky vyrovnané v rámci desetin procent. Polovinu lidí tak návštěva takové památky skutečně zasáhne.

Graf 6 Změna pohledu na život po návštěvě památky temného turismu

Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 12: **Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, jak se změnil Váš pohled na život?**

Typ: otevřená, filtrační, nepovinná; Odpovědělo: 198

Odpověď: Přehodnocení priorit – 78 (39,4 %)

Cennost života – 60 (30,3 %)

Nedopustit další zločiny – 20 (10,1 %)

Soucit s oběťmi současných tragédií – 24 (12,1 %)

Více chránit lidská práva a hodnoty – 14 (7,1 %)

Nenávist k totalitním režimům – 2 (1 %)

Výsledek: Nejčastěji se jednalo o takový psychický zásah, že přehodnotili dosavadní životní priority a často uváděli, že jejich problémy jsou maličkosti. Vážili si více života a doby, ve které žijí. Současně apelovali, aby nebylo nikdy dopuštěno to opakovat, což souviselo s vyšší ochranou lidských práv a hodnot humanismu. Dva respondenti uvedli, že to v nich vyvolalo nenávist k totalitním režimům, kterou předtím v takové míře nepociťovali. V souvislosti s návštěvou Osvětimi uvedlo 14 respondentů, že už nikdy víc nechtějí zažít tak zdrcující zážitek a takovou památku již nenavštíví. Návštěva je silně zasáhla na celý život.

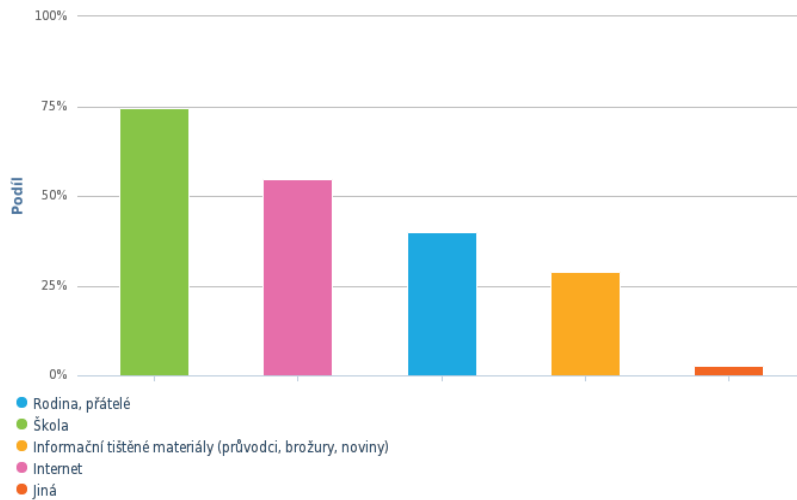

Otázka č. 13: **Kde jste se o možnostech návštěvy těchto památek dozvěděl/a?**

Typ: polouzavřená, povinná, více odpovědí; Odpovědělo: 576

Odpověď: Nejvíce respondentů v počtu 430 (74,7 %) označilo jako nositele informací o existenci a historii těchto památek vzdělávací instituce. Následovaly informace na internetu, kde 316 (54,9 %) lidí nachází potřebné údaje o možnosti návštěvy. Rodinu nebo přátelé označilo 330 (57,3 %) dotazovaných. Informační a tištěné materiály vybralo 166 (28,8 %) respondentů. V 16 (2,8 %) případech volné odpovědi uvedli respondenti dokumentární filmy a 2 (0,3 %) tento dotazník.

Výsledek: Největší nositel informací je škola. Důležitá součástí je také internet, na kterém v současnosti lidé tráví hodně času. Rodina a přátelé se ukázali také jako významná součást informovanosti. Zajímavostí je, že stále i v dnešní internetové době označilo téměř 29% dotázaných tištěné materiály.

Graf 7 Informační zdroje o existenci těchto památek
Zdroj: vlastní zpracování

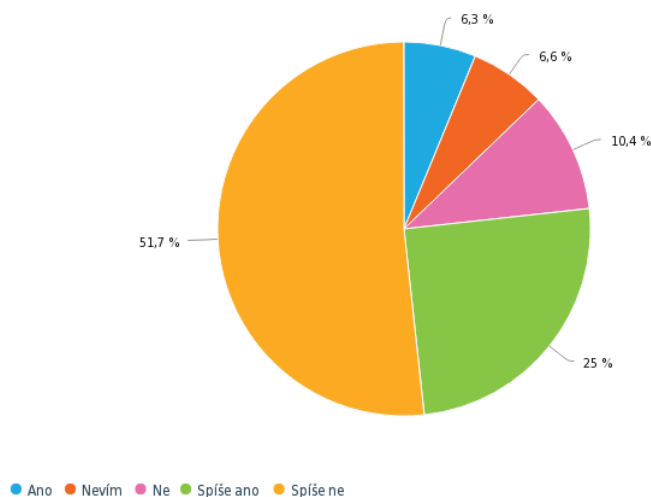

Otázka č. 14: **Myslíte, že propagace k návštěvě těchto míst je dostatečná?**

Typ: uzavřená, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď: Ano – 36 (6,3 %)   Ne – 60 (10,4 %)
                   Spíše ano – 144 (25 %)   Spíše ne – 298 (51,7 %)
                   Nevím – 38 (6,6 %)

Výsledek: Propagace památek temného turismu je spíše nedostatečná – myslí si více než polovina dotázaných. Čtvrtina respondentů uvedlo, že úroveň propagace je dostačující. Jasně ne převládá před jasným ano. Podle odpovědí respondentů by se památky měly více propagovat. Etika propagace je řešena v následující otázce.

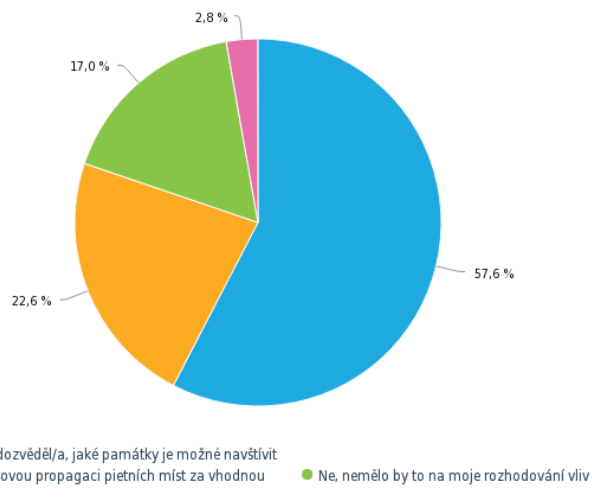
Graf 8 Hodnocení míry propagace památek temného turismu
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 15: **Ocenil/a byste větší propagaci těchto míst?**

Typ: uzavřená, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď: 332 (57,6 %) respondentů si přeje větší propagaci památek temného turismu, aby se dozvěděli, které z nich je možné navštívit. Proti tomu byla 130 (22,6 %) dotázaných, protože nepokládají masovou propagaci pietních míst za vhodnou. 98 (17 %) označilo, že by to na jejich rozhodování nemělo vliv a 16 (2,8 %) z nich to nezajímá a rozhodují se z vlastní iniciativy.

Výsledek: Respondenti by uvítali větší propagaci těchto míst, avšak s důrazem na zachování etiky a piety při propagaci, tzn. vyhnutí se nevhodným typům propagace a prostředků šíření. Na necelou pětinu by neměla taková propagace vliv.

Graf 9 Ocenění větší propagace památek temného turismu
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 16: **Pohlaví.**

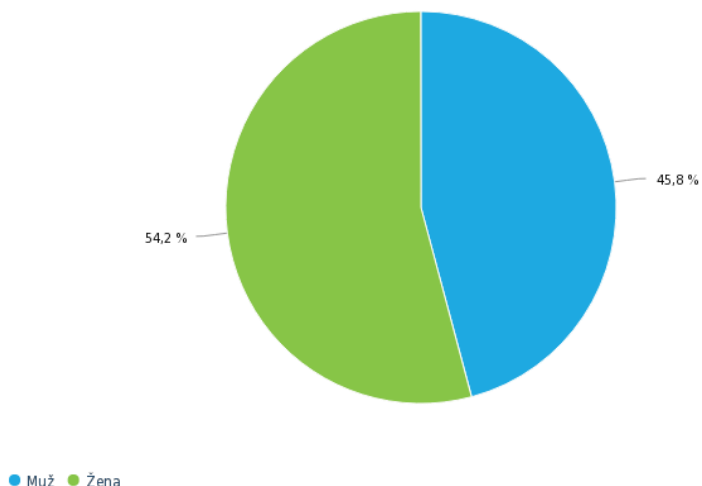
Typ: identifikační, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď: Muži – 264 (45,8 %)

Ženy – 312 (54,2 %)

Výsledek: I přes průběžné výkyvy byl v konečném výsledku přibližně zachován poměr pohlaví. Vliv pohlaví na tuto problematiku se neprojevil jako zásadní. V obou případech se objevovaly velmi podobné komentáře, včetně toho, že jedinci, kteří se o temný turismus zajímají nebo nezajímají, byli v obou skupinách poměrně vyrovnaní. Dotazníkem bylo zjištěno, že pohlaví neovlivňuje návštěvu památky temného cestovního ruchu.

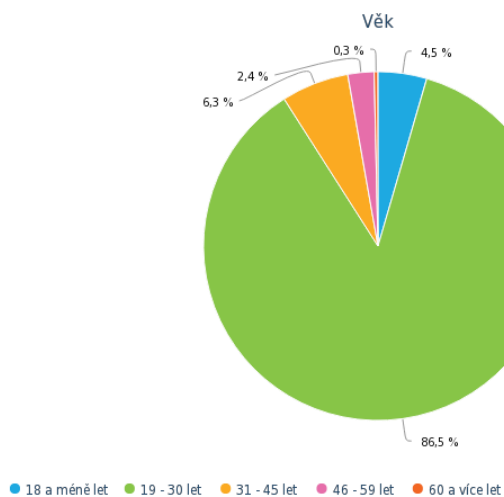

Graf 10 Pohlaví respondentů
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 17: **Věk.**

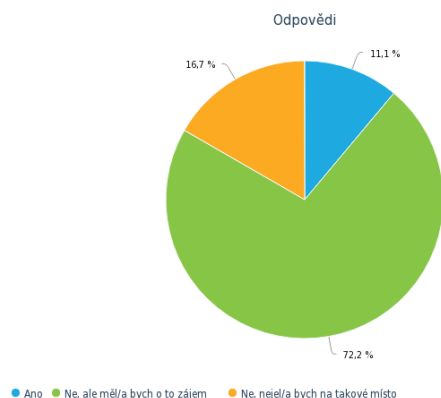
Typ: identifikační, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď:	Podíl (%)
19 – 30 let	498 (86,5 %)
31 – 45 let	36 (6,3 %)
18 a méně let	26 (4,5 %)
46 – 59 let	14 (2,4 %)
60 a více let	2 (0,3 %)

Graf 11 Věkové rozmezí respondentů
Zdroj: vlastní zpracování

Zajímavost: Odpovědi respondentů ve věkovém rozmezí 31 až 45 let v otázce č. 5 (Navštívil/a jste památku temného turismu spojenou s komunistickým režimem).

26 z 36 respondentů, tedy 72,2 % uvedlo, že takovou památku nenavštívili, ale měli by o to zájem.

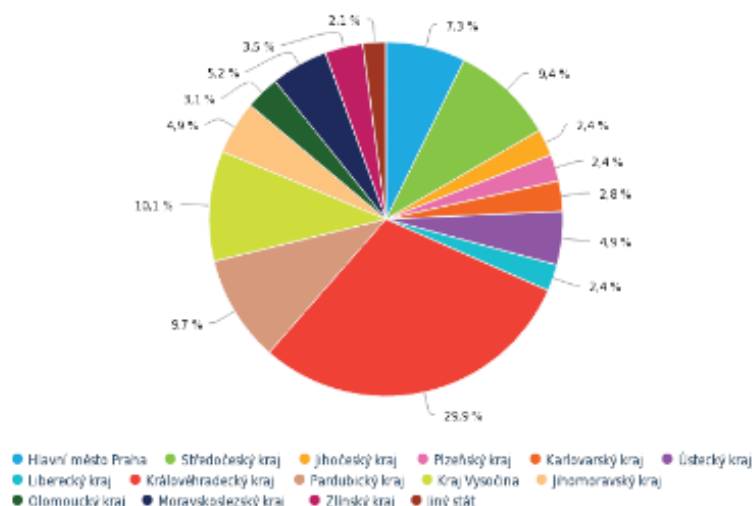
Graf 12 Zájem o návštěvu památky komunismu - respondenti 31 až 45 let
Zdroj: vlastní zpracování

Otázka č. 18: **Kraj trvalého bydliště.**

Typ: identifikační, povinná; Odpovědělo: 576

Odpověď:	Hlavní město Praha – 42 (7,3 %)	Středočeský – 54 (9,4 %)
	Jihočeský – 14 (2,4 %)	Plzeňský – 14 (2,4 %)
	Karlovarský – 16 (2,8 %)	Ústecký – 28 (4,9 %)
	Liberecký – 14 (2,4 %)	Královehradecký – 172 (29,9 %)
	Pardubický – 56 (9,7 %)	Vysočina – 58 (10,1 %)
	Jihomoravský – 28 (4,9 %)	Olomoucký – 18 (3,1 %)
	Moravskoslezský – 30 (5,2 %)	Zlínský – 20 (3,5 %)
	Jiný stát – Slovensko – 12 (2,1 %)	

Výsledek: Bylo zjištěno, že místo bydliště má vliv na návštěvu vzdálenějších památek. Nejznámější památka – Terezín, v rámci školních exkurzí je nejnavštěvovanější památkou. V rámci individuálního cestování také. U lidí ze vzdálenějších oblastí je vidět přímá úměra vzdálenosti a související dostupnosti památky temného turismu pro tyto respondenty.

Graf 13 Kraj trvalého bydliště respondentů
Zdroj: vlastní zpracování

5.3.3 Analýza výsledků

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že:

- I. **Pojem temný turismus není jasně ukotven u veřejnosti.** Návštěva těchto památek byla pro dotazované osoby známá. Pouze nebylo známo, že se tento druh turismu takto nazývá.
- II. **Propastný rozdíl povědomí o památnících nacismu a komunismu.** Oproti památníkům komunismu jsou památníky nacismu velmi dobře známé a velká většina je také navštívila. Mezi nejčastější cíl patřil jednoznačně Terezín, poté Lidice a Ležáky. Pozitivní zjištění – poměrově velká většina lidí plánuje takovou památku navštívit, pokud tak dosud neučinila. Malý podíl respondentů taková místa navštívit odmítá i přesto, že si uvědomují jejich existenci.
- III. **Památkám po období komunismu chybí dostatečná propagace.** Existuje velký zájem o návštěvu, ale respondenti nevědí, jaké památky existují a kde se nacházejí. Výzkum prokázal, že tyto památky nejsou v povědomí lidí ukotveny tak jako ty po období nacismu. Ti, kteří památky navštívili, označili za nejčastější cíl Jáchymov. Další památky se neobjevily vůbec nebo jen v zanedbatelné míře vzhledem k počtu respondentů.

- IV. **Motivace návštěvy je zájem o české dějiny a uctění obětí na pietní akci.**
Důraz na pořádání akcí, vzdělávacích seminářů a vzpomínkových akcí.
- V. **Památka temného turismu jako cíl.** V případě vycestování byl památník přímo cílem. V menší míře se jednalo o zajímavost v okolí jiného cíle.
- VI. **Škola a internet – největší nositel informací.** Figurovala ve velké míře i jako zprostředkovatel školních exkurzí, díky kterým navštívili památky i osoby, které by tak neučinili z vlastní iniciativy.
- VII. **Propagace památek je nedostatečná.** Avšak apel na vyhnutí se nevhodným typům propagace a prostředků šíření.
- VIII. **Místo bydliště má vliv.** Přímá úměra vzdálenosti s návštěvností.
- IX. **Pohlaví nemá vliv.** Zastánci i odpůrci byli v obou skupinách vyrovnání.
- X. **Přehodnocení priorit a cennost života.** Nejčastější zážitek z návštěvy.

6 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ A DISKUSE

Teoretická část vymezila důležité pojmy a období, která byla využita při zpracování praktické části bakalářské práce. Byly uvedeny definice a rozdělení, které bylo aplikováno na příkladech. Období byla chronologicky popsána jako historický podtext, který podnítl vznik uvedených konkrétních památek.

První část praktické části zkoumala vznik a historický vývoj památek a jejich současnou expozici. Dále se zabývala studiem výročních zpráv a webových stránek u jednotlivých vybraných památníků. Ty byly zpracovány do podkapitol tak, aby bylo možné porovnat jejich činnost, aktivity směrem k návštěvníkům, vzdělávací programy a prezentaci jednotlivých památníků na webových stránkách. Ty jsou důležitou součástí přenosu informací směrem k potenciálním zájemcům o návštěvu. V druhé části praktické části probíhal výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření. Na těchto výzkumech byly zjištěny následující výsledky.

Na základě dotazníkového šetření a prostudování výročních zpráv bylo zjištěno, že:

- I. **Pojem temný turismus není jasně ukotven u veřejnosti.** Návštěva těchto památek byla pro dotazované osoby známá. Pouze nebylo známo, že se tento druh turismu takto nazývá.
- II. **Propastný rozdíl povědomí o památnících nacismu a komunismu.** Oproti památníkům komunismu jsou památníky nacismu velmi dobře známé a velká většina je také navštívila. Mezi nejčastější cíl patřil jednoznačně Terezín, poté Lidice a Ležáky. Pozitivní zjištění – poměrově velká většina lidí plánuje takovou památku navštívit, pokud tak dosud neučinila. Malý podíl respondentů taková místa navštívit odmítá i přesto, že si uvědomují jejich existenci.
- III. **Památkám po období komunismu chybí dostatečná propagace.** Existuje velký zájem o návštěvu, ale respondenti nevědí, jaké památky existují a kde se nacházejí. Výzkum prokázal, že tyto památky nejsou v povědomí lidí ukotveny tak jako ty po období nacismu. Ti, kteří památky navštívili, označili

za nejčastější cíl Jáchymov. Další památky se neobjevily vůbec nebo jen v zanedbatelné míře vzhledem k počtu respondentů.

- IV. **Motivace návštěvy je zájem o české dějiny a uctění obětí na pietní akci.** Důraz na pořádání akcí, vzdělávacích seminářů a vzpomínkových akcí.
- V. **Památka temného turismu jako cíl.** V případě vycestování byl památník přímo cílem. V menší míře se jednalo o zajímavost v okolí jiného cíle.
- VI. **Škola a internet – největší nositel informací.** Figurovala ve velké míře i jako zprostředkovatel školních exkurzí, díky kterým navštívili památky i osoby, které by tak neučinili z vlastní iniciativy.
- VII. **Propagace památek je nedostatečná.** Avšak apel na vyhnutí se nevhodným typům propagace a prostředků šíření.
- VIII. **Místo bydliště má vliv.** Přímá úměra vzdálenosti s návštěvností.
- IX. **Pohlaví nemá vliv.** Zastánci i odpůrci byli v obou skupinách vyrovnání.
- X. **Přehodnocení priorit a cennost života.** Nejčastější zážitek z návštěvy.

Analýza výsledků umožnila odpovědět na výzkumné otázky:

- I. **Jsou památky z období nacismu známější a navštěvovanější než z období komunismu?**

ANO. Na základě studia výročních zpráv byla zjištěna návštěvnost a činnost památníků, která to jasně prokázala. Jako další důkaz slouží dotazník, ve kterém respondenti jednoznačně potvrdili míru povědomí o památkách z těchto období.

- II. **Je škola hlavní informační a poznávací zdroj?**

ANO. Dotazníkové šetření potvrdilo, že školní instituce jsou hlavním nositelem znalostí o historii a fungují i jako prostředník k návštěvě památek pomocí školních exkurzí. Spolupráce památníků se školami je tak velmi důležitá pro informovanost mládeže a předání odkazu dalším generacím.

III. **Je Terezín nejznámější a nejnavštěvovanější památka temného turismu v České republice?**

ANO. Studium výročních zpráv a zejména dotazníkové šetření potvrdilo, že Terezín figuruje jako nejznámější památka v České republice. Výroční zprávy obsahují informace o bohatých aktivitách směrem k veřejnosti. Zpětná vazba od respondentů potvrdila, že tyto aktivity jsou cíleny správným směrem a většina lidí nejen Terezín zná, ale také ho navštívila.

IV. **Je propagace památek směrem k veřejnosti dostatečná?**

NE – v případě památek komunistických. Velmi důležité je zdůraznit, že památky po období nacismu dbají na propagaci prostřednictvím internetu, sociálních sítí a nespočtem vzdělávacích programů a prezentací na veletrzích cestovního ruchu. Tyto informace bylo možné vyhledat ve výročních zprávách. Nedostatečná propagace se tak týká výhradně památek z období komunismu. Dotazník potvrdil, že tyto památky jsou u dotazovaných téměř neznámé.

V. **Je webová stránka důležitou součástí propagace památky?**

ANO. Internetová propagace je naprosto nezbytná. Dotazník prokázal, že informace na internetu vyhledává více než polovina lidí. Důležitou součástí jsou i sociální sítě, které jsou v dnešní době velmi populární a užívané. V současnosti má svůj profil na sociálních sítích velké spektrum lidí a prostřednictvím těchto stránek se mohou památky prezentovat velmi širokému okruhu potenciálních návštěvníků.

VI. **Je hlavní motivací k návštěvě zájem o historii?**

ANO. Dotazníkové šetření prokázalo, že nejčastější motivace k návštěvě je v podobě zájmu o historii a uctění obětí na pietní akci. Velmi důležitou roli hrají školní exkurze, které přivedou žáky a studenty na místa, o kterých se učí. Ti pak mohou posléze získat zájem o návštěvu dalších míst a budují v nich tak touhu po poznání a vzdělání.

7 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

Výsledky prokázaly, že zločiny nacismu jsou zapsány a připomínány ve velké míře a veřejnost má o těchto věcech určité povědomí. V případě památek období komunismu by se nad tímto tvrzením dalo polemizovat. Je to dáno především tím, že na nacismus je nahlíženo jako na období represí, strachu a teroru ze strany okupantů. Byl v něčem komunistický režim v padesátých letech jiný? Otázka, na kterou se z hlediska zkoumání vzniku a historie památek dá odpovědět pouze tak, že nebyl.

Autorovy domněnky, proč se na komunismus nahlíží jinak:

- a. **Zákaz symbolů a ideologie.** Hákový kříž nebo runy SS jsou v Evropě symbolem, který je plošně zakázán a jejich užití je trestné. V případě srpu a kladiva se jedná o běžně užívaný symbol. Komunistická strana nebyla zakázána a v současnosti hlasuje o zákonech, její poslanci sedí ve výborech a rozhodují o dění v zemi. V případě vlny nacionálního socialismu se jedná o extremismus a netolerované jednání. Je to jednání nepřípustné a společnost jej musí odmítnout. Stejný případ je však i vzestup krajní levice.
- b. **Školství.** 27 let po sametové revoluci je vzhledem k rozsahu dějin stále velmi moderní nedávná doba. Autor z vlastní zkušenosti podotýká, že moderní dějiny České republiky se ve školách vyučují jen okrajově na konci čtvrtého ročníku. Studenti, kteří nejeví vlastní zájem o historii tak nemají dostatečný čas k poznání všech skutečností, které se během 41 letého období komunismu odehrávaly na území republiky.
- c. **Zklamání z porevolučního vývoje.** Rozkradení republiky a nynější politické poměry napomáhají k tomu, že někteří lidé vzpomínají, že jim bylo za komunismu lépe a jeho zločiny v paměti úmyslně nebo nevědomě potlačují. Nemusí tak mít zájem navštívit památníky politických perzekucí ze strany komunistické strany.
- d. **Prezentace v televizi.** Dochází k tomu, že na televizních obrazovkách jsou reprízovány politicky agitační seriály tehdejšího režimu, které jsou u diváků

velmi oblíbené. Námět na výzkum – z jakého důvodu lidé tyto pořady sledují a co v nich vyvolávají – nostalgie, zábava? Z hlediska porovnání těchto období autor zdůrazňuje jednu absurdní věc. Dokázal by si někdo z těchto diváků představit, že by byl každoročně reprízován detektivní seriál, kde vyšetřuje SS-Sturmbannführer zločiny v tehdejší Protektorátu?

Doporučení autora pro vedení komunistických památek na základě výzkumů:

- a. **Propagace.** Bylo prokázáno, že je naprosto nedostatečná a lidé i v případě zájmů neví, kde se památky nachází, v jakém jsou stavu a jak fungují.
- b. **Organizace.** Naučné stezky jsou zaštitovány nadšenci nebo občanským sdružením. V případě Jáchymovského pekla spravuje jednu zastávku Sokolovské muzeum. Návrhem by bylo vytvoření státních příspěvkových organizací, které by tyto památníky organizačně vedly a fungovaly po vzoru památníků v Terezíně a Lidicích.

Organizace zájezdů temného cestovního ruchu.

- a. **Absence cestovní kanceláře zaměřené pouze na temný turismus.** Výzkum potvrdil, že lidé mají o tyto památky zájem. Zároveň bylo zjištěno, že z dostupných informací, které jsou v reálném čase dohledatelné, nebyla nalezena cestovní kancelář, která by se věnovala těmto památkám. Otázkou zůstává etika při propagaci zájezdů na tato místa. Temný turismus tak znamená v České republice především individuální cestování, pokud se nejedná o exkurze pořádané vzdělávacími institucemi.

Postavení památek v cestovním ruchu dle výsledků výzkumů.

Dalo by se označit za silné a poměrně zakotvené. Průkazným nárůstem počtu návštěvníků z informací uvedených ve výročních zprávách je možné potvrdit, že zájem o památky temného turismu v České republice rok od roku stoupá. Dle vyhodnocení výzkumu je možné tvrdit, že temný turismus se v České republice dynamicky rozvíjí, lidé mají zájem tyto památky navštěvovat a památníky pracují na zlepšení služeb, které návštěvníkům poskytují.

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

8.1 Tištěné zdroje

- [1] BÍLEK, Jiří. Pétépáci aneb Černí baroni úplně jinak. Plzeň: Nava, 1996. 165 s. ISBN 80-85254-71-9.
- [2] BIRAN, A., PORIA, Y., OREN, G. Sought experiences at dark heritage sites. *Annals of Tourism Research*, 2011, vol. 38, no. 3, s. 820 – 841.
- [3] CRAIG, D., THOMPSON, C. Surrealist Pilgrims, Melting Clocks in Marble Halls: Dark Tourism for Postmodern World. In: *Controversies in Tourism*. Wallingford: CABI. 2012.
- [4] DALE, C., ROBINSON, N. Dark Tourism. In: ROBINSON, P., HEITMANN, S. a DIEKE, P. *Research Themes for Tourism*. Wallingford: CABI. 2011.
- [5] HAVRÁNEK, B., BĚLIČ, J., a kol.: *Slovník spisovného jazyka českého I-VIII*. 2. vyd. Praha: Academia 1989, ISBN 978-80-7106-980-5.
- [6] HEYWOOD, Andrew a Andrew GAMBLE. *Politické ideologie*. Překlad Vladimír Drábek. Praha: Victoria Publishing, 1994. 293 s. ISBN 80-85865-10-6.
- [7] KELMAN, I. & DODDS, R. Developing a Code of Ethics for Disaster Tourism. *International Journal Of Mass Emergencies & Disasters*, 27(3). 2009. s. 272 – 296.
- [8] KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 208 s. ISBN 978-80-247-4603-6.
- [9] KRAMULOVÁ, Daniela. Místa smrti - děsí a vzrušují zároveň. *Psychologie dnes*. 2012, 2012 (červen), s. 24 - 26.
- [10] LEE, C., BENDLE, L. J., YOON, Y. & KIM, M. Thanatourism or peace tourism: perceived value at a North Korean resort from an indigenous perspective. *International Journal Of Tourism Research*, 14(1). 2012. s. 71 – 90.
- [11] LEVITT, L. Death on Display: Reifying Stardom through Hollywood's Dark Tourism. *Velvet Light Trap: A Critical Journal Of Film & Television*, (65). 2010. s. 62 – 70.
- [12] LISLE, D. Gazing at Ground Zero: Tourism, Voyeurism and Spectacle. *Journal For Cultural Research*, 8(1). 2004. s. 3 – 21.
- [13] MOWATT, R. A., CHANCELLOR, C. H. Visiting death and life: Dark Tourism and Slave Castles. *Annals of Tourism Research*, 2011, vol. 38, no. 4, s. 1410 – 1434.
- [14] NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*. 2. vydání. Praha: Academia, 2009. 620 s. ISBN 978-80-200-1680-5.
- [15] NAVRÁTIL, Josef, PÍCHA, Kamil. Motivace k účasti na aktivitách temného cestovního ruchu. *Czech Journal Of Tourism*. Brno: Masaryk University, 2012, 2012(02), 156 - 167. ISSN 1805-3580.

- [16] NEČAS, Ctibor. Holocaust českých Romů. Vyd. 1. Praha: Prostor, 1999. 173 s. ISBN 80-7260-022-2.
- [17] PETRÁŠOVÁ, Ludmila. Vězeňské tábory v Jáchymovských uranových dolech 1949–1961 In VEVER, Václav - BABKA, Lukáš. Za svobodu a demokracii III: Třetí (protikomunistický) odboj. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, 2002, s. 56–58
- [18] SHARPLEY, R. Shedding light on dark tourism: An introduction. In Sharpley, R. and Stone, P. R. (Eds.) The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism. Bristol: Channel View Publications, 2009. s. 3 – 22.
- [19] SCHACKLEY, M., Ladkin, A. & BENETT, M. M. Dark Tourism: The attraction of death and disaster. *Tourism & Hospitality Research*, 4(2). 2002. s. 183
- [20] SMITH, W. The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism. *Annals Of Tourism Research*, 37(3). 2010. s. 867 – 869.
- [21] STONE, P. R. Death, Dying and Dark Tourism in Contemporary Society: A Theoretical and Empirical Analysis. School of Sport, Tourism & The Outdoors University of Central Lancashire. 2010.
- [22] STONE, P. R. Prison: Cultural Memory and Dark Tourism. *Journal Of Vacation Marketing*. 15(2). 2009. s. 195 – 197.
- [23] STONE, P. R. Dark tourism and significant other death: Towards a model of mortality mediation. *Annals Of Tourism Research*, 39(3). 2012. s. 1 565 – 1 587.
- [24] ŠÍPEK, Jiří. Úvod do geopsychologie: svět a putování po něm v kontextu současné doby. Vyd. 1. Praha: ISV, 2001. 164 s. Psychologie (ISV). ISBN 80-85866-70-6.
- [25] TOMKOVÁ, Eva. Temná turistika. Proč nás lákají místa velkých tragédií. *Psychologie dnes*. 2012, 2012 (červen), s. 20 - 23.
- [26] TROUSIL, M. A JAŠÍKOVÁ, V. Úvod do tvorby odborných prací. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 240 s. ISBN 978-80-7435-542-4
- [27] VENCLOVÁ, K. A KOL. Geopsychologie a ekopsychologie v cestovním ruchu. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 242 s. ISBN 978-80-7435-540-0.
- [28] WINTER, C. Battlefield visitor motivations: explorations in the Great War town of Ieper, Belgium. *International Journal Of Tourism Research*, 13(2). 2001.
- [29] ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. Výkladový slovník cestovního ruchu. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2012. 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.
- [30] ZELENKA, J. Cestovní ruch – marketing. 3. vydání přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 247 s. ISBN 978-80-7435-543-1
- [31] ZELENKA, J. Výzkum kognitivních a mentálních map. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, 192 s. ISBN 978-80-7041-323-4.

8.2 Internetové zdroje

- [1] *ABC History* [online]. Koncentrační tábory. Nacistické pracovní, koncentrační a vyhlazovací tábory [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.abchistory.cz/koncentracni-tabory.htm>
- [2] *Anne Frank Guide* [online]. Téma antisemitismus [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.annefrankguide.net/cs-CZ/bronnenbank.asp?oid=3500>
- [3] *Archiv bezpečnostních složek* [online]. Sběrné, internační, pracovní tábory a tábory nucených prací. 2013 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.abscr.cz/cs/pruvodce-po-fondech-a-sbirkach-j1>
- [4] *Atlas Česka* [online]. Pražská památná místa [cit. 2016-03-26]. Dostupné z: <https://www.atlasceska.cz/praha/pamatna-mista>
- [5] BÁRTA, Milan. *Stopy totality: Dějiny 1948 - 1960. Dějiny komunistické totality v Česku v letech 1948 - 1960.* [online]. 2010 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://www.stopytotality.org/ke-stazeni/dejiny-1948-1960>
- [6] BLAŽEK, Petr. *Totalita: Pomník obětem komunismu* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/pomnik/pomnik_praha_001.php
- [7] BLAŽEK, Petr. *Totalita: Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce* [online]. [cit. 2016-04-13]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/pomnik/pomnik_praha_003.php
- [8] BURSÍK, Tomáš. Ústav pro studium totalitních režimů: Vězeňská zařízení - Trestanecké pracovní tábory na Hornoslavkovsku. *Paměť a dějiny* [online]. 2007, **2007**(01) [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/0701-162-166.pdf>
- [9] *Czech Tourism* [online]. Charakteristika a význam cestovního ruchu v Česku [cit. 2016-03-28]. Dostupné z: <http://old.czechtourism.cz/didakticke-podklady/1-charakteristika-a-vyznam-cestovniho-ruchu-v-cesku/>
- [10] DANIELOVÁ, Kateřina. *Rexter: Přehled vybraných teorií rasismu* [online]. 2006, **2006**(02) [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.rexter.cz/prehled-vybranych-teorii-rasismu/2006/11/01/>
- [11] DRDA, Adam. *Český rozhlas - Rádio Česko: Gulag - o sovětských lágrech, v nichž skončily i stovky Čechů* [online]. 2012 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/pribehy/_zprava/gulag-o-sovetskych-lagrech-v-nichz-skoncily-i-stovky-cechu—1080540
- [12] *Gulag* [online]. Historie Gulagu. 2015 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.gulag.cz/cs/historie-gulagu>

- [13] *Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze* [online]. Památník romského holocaustu v Hodoníně u Kunštátu - Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze odborným garantem projektu. 2012 [cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/2012/11/pamatnik-romskeho-holocaustu-v-hodonine-u-kunstatu-filozoficka-fakulta-univerzity-karlovy-v-praze-odbornym-garantem-projektu/>
- [14] *Holocaust* [online]. Nacistická ideologie [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/konecne-reseni-zidovske-otazky/konecne-reseni-zidovske-otazky-v-evrope/nacisticka-ideologie/>
- [15] HONSOVÁ, Karolína. *Moderní dějiny: Systém nacistických koncentračních táborů 1933 - 1945* [online]. 2013 [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/system-nacistickykh-koncentracnich-taboru-1933-1945/>
- [16] *Hornické muzeum Příbram* [online]. Památník Vojna Lešetice - Muzeum obětí komunismu a dějin uranového hornictví [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.muzeum-pribram.cz/cz/pamatnik-vojna-lesetice/z-historie/>
- [17] *Iuridictum* [online]. Okupace [cit. 2016-03-29]. 2014 Dostupné z: <http://iuridictum.pecina.cz/w/Okupace>
- [18] *Jan Palach* [online]. Místa paměti [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: <http://www.janpalach.cz/cs/default/mista-pameti>
- [19] KOURA, Petr. *A2: Svornost, Rovnost, Bratrství a zapomnění* [online]. 2005 [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2005/3/svornost-rovnost-bratrstvi-a-zapomneni>
- [20] KREJČIŘÍK, Milan. *Totalita: Volby 1946* [online]. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/volby/volby_1946.php
- [21] *Lety Memorial* [online]. Historie [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: http://lety-memorial.cz/history_cz.aspx
- [22] LHOTKA, Petr. *Holocaust: Cikánský tábor v Letech* [online]. 2015 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.holocaust.cz/dejiny/koncentracni-tabory-a-ghetta/cikansky-tabor-v-letech/>
- [23] *Lidice* [online]. Pomník dětských obětí války [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.lidice.info/pomnik-detskykh-obeti.php>
- [24] *Lutín* [online]. Internační tábory v Čechách [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: http://www.lutin.cz/fotky/historie/internacni_tabory_v_zechach.pdf

- [25] MACH, Vladimír. *Totalita: Komunistická strana Československa (KSČ)* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/s_ksc.php
- [26] *Management mania* [online]. Motivace, motivování a motivační teorie [cit. 2016-03-27]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/motivace-a-motivovani>
- [27] MAREK, Jindřich. *Vojenský historický ústav Praha: Ústav na Heydricha byl vojenskou operací Anthropoid* [online]. 2013 [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/utok-na-heydricha-byl-vojenskou-operaci-anthropoid/>
- [28] *Město Jáchymov* [online]. Historie [cit. 2016-04-09]. Dostupné z: <http://www.mestojachymov.cz/historie/d-1026/p1=2110>
- [29] *Město Terezín* [online]. Historie města. [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.mesto-terezin.cz/historie-mesta.php>
- [30] MICHÁLEK, Emanuel. Naše řeč: Ještě k původu slova holokaust. *Naše řeč* [online]. 1994, 77(5), 271 - 272 [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7219>
- [31] *Moderní dějiny* [online]. Lidové soudy a popravy [cit. 2016-03-30]. 2011. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/lidove-soudy-a-popravy/>
- [32] *Muzeum Sokolov* [online] Muzeum - Štola č. 1 Jáchymov [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.omks.cz/cz/vypis.php?typ=sekce&id=28>
- [33] *Muzeum Sokolov* [online]. Hornické muzeum Krásno (areál cínového dolu Vilém) [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: <http://www.omks.cz/cz/vypis.php?typ=krasno>
- [34] *Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského* [online]. Památník Hodonín u Kunštátu [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.npmk.cz/pamatnik-Hodonin-u-Kunstatu>
- [35] *Obec Lidice* [online] Lidice [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.obec-lidice.cz/historie-obce/>
- [36] *Památník Ležáky* [online]. Historie osady Ležáky [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.lezaky-memorial.cz/pamatnik/pietni-uzemi/historie-osady-lezaky/>
- [37] *Památník Lidice* [online] Historie obce Lidice. 2015 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.lidice-memorial.cz/pamatnik/pamatnik-a-pietni-uzemi/historie-obce-lidice/>
- [38] *Permon - občanské sdružení: Naučná stezka uranovým revírem - Uranová Golgota* [online]. [cit. 2016-04-14]. Dostupné z: <http://www.permon.net/nase-projekty>

- [39] *Pevnost Terezín* [online]. Historie pevnosti. 2013 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://fort-terezin.cz/historie-pevnosti-terezin/historie-pevnosti.html>
- [40] *Politických vězňů* [online]. Pomocné technické prapory (PTP) [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.politictivezni.cz/pomocne-technicke-prapory.html>
- [41] *Politických vězňů* [online]. Rozmanitost vězeňské společnosti v československých věznicích [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.politictivezni.cz/rozmanitost-vezenske-spolecnosti-v-ceskoslovenskych-veznicich.html>
- [42] *Politických vězňů* [online]. Koncert pro Jáchymov - obnovení naučné stezky [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: http://www.politictivezni.cz/koncert_pro_jachymov.html
- [43] *Politických vězňů* [online]. Vězení a pracovní tábory v Československu [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.politictivezni.cz/vezeni-a-pracovni-tabory-v-ceskoslovensku.html>
- [44] *Politických vězňů* [online]. Hledání nepřítelů - politické procesy v Československu. 2012 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.politictivezni.cz/politicke-procesy-v-ceskoslovensku.html>
- [45] *Romea* [online]. Václav Havel před 20 lety v Letech u Písku: Hrůzy, které plodí rasismus, známe. Nedopustíme, aby se opakovaly. 2015 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/vaclav-havel-pred-20-lety-v-letech-u-pisku-hruzy-ktere-plodi-rasismus-zname-nedopustme-aby-se-opakovaly>
- [46] SIVOŠ, Jerguš. *Totalita: Tábory nucených prací (TNP) v Československu* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vez/vez_tnp.php
- [47] *Slovník cizích slov ABZ* [online]. Represe. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/represe>
- [48] *Slovník cizích slov ABZ* [online]. Persekuce, perzekuce. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/perzekuce-persekuce>
- [49] *Slovník cizích slov ABZ* [online]. Mukl. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/mukl>
- [50] SOVADINA, Jiří. *Moderní dějiny: Památník Vojna Lešetice - Muzeum obětí komunismu* [online]. 2013 [cit. 2016-04-11]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/pamatnik-vojna-lesetice-muzeum-obeti-komunismu/>
- [51] STRAKA, Pavel. *Za pomníčky - projekt Památníku Terezín: Hodonín u Kunštátu* [online]. 2014 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://zapomnicky.pamatnik-terezin.cz/index.php/tabory-kategorie-test/282-hodonin-u-kuntatu>

- [52] ŠMÍČEK, Petr. *Moderní dějiny: Norimberské zákony z roku 1935* [online]. 2009 [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/norimberske-zakony-z-roku-1935/>
- [53] ŠMÍD, Michal. *Ústav pro studium totalitních režimů: Romové v letech za války umírali na tyfus, jiné čekala Osvětim* [online]. 2015 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/romove-v-letech-za-valky-umirali-na-tyfus-jine-cekala-osvetim-ptf-/valka.aspx?c=A150414_084654_domaci_wlk
- [54] TOMEK, Prokop. *Totalita: Věžeňství - věznice Horní Slavkov* [online]. [cit. 2016-04-12]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vez/vez_vez_slavkov_h.php
- [55] *Taggmanager* [online] Jáchymovské peklo [cit. 2016-04-10]. Dostupné z: <http://www.taggmanager.cz/reference/trail/256>
- [56] *Totalita* [online]. Proces s vedením záškodnického spiknutí proti republice - proce s Miladou Horákovou [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/proc/proc_horakovam.php
- [57] *Totalmag* [online]. První justiční vražda v komunistickém Československu (Heliodor Píka) [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.totalmag.cz/spolecnost/67-zajimavosti-kolem/3528-prvni-justini-vrada-v-komunistickem-eskoslovensku-heliodor-pika.html>
- [58] TOTEV, Jonko. *Totalita: Únor 1948* [online]. [cit. 2016-03-31]. Dostupné z: <http://www.totalita.cz/1948/1948.php>
- [59] *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Rudolf Slánský [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-slansky>
- [60] *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. Chronologie událostí 20. a 21. srpna 1968 [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/srpen-1968-chronologie>
- [61] *Význam slova* [online]. Komunismus [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.vyznam-slova.com/komunismus>
- [62] *Výroční zpráva o činnosti 2014* [online]. Terezín: Památník Terezín, c2016 [cit.: 2016-04-07]. Dostupné z: http://www.pamatnik-terezin.cz/?dl_id=467.pdf
- [63] *Výroční zpráva o činnosti 2015* [online]. Lidice: Památník Lidice, c2016 [cit.: 2016-04-07]. Dostupné z: http://www.lidice-memorial.cz/fileadmin/user_upload/doku/vyrocní_zprava_2015/2015-Vyrocní_zprava.pdf
- [64] *Výroční zpráva o činnosti 2015* [online]. Sokolov: Muzeum Sokolov, c2016 [cit.: 2016-04-11]. Dostupné z: http://www.omks.cz/cz/vyrocní_zprava_2015.pdf

9 PŘÍLOHY

- Příloha č. 1 Úplné znění otázek řízeného rozhovoru s vedením památek
Odpověď vedoucí NKP Ležáky – Kamily Chvojkové
- Příloha č. 2 Přehled útvarů PTP – Pomocné technické prapory v Československu
- Příloha č. 3 Přehled vězeňských táborů včetně krycích čísel a roky vzniku a zániku
v oblasti Jáchymova, Příbrami a Horního Slavkova
- Příloha č. 4 Úplný přehled expozic a jejich tematika Památníku Terezín
- Příloha č. 5 Propagační materiál k pietní akci Terezínská tryzna 2016
- Příloha č. 6 Fotografie památníků po nacistickém režimu
- Příloha č. 7 Fotografie památníku po komunistickém režimu
- Příloha č. 8 Úplné znění dotazníku

Úplné znění řízeného rozhovoru s vedením památek po období nacistického režimu. Odesláno na následující oficiální e-mailové adresy:

pamatnik@pamatnik-terezin.cz, lety@lety-memorial.cz,
lezaky@lezaky-memorial.cz, lidice@lidice-memorial.cz

Vážené dámy, vážení pánové,

Jsem studentem Fakulty informatiky a managementu na Univerzitě Hradec Králové. Píši bakalářskou práci na téma: „Památná místa České republiky spojená s totalitními ideologiemi a jejich postavení v cestovním ruchu.“ Cílem práce je zjistit povědomí široké veřejnosti o dostupnosti těchto památek v České republice prostřednictvím dotazníku.

Další část praktické části je zkoumání stavu památek, jejich provozní činnosti a vztahu s návštěvníky formou řízeného rozhovoru prostřednictvím níže uvedených otázek.

Budu velmi rád za Vaši odpověď, která mi pomůže ke splnění cíle bakalářské práce. Veškeré odpovědi budou sloužit výhradně k bakalářské práci, nebudou žádným jiným způsobem zveřejňovány. Poskytnuté informace budou řádně evidovány, zpracovány a opatřeny příslušným zdrojem, včetně poděkování v úvodu práce. Bakalářskou práci je možné v případě Vašeho zájmu zaslat v elektronické podobě ke kontrole úplnosti poskytnutých údajů.

Chápu, že některé údaje mohou býti neveřejné.

Otázky jsou uvedené pod e-mailem a v dokumentu v příloze.

Děkuji a jsem s pozdravem

Richard Gernat

Otázky:

Návštěvnost:

1. Statistika návštěvnosti – proměny v průběhu roku – sezónnost + segmentace návštěvníků (senioři, dospělí, mládež, školní exkurze)
(pozn. k otázce č.1: V případě, že máte úplné statistiky k dispozici, bylo by možné mi je zaslat? Dále bych si je zpracoval sám.)
2. Jaké reakce mladších návštěvníků pozorujete při jejich návštěvě? (jedná se zejména o školní exkurze, kdy děti nejedou přímo ze své iniciativy nebo zájmu)
3. Jaký rozdíl v návštěvnosti je v případě výročí oproti běžným dnům?
4. Jak velké procento zahraničních návštěvníků evidujete a z jakých jsou zemí?
5. Je možné u návštěvníků z Německa pozorovat odlišné reakce nebo chování?

Výukové programy:

6. Spolupracujete s pamětníky nebo Svazem bojovníků za svobodu při vzdělávacích programech nebo pietních akcích? (Pokud ano, jak)
7. Pokud pořádáte vzdělávací programy pro mládež – o jaké programy se jedná a jaká je jejich náplň?

Prostředí:

8. Do jaké míry je zachován původní vzhled/podoba zařízení památky? K jakým změnám v průběhu let došlo z hlediska rozvoje cestovního ruchu? (přizpůsobení turistům a dostupnost x zachování autenticity a genia loci památky)

Financování:

9. Jak složité je získat finance? (kdo financuje a jak se podílí – dary, stát, Evropská unie, ...)

Úplné znění řízeného rozhovoru s vedením památek po období komunistického režimu. Odesláno na následující oficiální e-mailové adresy: info@muzeum-pribram.cz; muzeum@muzeum-sokolov.cz; podatelna@mestojachymov.cz

Vážené dámy, vážení pánové,

Jsem studentem Fakulty informatiky a managementu na Univerzitě Hradec Králové. Píši bakalářskou práci na téma: „Památná místa České republiky spojená s totalitními ideologiemi a jejich postavení v cestovním ruchu.“ Cílem práce je zjistit povědomí široké veřejnosti o dostupnosti těchto památek v České republice prostřednictvím dotazníku.

Další část praktické části je zkoumání stavu památek, jejich provozní činnosti a vztahu s návštěvníky formou řízeného rozhovoru prostřednictvím níže uvedených otázek.

Budu velmi rád za Vaši odpověď, která mi pomůže ke splnění cíle bakalářské práce. Veškeré odpovědi budou sloužit výhradně k bakalářské práci, nebudou žádným jiným způsobem zveřejňovány. Poskytnuté informace budou řádně evidovány, zpracovány a opatřeny příslušným zdrojem, včetně poděkování v úvodu práce. Bakalářskou práci je možné v případě Vašeho zájmu zaslat v elektronické podobě ke kontrole úplnosti poskytnutých údajů.

V případě památek po období komunismu se jedná o bývalé nápravně pracovní tábory při uranových dolech na Jáchymovsku, Hornoslavkovsku a Příbramsku.

Chápu, že některé údaje mohou býti nevěřejné.

Otázky jsou uvedené pod e-mailem a v dokumentu v příloze.

Děkuji a jsem s pozdravem

Richard Gernat

Otázky:

Návštěvnost:

1. Statistika návštěvnosti – proměny v průběhu roku – sezónnost + segmentace návštěvníků (senioři, dospělí, mládež, školní exkurze)
(pozn. k otázce č.1: V případě, že máte úplné statistiky k dispozici, bylo by možné mi je zaslat? Dále bych si je zpracoval sám.)
2. Jaké reakce mladších návštěvníků pozorujete při jejich návštěvě? (jedná se zejména o školní exkurze, kdy děti nejedou přímo ze své iniciativy nebo zájmu)
3. Jaký rozdíl v návštěvnosti je v případě výročí oproti běžným dnům?
4. Jak velké procento zahraničních návštěvníků evidujete a z jakých jsou zemí?

Výukové programy:

5. Spolupracujete s pamětníky nebo Svazem bojovníků za svobodu při vzdělávacích programech nebo pietních akcích? (Pokud ano, jak)
6. Pokud pořádáte vzdělávací programy pro mládež – o jaké programy se jedná a jaká je jejich náplň?

Prostředí:

7. Do jaké míry je zachován původní vzhled/podoba zařízení památky? K jakým změnám v průběhu let došlo z hlediska rozvoje cestovního ruchu? (přizpůsobení turistům a dostupnost x zachování autenticity a genia loci památky)

Financování:

8. Jak složité je získat finance? (kdo financuje a jak se podílí – dary, stát, Evropská unie, ...)

Odpověď na otázky od paní Kamily Chvojkové, vedoucí NKP Ležáky:

1. Návštěvnost:

Návštěvnost NKP Ležáky 2015

	cizinci	ČR	ciz. studenti	ČR studenti	vzdělávání	zdarma	ostatní	soutěže	kultura	celkem
leden	0	13	0	3	0	2	0	0	116	134
únor	0	17	0	7	0	3	4	0	177	208
březen	2	23	2	12	100	166	9	0	49	363
duben	4	150	12	56	345	59	41	270	267	1204
květen	1	342	0	174	171	402	44	130	141	1405
červen	7	183	1	72	331	3128	72	150	0	3944
červenec	41	754	5	342	0	331	167	0	0	1640
srpen	16	752	19	399	0	276	119	0	0	1581
září	3	260	0	87	80	133	117	0	272	952
říjen	6	179	12	69	35	198	91	0	274	864
listopad	19	11	0	0	0	8	3	150	114	305
prosinec	0	2	0	2	0	2	2	0	90	98
celkem	99	2686	51	1223	1062	4708	669	700	1500	12698

2. Reakce jsou odlišné. Když pedagog vysvětlí žákům během vyučovacích hodin ležáckou tragédií, tak výklad je mnohem snazší a lépe se nám s nimi pracuje a my u nich docílíme pokory a úcty k místu, kde se nachází. Pokud návštěvu pojmu jako školní výlet, tak průvodkyně musí vynaložit velké úsilí, aby dětem přiblížila osud osady Ležáky. Samozřejmě jsou i takoví žáci, které nezlomí vůbec žádná iniciativa z naší strany a odchází myšlenkou „je to tu pěkné, ale nudné....“. Takových žáků je, ale velice málo.

3. Pietní akt v Ležákách je vždy největší akce v roce, na kterou se vždy velmi pečlivě připravujeme. Návštěvníci se přicházejí poklonit památce obětem nacistického běsnění. Proto není divu, že tento den je nejnavštěvovanější z celého roku.

4. Jak velké procento zahraničních návštěvníků evidujete a z jakých jsou zemí? Na tuto otázku nedovedu přesně odpovědět, protože každý rok je jiný. V loňském roce navštívili Ležáky: zástupci ze Švýcarska, Holandska, Německa, Anglie, Filipíny, Libanon, Kanada, Španělsko....

Rok předtím to byli převážně návštěvníci z Německa, také z Japonska atd.

5. Je možné u návštěvníků z Německa pozorovat odlišné reakce nebo chování? Z mého hlediska mohu říci, že návštěvníci z Německa, které jsem zde měla, nebo u kterých jsem byla přítomna, tak všichni na tomto místě se omlouvali za své předky.

6. Spolupracujete s pamětníky nebo Svazem bojovníků za svobodu při vzdělávacích programech nebo pietních akcích? (Pokud ano, jak) s OV ČSBS Chrudim a ČsOL Chrudim spolupracujeme na pietním aktu a na branném závodu, který se jmenuje Memoriál Karla Kněze.

7.

„KDE BYDLÍ SLUNÍČKO,

1. až 3. třída ZŠ

Lidská obydlí jsou různorodá, stejně odlišné jsou i domov zvířat, která potkáváme v naší přírodě. Při procházce přírodou budeme pátrat, jací živočichové bydlí v lese, na louce, v rybníce nebo v potoce.

„JAK SE ŽILO V PRVNÍ POLOVINĚ 20. STOLETÍ,

4. a 5. třída ZŠ

Osadu Ležáky připomínají v tichém údolí už jen pomníky. Jaký byl život zdejších obyvatel, jak se starali o své domácnosti, čím se živili a jak trávili volné chvíle, než za svou odvahu postavit se nacistickému Německu zaplatili v červnu 1942 svými životy. Připomínáme si už mnohdy zapomenuté předměty.

„MÍSTO MÉ STANICE,

druhý stupeň ZŠ

Žáci se naučí využívat dobové materiály k interpretaci historického období a získají přehled o odbojové činnosti v Ležákách.

„OSUD DĚTÍ ZA 2. SVĚTOVÉ VÁLKY,

druhý stupeň ZŠ

Žáci si během projektu prohloubí své dějinné vědomosti, vytvoří si hlubší vztah a postoj k tématu. Formou dramatické výchovy a vstupu do role se žáci seznámí například s osudem ležáckého chlapce, lidické dívky a židovského chlapce. Hluběji pochopí příčiny a důsledky druhé světové války, které měly vliv na život dětí rozličných národností i sociálních pozic.

„STOPY LEŽÁCKÉ TRAGÉDIE, SŠ

Studenti získají znalosti jak využívat dobové materiály k interpretaci historického období s využitím informací z panelů naučné stezky Ležáky a získají přehled o odbojové činnosti v Ležákách.

8. NKP – Pietní území přešla v roce 2008 pod správu Památníku Lidice. Od této doby prošlo muzeum rekonstrukcí. Vznikla nová expozice, která nese název „Ležáky, osada, která nemlčela“. Následně byl vybudován bezbariérový přístup do muzea. Obnovily se příjezdové asfaltové cesty, vyměnila se lávka u potoka, která dříve byla železná. Nynější podoba je – kamenná s dřevěnými madly. Na pietním území byly odstraněny náletové dřeviny. Restaurace, která je také na pietním území prošla celkovou rekonstrukcí. U příjezdové cesty bylo nainstalováno venkovní osvětlení, které zde nikdy nebylo.

9. NKP – Pietní území Ležáky spadá pod správu Památníku Lidice. Památník Lidice je příspěvková organizace MK ČR. Samozřejmě na různé akce se snažíme shánět sponzory.

Přehled útvarů PTP – Pomocné technické prapory v Československu.

NÁZEV	TYP	MÍSTO ZALOŽENÍ	DATUM ZALOŽENÍ	ZÁNİK
51. PTP	lehký	Mimoň	1. září 1950	1. listopad 1953
52. PTP	lehký	Svatá Dobrotivá	1. září 1950	1. březen 1954
53. PTP	lehký	Libavá	1. září 1950	1. listopad 1953
54. PTP	lehký	LešŤ	1. září 1950	1. leden 1954
55. PTP (I.)	těžký	Ostrava - Radvanice	1. říjen 1950	1. listopad 1953
56. PTP (III.)	těžký	Horní Suchá	1. říjen 1950	1. leden 1954
57. PTP (II.)	těžký	Kladno - Libušín	1. říjen 1950	1. květen 1954
58. PTP	těžký	Most	1. říjen 1950	1. listopad 1953
59. PTP	lehký	Bílina	14. duben 1951	1. listopad 1953
60. PTP	lehký	Děčín	14. duben 1951	1. listopad 1953
61. PTP	lehký	Rumburk	14. duben 1951	1. listopad 1953
1. TP		Děčín	15. květen 1951	
2. TP		Most	15. květen 1951	
62. PTP	lehký	Děčín	1. říjen 1951	1. leden 1954
IV. PTP	těžký	Orlova	24. září 1951	1. listopad 1953
V. PTP	těžký	Horní Suchá	24. září 1951	1. listopad 1953
63. PTP	lehký	Komárno	1. prosinec 1951	1. březen 1954
64. PTP	lehký	Varnsdorf	1. prosinec 1951	1. listopad 1953
65. PTP	lehký	Dolní Životice	1. prosinec 1951	1. květen 1954
66. PTP	lehký	Bílina	1. září 1951	1. listopad 1953
67. PTP	lehký	Zdechovice	1. září 1951	1. květen 1954
68. PTP	lehký	Komárno	1. září 1951	1. květen 1954

Zdroj: vlastní zpracování podle BÍLKA (1994)

Přehled vězeňských táborů včetně krycích čísel v oblasti Jáchymova, Příbrami a Horního Slavkova.

TÁBOR	KRYCÍ OZNAČENÍ	VZNIK	ZÁNİK
Ústřední	D	4. únor 1950	12. prosinec 1954
Bratrství	M	21. únor 1950	12. červen 1954
Vykmanov I	C	1. březen 1949	dosud pro vězeňské účely
Vykmanov II	L	únor 1951	26. květen 1956
Svornost	K	4. prosinec 1949	29. říjen 1954
Mariánská	B	4. červen 1949	1. duben 1960
Rovnost	P	19. září 1949	1. červen 1961
Nikolaj	A	listopad 1951	1. červenec 1958
Eliáš I	N	29. červenec 1949	prosinec 1951
Eliáš II	N	8. prosinec 1950	1. duben 1959
Vršek - Barbora	E	srpen 1951	30. březen 1957
Prokop	T	2. červenec 1949	14. květen 1955
Ležnice	O	26. leden 1950	22. srpen 1955
Svatopluk	V	duben 1951	14. květen 1955
XII	X	září 1951	9. srpen 1954
Vojna	U	září 1951	1. červen 1961
Bytíz	Z	květen 1953	dosud pro vězeňské účely
Vykmanov JAV	věznice	1954 - 1955	dosud pro vězeňské účely

Zdroj: vlastní zpracování podle PETRÁŠOVÉ (2002)

Úplný přehled expozic a jejich tematika Památníku Terezín.

UMÍSTĚNÍ	EXPOZICE
Muzeum ghetta	Terezín v „konečném řešení židovské otázky“ 1941 – 1945
Krematorium na Židovském hřbitově	Úmrtnost a pohřbívání v ghettu Terezín
Bývalá Ústřední márnice ghetta	Ústřední márnice a pohřební obřady v ghettu
Bývalé Magdeburské kasárny	Rekonstrukce vězeňské ubikace z doby ghetta
Bývalé Magdeburské kasárny	Hudba v terezínském ghettu
Bývalé Magdeburské kasárny	Výtvarné umění v terezínském ghettu
Bývalé Magdeburské kasárny	Literární tvorba v terezínském ghettu
Bývalé Magdeburské kasárny	Divadlo v terezínském ghettu
Bývalé Magdeburské kasárny	Pravda a lež. Filmování v ghettu Terezín 1942 – 1945
Muzeum Malé pevnosti	Malá pevnost Terezín 1940 – 1945
Muzeum Malé pevnosti	Výtvarná expozice Památníku Terezín
III. dvůr Malé pevnosti	Koncentrační tábor Litoměřice 1944 – 1945
Vstupní objekt Malé pevnosti	Terezín 1780 – 1939
IV. dvůr Malé pevnosti	Internační tábor pro Němce. Malá pevnost Terezín 1945 – 1948
Pamětní síň Malé pevnosti	Milada Horáková 1901 – 1950
III. dvůr Malé pevnosti	Kamila Ženatá - Oplakávání

Zdroj: vlastní zpracování podle Výroční zprávy 2014 (PAMÁTNÍK TEREZÍN, 2016)

Návštěvníci mohou zhlédnout rovněž celou řadu dočasných výstav. Pracovníci Památníku Terezín poskytují odborné konzultace o otázkách rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace včetně informací o osudech vězňů represivních zařízení v Terezíně a Litoměřicích.

Propagační materiál k pietní akci Tereziánská tryzna 2016.

TEREZÍNSKÁ TRYZNA 2016

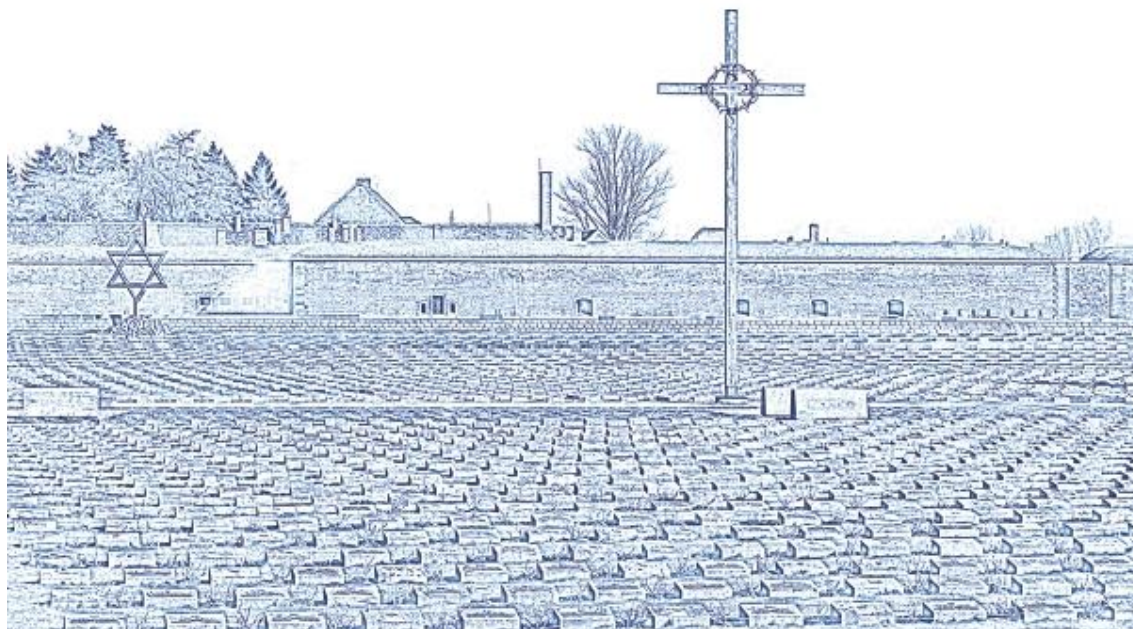
15. KVĚTNA 2016 V 10 HODIN

NA NÁRODNÍM HŘBITOVĚ V TEREZÍNĚ

program :

nástup Čestné jednotky · kladení věnců a kytic na Národním hřbitově
hymna ČR · hlavní projev Milan Štěch, předseda Senátu Parlamentu ČR
křesťanská modlitba · židovská modlitba

Giuseppe Verdi: Nabucco, sbor ze 3. dějství opery /Děčínský pěvecký sbor/
závěr tryzny

MINISTERSTVO
KULTURY

TEREZÍNSKÁ INICIATIVA

Zdroj: PAMÁTNÍK TEREZÍN (2016)

Památník Terezín

Zdroj: použito z PAMÁTNÍK TEREZÍN (2016)

Pietní místo Lety

Zdroj: použito z LETY MEMORIAL (2016) a KULTURA (2016)

Památník Hodonín

Zdroj: použito z ROMEA (2016), MŠMT (2016) a DENÍK (2016)

Památník Lidice

Zdroj: použito z ZÁZVORKA (2012) a HÁJEK (2016)

Památník Ležáky

Zdroj: použito z LEŽÁKY MEMORIAL (2016)

Jáchymovské peklo Zdroj: použito z MUZEUM SOKOLOV (2016), HRADÍLEK (2016) a MAHDAL (2012)

Vojna u Příbrami Zdroj: použito z MUZEUM PŘÍBRAM (2016)

Uranová Golgota – Horní Slavkov Zdroj: použito z PERMON (2016)

Pomník Jana Palacha a Jana Zajíce Zdroj: použito z ČT (2016) A PRAŽSKÝ PATRIOT (2016)

Pomník obětem komunismu Zdroj: použito z PRAŽSKÝ PATRIOT (2016) A MALÍČEK (2013)

Temný turismus v České republice – památky po období nacismu a komunismu

Dobrý den,

jsem studentem Univerzity Hradec Králové a vyplněním dotazníku mi pomůžete při zpracování mé bakalářské práce na téma: „Památná místa České republiky spojená s totalitními ideologiemi a jejich postavení v cestovním ruchu“.

Odpovědi jsou anonymní a budou sloužit pouze pro účely bakalářské práce.

Děkuji za vyplnění krátkého dotazníku.

Richard Gernat

1. Znáte pojem temný turismus – dark tourism?

- Ano*
- Ano, ale neznám význam pojmu*
- Ne*

2. Co si představíte pod pojmem památné místo v České republice spojené s tragickou událostí? (je možné zaškrtnout více odpovědí)

- Nacistické koncentrační tábory na českém území*
- Vyhlazené vesnice nacisty*
- Komunistické nápravně pracovní tábory*
- Památníky obětem*
- Nic si nepředstavím*
- Jiná odpověď*

3. Navštívil/a jste památku temného turismu spojenou s nacistickým režimem?

- Ano*
- Ne, ale měl/a bych o to zájem*
- Ne, nejel/a bych na takové místo*

4. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte, jakou památku jste navštívil/a.
Volná odpověď

5. Navštívil/a jste památku temného turismu spojenou s komunistickým režimem?

- Ano*
- Ne, ale měl/a bych o to zájem*
- Ne, nejel/a bych na takové místo*

6. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte, jakou památku jste navštívil/a.
Volná odpověď

7. Pokud jste odpověděl/a alespoň na jednu z předchozích otázek (3. a 5.) ANO, byla tato památka přímo cíl Vaší cesty? (NE, byla-li jen v okolí Vašeho cíle či součástí doplňkového programu)

- Ano*
- Ne*

8. Pokud jste navštívil/a památku temného turismu v České republice, co bylo motivací návštěvy? (je možné zaškrtnout více odpovědí)

- Zajímají mě dějiny mé země
- Projížděl/a jsem kolem
- Navštívil/a jsem vzpomínkovou akci
- Nikdy bych nejel/a na místo, kde byl páčán zločin
- Jiná odpověď

9. Pokud nenavštívil/a, uvažujete o návštěvě nějaké památky temného turismu v České republice?

- Ano
- Ne

10. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, uveďte proč.

Volná odpověď

11. Pokud jste navštívil/a podobné místo u nás či ve světě, změnila návštěva této památky Váš pohled na život? (př.: bývalý koncentrační tábor v Osvětimi, památníky bitev o tisících padlých apod.)

- Ano
- Ne, nezměnila
- Ne, protože jsem takové místo nenavštívil

12. Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ANO, jak se změnil Váš pohled na život?

Volná odpověď

13. Kde jste se o možnostech návštěvy těchto památek dozvěděl/a?

- Rodina, přátelé
- Škola
- Informační tištěné materiály (průvodci, brožury, noviny)
- Internet
- Jiná odpověď

14. Myslíte, že propagace k návštěvě těchto míst je dostatečná?

- Ano
- Spíše ano
- Spíše ne
- Ne
- Nevím

15. Ocenil/a byste větší propagaci těchto míst?

- Ano, rád bych se dozvěděl/a, jaké památky je možné navštívit*
- Ne, nemělo by to na moje rozhodování vliv*
- Nepokládám masovou propagaci pietních míst za vhodnou*
- Nezajímá mě to*

16. Pohlaví.

- Muž*
- Žena*

17. Věk.

- 18 a méně let*
- 19 – 30 let*
- 31 – 45 let*
- 46 – 59 let*
- 60 a více let*

18. Kraj trvalého bydliště.

- Hlavní město Praha*
- Středočeský kraj*
- Jihočeský kraj*
- Plzeňský kraj*
- Karlovarský kraj*
- Ústecký kraj*
- Liberecký kraj*
- Královehradecký kraj*
- Pardubický kraj*
- Kraj Vysočina*
- Jihomoravský kraj*
- Olomoucký kraj*
- Moravskoslezský kraj*
- Zlínský kraj*
- Jiný stát*

Děkuji za Váš čas při vyplňování dotazníku.

Univerzita Hradec Králové
 Fakulta informatiky a managementu
 Akademický rok: 2015/2016

Studijní program: Ekonomika a management
 Forma: Prezenční
 Obor/komb.: Management cestovního ruchu - německý jazyk
 (mcr-p-n)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	/ ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Gernat Richard	Úpská 552, Trutnov - Horní Staré Město	I1300631

TÉMA ČESKY:

Památná místa České republiky spojená s totalitními ideologiemi a jejich postavení v cestovním ruchu

TÉMA ANGLICKY:

Czech Republic heritage sites associated with totalitarian ideologies and their influence on tourism

VEDOUcí PRÁCE:

doc. PaedDr. Jiří Štyrský, CSc. - KRRCR

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Cíl: Analýza vybraných destinací temného turismu v České republice, spojených s bývalými totalitními režimy. Zkoumání povědomí a znalosti veřejnosti o jejich existenci a činnosti.

1. Úvod a cíl práce
2. Literární rešerše
3. Cíl práce a metodika zpracování
  - 3.1 Hypotézy - Analýza vybraných destinací temného turismu a povědomí veřejnosti o existenci památek
4. Teoretická část
5. Praktická část
  - 5.1 Shromáždění podkladů a průběh šetření
  - 5.2 Zpracování a interpretace výsledků
6. Shrnutí a diskuze výsledků
7. Závěry a doporučení
8. Seznam použitých zdrojů
9. Přílohy
10. Časový harmonogram - odevzdání hrubé verze práce - leden 2016

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

viz zvláštní příloha

Podpis studenta: _____

Datum: 13.10.2015

Podpis vedoucího práce: _____

Datum: 13.10.2015

Příloha k zadání bakalářské práce:

KOTÍKOVÁ, Halina. Nové trendy v nabídce cestovního ruchu. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. 208 s. ISBN 978-80-247-4603-6.

TROUSIL, M. A JAŠÍKOVÁ, V. Úvod do tvorby odborných prací. 2. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015, 240 s. ISBN 978-80-7435-542-4

ZELENKA, J. A PÁSKOVÁ, M. Výkladový slovník cestovního ruchu. 2. vydání. Praha: Linde Praha, 2012. 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.